

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2023

**ΣΧΟΛΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ**

ΤΙΤΛΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

Ρωσική εξωτερική πολιτική, ασφάλεια & ελληνορωσικές
σχέσεις μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Δ. ΓΡΑΒΑΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2023

**ΣΧΟΛΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ**

ΤΙΤΛΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

Ρωσική εξωτερική πολιτική, ασφάλεια & ελληνορωσικές σχέσεις
μετά την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης

**Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ
αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στις Διεθνείς
Σχέσεις, Ασφάλεια και Στρατηγική στο Πανεπιστήμιο
Νεάπολις**

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Δ. ΓΡΑΒΑΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2023

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Κωνσταντίνος Γράβας 2022

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της διατριβής από το Πανεπιστήμιο Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κεφάλαιο 1	9
Εισαγωγή.....	9
Κεφάλαιο 2	11
Βιβλιογραφική επισκόπηση.....	11
Κεφάλαιο 3	12
Μεθοδολογία έρευνας	12
Κεφάλαιο 4	13
Ιστορικό υπόβαθρο Ελλάδας –Ρωσίας.....	13
4.1 Δεσμοί ένωσης των δύο λαών.....	13
4.2 Η γένεση του ελληνικού κράτους	13
4.3 Ελλάδα και Σχέσεις επί Σοβιετικής Ένωσης.....	15
Κεφάλαιο 5	17
Η Ρωσική εξωτερική πολιτική και ασφάλεια.....	17
5.1. Σοβιετική εποχή.....	17
5.2.1 Η Ρωσική Ομοσπονδία και αναμόρφωση 1991.....	18
5.2.2 Εποχή Πούτιν 1999.....	19
5.3 Στρατηγική διαμόρφωση νέας πολιτικής.....	21
5.3.1 Ομάδα λήψης αποφάσεων Siloviki.....	22
5.4 Πολιτική ιδεολογία.....	23
5.5 Εξωτερική πολιτική	24
5.6 Στρατηγική & Άμυνα	26
Κεφάλαιο 6	28
6. Οι ελληνορωσικές σχέσεις : 1991 -1999.....	28
6.1. Οι διμερείς πολιτικές σχέσεις	28
6.1.1 Περιεχόμενο συμφωνιών.....	30
6.2. Οι διμερείς οικονομικές σχέσεις.....	32
6.2.1 Συμφωνία αγωγού Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη	33
6.3.Στρατιωτική συνεργασία Ελλάδας-Ρωσίας.....	34
Κεφάλαιο 7	36
7. Οι ελληνορωσικές σχέσεις : 2000-2010.....	36
7.1. Οι διμερείς πολιτικές σχέσεις.....	37
7.2. Οι διμερείς οικονομικές σχέσεις.....	37
7.2.1 Εμπόριο	39
7.3 Ενέργεια.....	43
7.3.1 Αγωγός Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη.....	43
7.3.2 Αγωγός φυσικού αερίου South Stream.....	45

Κεφάλαιο 8	47
8.Οι ελληνορώσικες σχέσεις 2010-2020.....	47
8.1 Οι διμερείς πολιτικές σχέσεις.....	47
8.1.1. Διατάραξη ελληνορωσικών σχέσεων.....	49
8.2. Οι διμερείς οικονομικές σχέσεις.....	50
8.2.1 Εμπόριο.....	51
8.2.2 Επενδύσεις	56
8.2.3 Τουρισμός	57
8.3. Πόλεμος στην Ουκρανία και Ελληνορωσικές σχέσεις.....	59
Συμπεράσματα.....	61
Βιβλιογραφία.....	64
Παραρτήματα.....	72

Όνοματεπώνυμο Φοιτητή/Φοιτήτριας: Κωνσταντίνος Γράβας

*Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής Ρωσική εξωτερική πολιτική ,ασφάλεια&ελληνορωσικές σχέσεις
μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης*

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις 9 Φεβρουαρίου από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπωνΧαράλαμπος Τσαρδανίδης

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:Μάριος Ευθυμίουπουλος

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:Σταύρος Χριστοδούλου

Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική εργασία ολοκληρωθεί χάρη στην αμέριστη στήριξη και βοήθεια όλων των μελών της οικογένειάς μου, τα οποία αδιάλειπτα και με υπομονή βοηθούσαν και στήριζαν με κατανόηση την προσπάθεια συγγραφής και ολοκλήρωσης της διπλωματικής εργασίας.

Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή Χαράλαμπο Τσαρδανίδα για την αμέριστη στήριξη και μεθοδικότητα που μου προσέφερε για να επιτευχθεί η συγγραφή, καθώς και την υπομονή και κατανόηση που τον διέκρινε σε προσωπικά ή αλλά προβλήματα που υπήρξαν για την ολοκλήρωση της εργασίας παραμένοντας διαθέσιμος στην επίλυση τους ακόμα και σε ώρες προσωπικές εκτός προγράμματος.

Περίληψη

Το θέμα μελέτης της παρούσας διπλωματικής εργασίας προσπαθεί να αναλύσει την σύγχρονη ρωσική εξωτερική πολιτική μετά την πτώση την Σοβιετικής Ένωσης και πώς αυτή διαμορφώθηκε τις τελευταίες τρεις δεκαετίες.

Σε δεύτερο στάδιο, η διπλωματική εργασία μελετά και αναλύει τις ελληνορωσικές διπλωματικές, πολιτικές και οικονομικές σχέσεις και πώς αυτές εξελίχθηκαν τις τελευταίες τρεις δεκαετίες εστιάζοντας μετά τον σχηματισμό της Ρωσικής Ομοσπονδίας έως το 2022 και την Ρωσική εισβολή στην Ουκρανία και τις επιπτώσεις της.

Η ανάλυση εστιάζει στα κυρίως θέματα διμερούς αμοιβαίου ενδιαφέροντος αποφεύγοντας τις λεπτομέρειες σε πιο ειδικές κατηγορίες ειδικού ενδιαφέροντος. Ακόμα, η παρούσα εργασία μελετά ανά δεκαετία, την εξέλιξη και την κύρια πρακτική εστίασης της εξωτερικής πολιτικής και επιρροής της Ρωσικής Ομοσπονδίας σε σχέση με την Ελλάδα, την Ανατολική Μεσόγειο και πώς αυτή εξελίχθηκε, διαμορφώθηκε και μεταβλήθηκε μέσα από τις προκλήσεις και τις απειλές που αντιμετώπισε στους γεωπολιτικούς κινδύνους και στα συμφέροντα της στην περιοχή.

Λέξεις κλειδιά: Ρωσική ομοσπονδία, ελληνορωσικές σχέσεις ,εξωτερική πολιτική, ασφάλεια ,Ανατολική Μεσόγειος

Abstract

The subject of study of the present thesis attempts to analyze modern Russian Foreign Policy as well as the way it has been transformed and changed in a three-decade course.

In a second stage, this thesis studies and analyzes Greek-Russian diplomatic, political, and economic relations and the way they have evolved during the last three decades focusing on the era after the formation of the Russian Federation up to 2022.

This analysis focuses on the major subjects of mutual interest avoiding the details in more specific categories of particular importance. Furthermore, the present thesis studies, per decade, the evolution and the main focus practice of the Foreign Policy and influence of the Russian Federation compared with Greece, East Mediterranean Sea, as well as the way it has evolved, shaped and transformed through the challenges and threats which it has confronted in the geopolitical risks and regional interests.

Keywords: Russian Federation, Greek-Russian relations, Foreign Policy, Security, Eastern Mediterranean

Συντομογραφίες

Ε.Σ.Σ.Δ. -Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών

ΕΕ-Ευρωπαϊκή Ένωση

Ν.Α.Τ.Ο.-Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου

Ο.Η.Ε.-Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

Ο.Σ.Ε.-Οργανισμός Σιδηροδρόμων Ελλάδας

Ο.Λ.Θ.-Οργανισμός Λιμένος Θεσσαλονίκης

Υ.Π.Ε.Ξ -Υπουργείο εξωτερικών

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Εισαγωγή

Η έννοια της διαχρονικότητας στη ρωσική κοινωνία όπως την ανέλυσε και ανέπτυξε ο Λεβ Γκουμιλιόφ και όχι μόνο αποτελεί έναν από τους βασικούς πυλώνες της κοινωνικής συνείδησης του μέσου Ρώσου πολίτη όπου μέσα από αυτήν την πολύπλευρη αλλά ταυτόχρονα απλή έννοια συμπεκνώνονται τα στοιχεία της ρωσικής ταυτότητας. Ορισμένα από αυτά είναι η πολιτισμική ιδιαιτερότητα ,η θρησκευτικότητα ,η συλλογική και εθνική ανεξαρτησία και η κληρονομικότητα του παρελθόντος. Τα στοιχεία αυτά στην ρωσική κοινωνία δημιούργησαν με το πέρασμα των αιώνων της ρωσική ιστορίας τις ανάγκες αυτοπροσδιορισμού και διαφοροποίησης από τις δυτικές χώρες και κοινωνίες οι οποίες αδυνατούν ακόμα και σήμερα να κατανοήσουν την ρωσική κοινωνία και τον αξιακό κώδικα από την οποία περιβάλλεται ο πολιτικός πολιτισμός της .

Ωστόσο, η Ρωσία παρά την μη ταύτιση με την Δύση η ίδια δεν αποτελεί κομμάτι της πολιτισμικής Ανατολής, παρά τα όποια στοιχεία ασιατικού πνεύματος έχει στο χαρακτήρα του πολιτιστικού υπόβαθρου δημιουργώντας έτσι για τον εαυτό της μια τρίτη πολιτισμική οντότητα ανάμεσα τους (εξαιρετισμός). Η Ρωσική πολιτισμική και κρατική οντότητα έχει ως βάση σχηματισμού της κατά μία έννοια την μη ταύτιση, δηλαδή την εθνική, πολιτισμική και κοινωνική ανεξαρτησία από εξωτερικούς παράγοντες προσδίδοντας και συνδέοντας τις δύο έννοιες της διαχρονικότητας και του ρωσικού εξαιρετισμού, στάση η οποία έχει άμεσο αντίκτυπο στη κεντρική σκέψη και στην χάραξη ανεξάρτητης εξωτερικής πολιτικής.

Στο πλαίσιο αναδιαμόρφωσης της πολιτικής της, μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης, η αναμορφωμένη Ρωσική Ομοσπονδία , δειλά αρχικά, αλλά σταθερά, μετά την πρώτη δεκαετία του βίου της που χαρακτηρίζεται από έντονη εσωστρέφεια. Υπό την ηγεσία του Προέδρου Πούτιν καθώς και από άτομα του στενού του κύκλου διαμορφώνεται μία προσπάθεια ανάκτησης των γεωπολιτικών της ερεισμάτων τα οποία είχε απωλέσει πρόσφατα. Πάρα τα λάθη και τις αστοχίες σε αρκετά επίπεδα η ρωσική εξωτερική πολιτική προσπαθεί να εξασφαλίσει τα συμφέροντά της στο Εγγύς εξωτερικό, στην Ανατολική Μεσόγειο και τα Βαλκάνια. Προϋπόθεση, ωστόσο στην επίτευξη των στόχων που έχει θέσει, αποτελεί η καλλιέργεια και οικοδόμηση διμερών σχέσεων και συνεργασιών. Χώρα κλειδί για την Ρωσία στην επίτευξη των σχεδιασμών της αποτελεί η Ελλάδα χώρα με κοινή Ορθόδοξη πίστη .Ωστόσο ο δυτικός προσανατολισμός και η

συμμετοχή της τελευταίας στο στενό πυρήνα Δύσης δημιουργεί πολλές φορές στασιμότητα και μη επίτευξη των στόχων της ρωσικής πλευράς.

Έτσι, από πλευράς Ελλάδας, οι ελληνορωσικές σχέσεις παρά τις όποιες συνεργασίες με την Μόσχα σε δευτερεύοντες τομείς, οριοθετούνται από την ταύτιση των συμφερόντων της με το Ν.Α.Τ.Ο.. Παράλληλα τα συμφέροντα της Ελλάδας κατοχυρώνονται και εξασφαλίζονται με την συνεργασία με θαλάσσιες δυνάμεις, όπως οι Η.Π.Α. Συνεπώς, η συνεργασία με την Ρωσία για την Αθήνα είναι δευτερεύουσας σημασίας και θα πρέπει να εστιάζεται σε τομείς ήπιας ισχύος όπως π.χ. πολιτισμό, τουρισμό, εκπαίδευση κ.λπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Βιβλιογραφική Επισκόπηση

Η χρήση από πλευράς μου μιας μεγάλης και διευρυμένης βιβλιογραφίας, η οποία αναπτύσσει την ανάλυση του θέματος της εργασίας μεθοδικά από όλες τις πλευρές και οπτικές αποτέλεσε την κύρια κατευθυντήρια δομή. Η συγκέντρωση διαφορετικών γνώμων από διαφορετικές οπτικές αποτέλεσε την βασική πυξίδα στην επίτευξη μιας όσον δυνατόν διαλεκτικής άποψης μέσω αντιθέσεων, απόψεων οι οποίες προσδίδουν μια πιο πλήρη άποψη για το θέμα της εργασίας .

Η ανάπτυξη του θέματος και η επισκόπηση της βιβλιογραφίας διαφέρει ανάλογα τα κεφάλαια καθώς παρά την μεγάλη και πολύγλωσση ύπαρξη πηγών στο διαδίκτυο όσον αφορά την σημερινή εξωτερική πολιτική της Ρωσίας εντοπίζεται ένα πρόβλημα κυρίως στην βιβλιογραφία για τις ελληνορωσικές σχέσεις. Οι ξενόγλωσσες πηγές είναι λίγες ενώ με το θέμα ασχολήθηκε ένας μικρός αριθμός Ελλήνων ερευνητών και αναλυτών.

Όσον αφορά τους συγγραφείς και αναλυτές, στην επισκόπηση της βιβλιογραφίας γίνεται προσπάθεια να διαχωριστούν σε τρεις κατηγορίες: την ελληνική, την διεθνή και την ρωσική, οι οποίες θα μπορούσαν περαιτέρω να διαχωριστούν σε επιμέρους θέματα. Συγκεκριμένα την περίοδο που αναφέρεται στην ιστορία των ελληνορωσικών σχέσεων του κεφαλαίου 4 και την σοβιετική περίοδο έως το τέλος της αναλύουν κατά κύριο λόγο, οι **Παπουλίδης Κωνσταντίνος και Μαρούδας Λεωνίδας - Τσαρδανίδης Χαράλαμπος**. Στο κεφάλαιο 5, το οποίο αναλύει την Ρωσική εξωτερική πολιτική, βασική έγκυρη και σημαντική πηγή για την εργασία και την ανάλυση πολιτικής αποτελεί ο **Mark Galeotti** με συγκεκριμένα βιβλία και επιστημονικά άρθρα ο οποίος από δυτικής πλευράς αποτελεί τον κορυφαίο συγγραφέα όσον αφορά την Ρωσία και αποτελεί γνώστης σε θέματα πολιτικής και ασφάλειας. Περαιτέρω σε πιο συγκεκριμένους τομείς η βιβλιογραφία καλύπτεται από τον **Sergey Karaganov** με άρθρα και εργασίες από την επίσημη ιστοσελίδα του και του **Alexander Dugin** με μικρό μέρος από τα βιβλία του. Για τα κεφάλαια 6,7,8 η βιβλιογραφία διευρύνεται με περισσότερους συγγραφείς με αναφορές τους σε μικρά κομμάτια είτε βιβλίων είτε επιστημονικών άρθρων καθώς και μεγάλου μέρους από επίσημα στοιχεία και αρχεία από κρατικές υπηρεσίες .(Η πλήρης βιβλιογραφική αναφορά των παραπάνω συγγραφέων παρατίθεται στην βιβλιογραφία της εργασίας).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Μεθοδολογία Έρευνας

Η μορφή της εργασίας δεν εστιάζει εξετάζοντας μόνο ένα θέμα αλλά είναι πολυσύνθετη καθώς από την μια πλευρά κάνει αναδρομή στο ιστορικό υπόβαθρο των ελληνορωσικών σχέσεων τα τελευταία τριάντα χρόνια έως τον σχηματισμό της Ρωσικής Ομοσπονδίας, παραθέτοντας τα πιο σημαντικά στοιχεία και γεγονότα, που σημαδέψαν τις σχέσεις Ελλάδας-Ρωσίας έως σήμερα. Από την άλλη πλευρά επιχειρείται εκτενή ανάλυση της Ρωσικής εξωτερικής πολιτικής όσον αφορά τον τρόπο διαμόρφωσής της μέσα από τις προκλήσεις.

Γι' αυτό το λόγο η μεθοδολογία έρευνας στηρίζεται τόσο σε αξιόπιστες πρωτογενείς πηγές όσο και σε δευτερεύουσες, όπως βιβλία, άρθρα και πηγές από το διαδίκτυο. Η συλλογή επιστημονικών δεδομένων από Ρωσικές πηγές και η Ρωσική γλώσσα σε συγκεκριμένα κεφάλαια, προτιμήθηκε για την καλύτερη εικόνα και αντίληψη των γεγονότων, αποτέλεσε ιδιαίτερη και χρονοβόρα περίπτωση έρευνας για την ακριβή μετάφραση των γραπτών κειμένων πράξη που πραγματοποίησα μόνος μου λόγω της προσωπικής γνώσης της Ρωσικής γλώσσας. Η διπλωματική εργασία όσον αφορά τις σημειώσεις της στηρίζεται σε περιορισμένο αριθμό βιβλίων καθώς εξετάζει πολλαπλές απόψεις και όχι την κατεύθυνση ενός συγγραφέα. Επίσης, η βιβλιογραφία από βιβλία όσον αφορά για ορισμένες περιόδους των ελληνορωσικών σχέσεων είναι ελλιπής και δυσεύρετη. Για τον λόγο αυτό χρησιμοποιήθηκαν σε μεγάλη έκταση, μικρότερα επιστημονικά, ερευνητικά άρθρα, άρθρα εφημερίδων και εν μέρει επίσημα έγγραφα του Ελληνικού Υ.Π.Ε.Ξ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Ιστορικό υπόβαθρο Ελλάδας-Ρωσίας

Οι σχέσεις της Ελλάδας και της Ρωσίας, έχουν σφυρηλατηθεί μέσα από περιόδους διαρκών εναλλαγών σύσφιξης και ανταγωνισμών ανάλογα με τη συγκυρία σε διεθνές και διακρατικό επίπεδο ανά τους αιώνες. Η σύνδεση της Ελλάδας και της Ρωσίας βασίζεται κυρίως στους πολιτισμικούς και θρησκευτικούς δεσμούς καθώς η Ορθόδοξη πνευματική κληρονομιά διαδραμάτισε κομβικό ρόλο στην διαμόρφωση της κοινής κληρονομικής Ορθόδοξης πνευματικότητας ¹.

4.1. Δεσμοί ένωσης των δύο λαών

Οι δεσμοί αυτοί προσδιορίζουν ακόμη και μέχρι σήμερα την σχέση των δύο χωρών και δίνουν ώθηση στην συνέχιση των σχέσεων φιλίας και συνεργασίας των δύο χωρών. Για ένα πιο απλό προσδιορισμό των σχέσεων ανάμεσα στις δύο χώρες θα ορίσουμε τρεις χρονικές περιόδους κατά τις οποίες οι δύο λαοί αναπτύσσουν πολυμερείς και πολυεπίπεδες σχέσεις: από τα χρόνια της ιδρύσεως του Νεοελληνικού κράτους και της Τσαρικής Ρωσίας, έπειτα την περίοδο της Σοβιετικής Ένωσης (ΕΣΣΔ) και τέλος μέχρι και σήμερα με το σχηματισμό της Ρωσικής Ομοσπονδίας μετά την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης.²

4.2. Η γένεση του ελληνικού κράτους

Η Ρωσική αυτοκρατορία αντιμετώπιζε τους Ορθόδοξους πληθυσμούς και συγκεκριμένα τους Ελληνικούς πληθυσμούς ως μοχλό στρατηγικής πίεσης προς την Οθωμανική αυτοκρατορία αποδίδοντας στον εαυτό της τον ρόλο του προστάτη μέσω της διείσδυσης της σε κοινά πολιτισμικά σημεία .

Με την ανάληψη στο θρόνο από την Αικατερίνη Β', η Ρωσία βρισκόταν σε διαρκή τριβή και πολέμους με την Οθωμανική αυτοκρατορία. Αφορμή πολλές φορές αποτέλεσε, το επιχείρημα της προστασίας των ομόδοξων χριστιανικών πληθυσμών .Την πολιτική ακολούθησε έντονα αργότερα και ο Τσάρος Αλέξανδρος Α' της Ρωσίας. Κύρια ενέργεια εμπλοκής του ελληνο-ρωσικού αποτυπώματος αποτέλεσε η περίπτωση της εξεγέρσεως

¹ Παπουλίδης Κ. , *Διαχρονικές Σχέσεις Ελλάδας-Ρωσίας 9 ος -20 ος Αιώνας*., Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αδελφών Κυριακίδη, 2011. σελ. 10-12

² *Ibid.*, σελ..12-15.

των Ορλωφικών³ 1770-1771 και αργότερα η συνθήκη του Κιουτσούκ-Καϊναρτζή (1774)⁴ αποτέλεσμα της οποίας ήταν η εξασφάλιση διευρυμένων προνομίων των χριστιανικών πληθυσμών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στην περιοχή σε βάρος της Υψηλής Πύλης και η ισχυρή παρουσία ρωσικού στόλου στην Μεσόγειο.

Βασικό σημείο καμπής των ελληνο-ρωσικών σχέσεων αποτέλεσε ο σχηματισμός του ελληνικού κράτους, όπου η Ρωσική αυτοκρατορία είχε κομβικό ρόλο στη διαμόρφωσή του μαζί με τις άλλες δύο μεγάλες δυνάμεις Αγγλία και Γαλλία. Παρά τις μεταξύ τους διαφορές οι μεγάλες δυνάμεις αποφάσισαν πως τη δημιουργία ενός μικρού Ελληνικού κρατιδίου για την μείωση της ισχύος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, καθώς κάτι τέτοιο θα εξυπηρετούσε τα συμφέροντα όλων στην περιοχή⁵. Η Ρωσική πολιτική επανακαθόρισε την στάση της διαμορφώνοντας μια σαφή πιο φιλελληνική προσέγγιση και εξασφαλίζοντας τη σύμφωνη γνώμη των άλλων δυνάμεων, απέστειλε για να σχηματίσει κυβέρνηση στην Ελλάδα τον **Ιωάννη Καποδίστρια**. Επιπρόσθετα, η Ρωσική στάση εκείνη την εποχή υπήρξε καθοριστική στην θετική έκβαση της δημιουργίας του Ελληνικού κράτους, διότι η στήριξη τόσο στην Φιλική Εταιρία αλλά και στη ναυμαχία του Ναβαρίνου είχαν καθοριστικό ρόλο στην θετική έκβαση ελληνικής κρατογένεσης.⁶

Οι επόμενες δεκαετίες μετά το θάνατο του **Καποδίστρια** χαρακτηρίζονται από σχετική στασιμότητα σε σοβαρά ζητήματα των ρωσοελληνικών σχέσεων καθώς καθορίζονται από τις συμμαχίες ή τους ανταγωνισμούς των ευρωπαϊκών χωρών τους συσχετισμούς ισχύος και τα γεωπολιτικά συμφέροντα της κάθε μιας εκ των τριών δυνάμεων. Η Ρωσική πολιτική έχει ως κύριο μακροπρόθεσμο σκοπό την διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ωστόσο αυτή η προσπάθεια δημιουργεί γεωπολιτικό κενό, πράξη που δημιουργεί στρατηγικό προβληματισμό σε Λονδίνο και Παρίσι αλλά και σε άλλες ευρωπαϊκές πόλεις ωθώντας σταδιακά στην δημιουργία στρατηγικής ανασχέσεως με

³ Σούλης-Σκιαδόπουλος Ε., *Ελληνο-Ρωσικές σχέσεις από την αδράνεια στην ενσυνείδητη επιλογή αναθέρμανσης*, Αθήνα: Ίνφογνώμων, 2014 σελ. 48-51

⁴ Η συνθήκη του Κιουτσούκ-Καϊναρτζή (τουρκικά: KüçükKaynarcaAntlaşması) πήρε το όνομά της από το ομώνυμο βουλγαρικό χωριό (σήμερα ονομάζεται Kaynardzha) κοντά στη Σιλίστρα, στο οποίο υπογράφηκε το 1774, που ήταν το αποτέλεσμα του έκτου ρωσοτουρκικού πολέμου (1768-74), στον οποίο η Ρωσία κατέλαβε την Αζοφική, την Κριμαία και τη Βεσσαραβία <https://www.maxmag.gr/politismos/istoria/synthiki-kioytsoyk-kainartzi-to-katorthoma-tis-rosikis-diplomatias/>

⁵ Βλ. http://www.ime.gr/chronos/12/gr/1821_1833/diethni/03.html παρ. 4

⁶ Διαχρονική Ρωσική εξωτερική πολιτική από τον Καποδίστρια έως τον Λαβρόφ https://www.huffingtonpost.gr/entry/e-diachronike-rosike-exoterike-politike-apo-ton-kapodistria-eos-ton-lavrof_gr_5e60ea2dc5b62d548c9e2a55 Παρ 5

αποκορύφωμα τον Κριμαϊκό πόλεμο του 1853 και την ρωσική ήττα ,πράξη που θα οδηγήσει στην σταδιακή υποχώρηση σε δευτερεύων ρόλο των ελληνορωσικών σχέσεων.⁷

Κατά τις επόμενες δεκαετίες οι κύριοι στρατηγικοί στόχοι της ρωσικής πολιτικής δεν αλλάζουν αντικείμενο αλλά προσανατολίζονται κυρίως στην επεκτατική κατεύθυνση του πανσλαβισμού⁸ και της εμπλοκής στα Βαλκάνια αφήνοντας ως δευτερεύων θέμα την εμπλοκή της Ελλάδας σε πρώτο στάδιο έως το ξέσπασμα των Βαλκανικών πολέμων, όπου η Ρωσική Αυτοκρατορία υποστηρίζει ενεργά τους σλαβικούς πληθυσμούς κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.⁹

4.3. Ελλάδα και Σχέσεις επί Σοβιετικής Ένωσης

Η πρώτη περίοδος των Ελληνοσοβιετικών σχέσεων (1917-1945) αποτέλεσε σημείο προβληματικών επιλογών και πολέμου δια αντιπροσώπων αρχικά, και αργότερα συνέβαλε στη διαμόρφωση αρνητικής σχέσης μεταξύ της Ελλάδας και της Σοβιετικής Ένωσης.

Αρχικά, η επικράτηση των επαναστατών-Μπολσεβίκων και η δημιουργία κράτους εχθρικού ιδεολογικά προς τις ευρωπαϊκές χώρες ανάγκασαν την Ελλάδα στην ταύτιση απόψεων με τους ευρωπαίους συμμάχους και στη συνδρομή βοήθειας .Για την επιδίωξη και την εξασφάλιση γεωπολιτικών οφελών από την παρακμάζουσα και ηττημένη Οθωμανική Αυτοκρατορία η αποστολή Ελληνικών δυνάμεων κατά των Σοβιετικών στην Ουκρανία είχε ως μεταγενέστερο καταστρεπτικό αποτέλεσμα την υλικότεχνική συνδρομή της Σοβιετικής Ένωσης υπέρ της Τουρκίας και την ήττα του ελληνικού στρατού στην Μικρά Ασία με τον ξεριζωμό των Ελληνικών πληθυσμών.¹⁰

Σε δεύτερο επίπεδο , καθ' όλη την διάρκεια του μεσοπολέμου και με το ξέσπασμα του Β΄ παγκοσμίου πολέμου, η Σοβιετική Ένωση είχε ως κύριο στρατηγικό γνώμονα και επιδίωξή της, την πρόκληση αποσταθεροποίησης και ιδεολογικής υπονόμευσης των ευρωπαϊκών χωρών, μέρος της οποίας αποτέλεσε και η Ελλάδα. Αποκορύφωμα αυτής της πολιτικής

⁷ Ο Κριμαϊκός πόλεμος και η εμπλοκή της Ελλάδας <https://tvxs.gr/news/istoria/o-krimaikos-polemos-kai-i-emploki-tis-elladas>

⁸ Levine L. «Pan-Slavism and European Politics» *Political Science Quarterly*, URL: <https://www.jstor.org/stable/pdf/2142012.pdf> , σελ. 685.

⁹ *Ibid.*, σελ. 686.

¹⁰ Οι Έλληνες και οι Γάλλοι κατά των Μπολσεβίκων ,Καθημερινή,(2014) <https://www.kathimerini.gr/culture/books/763076/ellines-kai-galloi-kata-mpolsevikon/>

πράξης αποτέλεσε ο Εμφύλιος πόλεμος σε συνδυασμό με τα λάθη σε μεγάλο βαθμό των ελληνικών κυβερνήσεων.¹¹

Η πρώτη περίοδος μέχρι το 1977 χαρακτηρίζεται από στασιμότητα στον οικονομικό τομέα και το διμερές εμπόριο μόνο σε τομείς άμεσης αναγκαιότητας με χαμηλή κοινή συνεργασία σε ζητήματα πολιτικής. Η αιτιολόγηση και ο διαχωρισμός μέχρι το 1977 αφορά τις προβληματικές έως εχθρικές κατευθύνσεις καθορισμένες από το Ν.Α.Τ.Ο. και τις Η.Π.Α προσανατολίζοντας έτσι το ενδιαφέρον και την συνεργασία σε δευτερεύοντα ζητήματα. Η επιθετική στάση της Σοβιετικής Ένωσης κατά της Συμμαχίας καθώς και η ενότητα του Ν.Α.Τ.Ο. δεν αφήναν περιθώρια για περαιτέρω ανάπτυξη των διμερών σχέσεων. Εξάιρεση αποτέλεσε η θετική στάση της Ε.Σ.Σ.Δ στην περίπτωση εισβολής στην Κύπρο με την θετική προσέγγιση και στήριξη σε επίπεδο Διεθνούς Δίκαιου από τους Σοβιετικούς.¹²

Η δεύτερη περίοδος από το 1977 και μετά χαρακτηρίζεται από σταδιακή οικονομική ανάπτυξη και εμπάθυνση της συνεργασίας σε πολλούς τομείς: ανάπτυξης της βιομηχανίας και άλλων δραστηριοτήτων εμπορικής ευημερίας. Αποκορύφωμα της σταδιακής θετικής ανάπτυξης και προσέγγισης των δυο χώρων αποτέλεσε η εκλογή του ΠΑ.ΣΟ.Κ και η μεταστροφή της Ελληνικής πολιτικής ελίτ σε αναβάθμιση των πολιτικών σχέσεων με σκοπό σε μεταγενέστερο επίπεδο την εξασφάλιση στήριξης και διπλωματικής υποστήριξης και προς αντιμετώπιση της Τουρκικής επιθετικότητας αλλά και ως αντιστάθμισμα προς την φιλοτουρκική πολιτική της Ουάσιγκτον εκείνη την περίοδο.¹³

¹¹Εμφύλιος-ξένοι <http://www.hri.org/MPA/gr/other/emfilios/xenoi.html> παρ.4

¹² Close, D., *Ελλάδα 1945-2004*, Αθήνα: Εκδόσεις Θύραθεν, 2006,

¹³Κώνστας Δ.Κ -Π.Ι.Τσακώνας (επιμ.), *Ελληνική εξωτερική πολιτική-Εσωτερικές και Διεθνείς Παράμετροι*, Αθήνα: Εκδόσεις Οδυσσεας, 1994, σελ. 123.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Η Ρωσική εξωτερική πολιτική και ασφάλεια

5.1. Σοβιετική εποχή και πολιτική διπλωματία

Η Σοβιετική περίοδος σχηματισμού της εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας ήταν εστιασμένη σε βασικούς πυλώνες που ως βάση διαμόρφωσης τους είχαν την ιδεολογική προσέγγιση κατά κύριο λόγο των ξένων κρατών. Κύριο χαρακτηριστικό αποτελούσε η καλλιέργεια και η δημιουργία οικονομικών και πολιτικών συνθηκών, διαφαινόμενων φιλικών προσεγγίσεων, οι οποίες θα δημιουργούσαν θετική αντίληψη και αποτύπωση για το ιδεολογικό αφήγημα που ήθελε να παρουσιάσει και να προσφέρει η Σοβιετική ηγεσία. Στην ουσία ωστόσο η πραγματικότητα ήταν τελείως διαφορετική.¹⁴ Κύρια προσπάθεια της εξωτερικής πολιτικής παρέμενε η ανατροπή και εγκατάσταση είτε Μαρξιστικών-Λενινιστικών κυβερνήσεων είτε φιλικών προσκείμενων κυβερνήσεων στις επιταγές και τις εντολές της Μόσχας.¹⁵

Οι Σοβιετικές και μετέπειτα Ρωσικές τακτικές πολιτικής και ιδεολογικής χειραγώγησης χωρών οι οποίες δεν ανήκαν στην σφαίρα επιρροής δικιάς τους, ή σε χωρών οι οποίες παρουσίαζαν στρατηγικό ενδιαφέρον για τα σοβιετικά συμφέροντα αντιμετώπιζαν την επίδραση της ισχυρής «Πολιτικής διπλωματίας», η οποία παρά το εξωτερικό φιλικό περίβλημα που παρουσίαζονταν, αποτελούσε ένα καταστρεπτικό συνδυασμό αποσταθεροποίησης και εμπλοκής σε εσωτερικές υποθέσεις κυβερνήσεων.¹⁶

¹⁴ CIA.Soviet-sponsored societies of friendship and cultural relations (1957)<https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP78-00915R000800190022-9.pdf>.

¹⁵ Bezmenov world through police issue (1986) page1-2<https://archive.org/details/BezmenovWorldThoughtPolice1986>

¹⁶ *Ibid.*, σσ. 11-12

5.2.1. Η Ρωσική Ομοσπονδία και αναμόρφωση 1991

Η περίοδος μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης για την Ρωσική εξωτερική πολιτική χαρακτηρίζεται από τις πιο ταραχώδεις και προβληματικές καθώς στην Ρωσική Ομοσπονδία επικρατούσε πλήρης αποδιοργάνωση και φαινόμενα διάλυσης της σύστασης της κρατικής οντότητας της π.χ. πόλεμος Τσετσενίας .Η αδυναμία άσκησης εκτελεστικής εξουσίας ,εύρεσης οικονομικών πόρων και αποσύνθεσης των νευραλγικών δομών του κράτους συνδυαζόμενη από συχνά πραξικοπήματα και εξωτερικές επεμβάσεις δημιουργούσε προβληματικό αντίκτυπο αδυναμίας στο εσωτερικό υπόβαθρο της χώρας οδηγώντας τους πολίτες σε κοινωνικές εντάσεις λόγω της κατάστασης που είχε διαμορφωθεί .

Η εσωτερική αδυναμία και αποσύνθεση είχε άμεσο αντίκτυπο και στην εξωτερική πολιτική της Ρωσικής Ομοσπονδίας εγκαινιάζοντας μια περίοδο εσωστρέφειας ,μη αντίθεσης γεωπολιτικά και οικονομικά στις Η.Π.Α λόγω στρατηγικής αδυναμίας και μη εμπλοκής σε εξωτερικές κρίσεις π.χ. Γιουγκοσλαβία ,(εποχή Πριμακόφ)καθώς η αδυναμία σε οικονομικό, στρατιωτικό και πολιτικό επίπεδο δεν επέτρεπε διενέργεια δημιουργίας εντάσεων με την Δύση και τις Η.Π.Α.¹⁷

Παρόλα αυτά η Ρωσική Ομοσπονδία εγκαινίασε πολιτική συνεργασιών και συνεννόησης στα πλαίσια κοινών φιλελεύθερων οπτικών σε οικονομικό επίπεδο και σε στρατιωτικό επίπεδο για την καταπολέμηση των εστιών Ισλαμικής τρομοκρατίας και παραβατικότητας στην διεθνή πολιτική,¹⁸ μια σχέση, η οποία μπορούσε να χαρακτηριστεί αν όχι πλήρους συμμαχίας με το Ν.Α.Τ.Ο και την Δύση, συνεργασίας και κατανόησης των κοινών προκλήσεων ασφαλείας με την Ευρώπη και τις Η.Π.Α καθώς στα πλαίσια της φιλελεύθερης αναμόρφωσης του **Μπόρις Γιέλτσιν** δεν υπήρχε κάποιο ιδιαίτερο σημείο τριβής και δυσπιστίας ανάμεσα στις δυτικές χώρες και την Ρωσική Ομοσπονδία.¹⁹

¹⁷ Ανδριανόπουλος Α., *Από την αναστροφή πάνω από τον Ατλαντικό προς τον πολυπολικό κόσμο, Μνήμη Γεβγκένι Πριμακόφ σύγχρονη Τρομοκρατία: κεφάλαιο Από τη Φιλελεύθερη Παγκόσμια Τάξη Πραγμάτων στο Πολιτισμικό Χάος Βλαντιμίρ Γκουτόροφ - Αλεξάντερ Σιρινιάντς*, Εκδότης: Αθήνα:Τόπος,2020.

¹⁸ Galeotti M. *Heirs of the KGB: Russia's Intelligence and Security Services* London: Jane's Information Group, 1998, σελ.17-20.

¹⁹ Kagarlitsky, Boris "Russia Under Yeltsin and Putin, Neo-liberal Autocracy London: Plouto Press, 2002, σελ. 345.345

5.2.2. Εποχή Πούτιν 1999

Η άνοδος στην εξουσία του Βλαντιμίρ Πούτιν αποτέλεσε σημείο ιστορικής καμπής για την τύχη της Ρωσικής Ομοσπονδίας, διότι τα συσσωρευμένα οικονομικά, κοινωνικά, πολιτικά και στρατιωτικά προβλήματα αποδόμησης οδηγούσαν την χώρα στην διάλυση και στην αφάνεια καθώς η χώρα έψαχνε το διεθνή ρόλο της αντάξιου του μεγέθους της στην μετασοβιετική εποχή.

Με επίκεντρο τον τερματισμό του πολέμου στην Τσετσενία και την εξασφάλιση ηρεμίας στο εσωτερικό της χώρας, ο πρόεδρος Πούτιν και οι συνεργάτες του προσπάθησαν να επικεντρωθούν στην εμβάθυνση των οικονομικών σχέσεων και των οικονομικών επενδύσεων από δυτικές χώρες κυρίως στον τομέα των πρώτων υλών καθώς και στην αναζήτηση αγορών με όλες τις αγορές και τις χώρες του πλανήτη στα πλαίσια της φιλελεύθερης μεταστροφής της νέο-σχηματισμένης Ρωσικής Ομοσπονδίας.²⁰ Στην πρώτη περίοδο διακυβέρνησης σε επίπεδο εξωτερικών σχέσεων η Ρωσική διπλωματία επικεντρώθηκε στην διεύρυνση της συνεργασίας με συγκεκριμένα ανοίγματα προς την Δύση, τις Η.Π.Α την υπό εξέλιξη ευρωπαϊκή κοινότητα Ε.Ε, κυρίως ωστόσο με την Γερμανία αλλά και με ασιατικές χώρες όπως η Κίνα η Ιαπωνία η Κορέα κ.α. προσβλέποντας την ανάπτυξη των εμπορικών δεσμών για κοινό όφελος.²¹

Η δεύτερη περίοδος επανεκλογής του προέδρου Πούτιν (2004), χαρακτηρίζεται ως η περίοδος της ανάπτυξης των βάσεων που τέθηκαν την προηγούμενη τετραετία και διαμόρφωσης σχεδιασμών επέκτασης σε όλους τους τομείς. Κύριο χαρακτηριστικό της εξωτερικής πολιτικής, αποτέλεσε η εμβάθυνση της ενεργειακής συνεργασίας με την Ε.Ε κυρίως στους τομείς του φυσικού αερίου των πρώτων υλών όπως σιτηρών και των ορυκτών καύσιμων αποκομίζοντας μεγάλα συναλλαγματικά οφέλη στην Ρωσική οικονομία, αποτέλεσμα το οποίο ώθησε την Ρωσική ηγεσία στην αναζήτηση μεγαλύτερου και διευρυμένου ρόλου σε γεωγραφικές περιοχές οι οποίες αποτελούσαν κομβικές στην

²⁰ De La Pedraza, R. *Putin Confronts the West: The Logic of Russian Foreign Relations*, Jefferson: McFarland, 2021.

²¹ Lin, C. «The Prince of Rosh: Russian Energy Imperialism and the Emerging Eurasian Military Alliance of the Shanghai Cooperation Organization», Berlin, Institute for Strategic Political-Security-and Economic Consultancy (ISPSW), 2009

σοβιετική περίοδο για τα στρατηγικά συμφέροντα, κυρίως σε χώρες του πρώην Συμφώνου της Βαρσοβίας, των Βαλκάνιων και της Μέσης Ανατολής.²²

Βασική προϋπόθεση, ωστόσο για την εξασφάλιση αυτού του ρόλου από την πλευρά της Ρωσικής κυβέρνησης αποτέλεσε η μέγιστη προσπάθεια ενίσχυσης και εκσυγχρονισμού των δυνατοτήτων των ενόπλων δυνάμεων με συντήρηση του προϋπάρχοντος Σοβιετικής κατασκευής εξοπλισμού αλλά και η ανάπτυξη νέων δυνατοτήτων και τεχνολογιών για την Ρωσική πολεμική βιομηχανία αρχικά για εσωτερικές αμυντικές ανάγκες αλλά και για εξαγωγή σε χώρες .

Η εξασφάλιση από την Ρωσική Ομοσπονδία πολιτικής ανάπτυξης της οικονομίας σε σταθερό πλαίσιο οικονομικής συνεργασίας και εμπορικών συναλλαγών ώθησαν στην αναβάθμιση των στρατιωτικών και πυρηνικών δυνατοτήτων, οι οποίες είχαν βρεθεί σε δυσμενές έως οριακό επίπεδο την προηγούμενη δεκαετία. Η αναζήτηση ρόλου στα πλαίσια του Διεθνούς Συστήματος για λύση των περιφερειακών ζητημάτων ασφαλείας επαναδραστηριοποίησε την Ρωσική ηγεσία και κατ' επέκταση την Ρωσική εξωτερική πολιτική στην αναζήτηση διαφορετικής προσέγγισης προσαρμοσμένη σε ανεξάρτητο πολιτικό πλαίσιο συνεργασίας σε πολλά θέματα αλλά μοναδικότητας του ρόλου της και των συμφερόντων της σε Διεθνές επίπεδο.²³

Από την άλλη πλευρά οι σχέσεις συνεργασίας με τις Η.Π.Α άρχισαν να παρουσιάζουν τριβές λόγω πολλαπλών προβληματικών παραγόντων με κύρια αφορμή την συνεχόμενη επέκταση του Ν.Α.Τ.Ο σε χώρες των Βαλκανίων, της ανατολικής Ευρώπης και της Βαλτικής, πράξεις που από την πλευρά της Μόσχας χαρακτηρίστηκαν ως κόκκινη γραμμή για τα συμφέροντα ασφαλείας της.²⁴ Αποτέλεσμα αυτής της έντασης στις σχέσεις και απαρχή μιας νέας πολιτικής και στρατιωτικής προσέγγισης αποτέλεσε η πρωτοφανή λεκτική δήλωση- αντίδραση του προέδρου Πούτιν στο Συνέδριο Ασφάλειας του Μονάχου αναδεικνύοντας έτσι τα διλήμματα ασφαλείας που εγείρονται από την επέκταση σε χώρες του «εγγύς εξωτερικού»²⁵.

²² Galeotti M. “Reconstructing the Russian military”, *Jane’s Intelligence Review*, Vol.16, No.3,2004. σελ. 54-55.

²³ De La Pedraza, R. *Putin Confronts the West: The Logic of Russian Foreign Relation* , ο.π

²⁴ <https://www.theguardian.com/world/2022/jan/12/russias-belief-in-nato-betrayal-and-why-it-matters-today>

²⁵ Putin historical speech Munich conference security policy(2007)<https://aldeilis.net/english/putins-historical-speech-munich-conference-security-policy-2007/>

Ακόμα, οι περιφερειακές εντάσεις και η εκρηκτική κατάσταση στην Μέση Ανατολή και τη Λιβύη λόγω της «Αραβικής Άνοιξης»(2010)²⁶ καθώς και η αναγνώριση ανεξαρτησίας του Κοσόβου το 2008 ενεργοποίησαν ορισμένα αντανακλαστικά και προβληματισμούς στην Ρωσική πολιτική ηγεσία για διαμόρφωση νέας πολιτικής στρατηγικής ασφαλείας από την Μόσχα. Αποκορύφωμα της αναθεώρησης της πολιτικής αποτέλεσε ο πόλεμος στην Γεωργία το καλοκαίρι του (2008)²⁷ και η επέμβαση των Ρωσικών ενόπλων δυνάμεων εμπλοκή η οποία χαρακτηρίστηκε από ορισμένους αναλυτές ως δυτική στήριξη σε χώρα του ‘εγγύς εξωτερικού’ της Μόσχας ενώ από άλλους ως πολιτική διαφοροποίηση της Γεωργιανής κυβέρνησης από τον πολιτικό έλεγχο του Κρεμλίνου. Συνέπεια αυτής της στρατιωτικής εμπλοκής ήταν η επαναχάραξη της σχέσης συνεργασίας των προηγούμενων δεκαετιών με τις Η.Π.Α. και το Ν.Α.Τ.Ο και αντικατάστασή της από αμυντικές προσεγγίσεις, οι οποίες έχουν τα χαρακτηριστικά της μη ταύτισης σε πολιτικό και σε στρατιωτικό επίπεδο σύγκρουσης.

5.3. Στρατηγική διαμόρφωση νέας πολιτικής

Η στρατηγική διαμόρφωση της νέας πολιτικής ασφαλείας και ιδιαίτερα μετά την τρίτη ανάληψη του προέδρου Πούτιν το (2012) από τον πρωθυπουργό Ντιμίτρι Μεντβέντεφ, αποτελεί συνέχεια της αύξησης των γεωπολιτικών προκλήσεων που αντιμετώπισε η Ρωσική Ομοσπονδία (έναρξη Συριακού εμφύλιου καθώς και πολιτική αποσταθεροποίηση στην Ουκρανία) .Μέσα σε αυτά τα πλαίσια κρίθηκε αναγκαίο από τον Πρόεδρο Πούτιν η συγκέντρωση περισσότερων εξουσιών και ελέγχου από τον ίδιο προκειμένου να εξασφαλιστούν ευκολότερες διαδικασίες στην λήψη αποφάσεων ασφάλειας εγκαινιάζοντας με αυτόν τον τρόπο μια συγκεντρωτική πολιτική προσέγγιση.²⁸

Παράλληλα δευτερεύοντες ιδεολογικές τάσεις όπως ο Ευρασιανισμός²⁹ αποκτούν πλέον αν όχι κυρίαρχο, δυναμικό ρόλο στην διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής ως

²⁶Russia and Arab spring <https://www.mei.edu/publications/russia-and-arab-spring>

²⁷ Ο πόλεμος της Νότιας Οσετίας ή Πόλεμος της Γεωργίας του 2008 ήταν μια ένοπλη σύγκρουση τον Αύγουστο του 2008 μεταξύ της Γεωργίας από τη μία πλευρά, και της Ν. Οσετίας και Αμπχαζία, περιοχές που έχουν ανακηρύξει ντε φάκτο την ανεξαρτησία τους από την Γεωργία, και της Ρωσίας που βοήθησε δυναμικά τις δύο αποσχισθείσες περιοχές εναντίον της Γεωργίας, στρατιωτικά και διπλωματικά..

²⁸ Leon Aron το δόγμα του Πούτιν <https://www.foreignaffairs.gr/articles/69222/leon-aron/to-dogma-toy-poytin>, 2016.

²⁹ Ο ευρασιανισμός (ρωσικά: евразийство, γεβραζίζιστβο) είναι πολιτικό κίνημα στην Ρωσία που πιστεύει ότι ο Ρωσικός πολιτισμός δεν ανήκει στην Ευρωπαϊκή ή Ασιατική κατηγορία αλλά στη γεωπολιτική έννοια της Ευρασίας. Αναπτύχθηκε στην δεκαετία του 1920, ενώ το κίνημα του ευρασιανισμού υποστήριζε την Μπολσεβικική Επανάσταση αλλά αντιτίθεται στην εφαρμογή του κομμουνισμού, θεωρώντας

αντιστάθμισμα στην πολιτική των Η.Π.Α και του Ν.Α.Τ.Ο. Στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής προωθείται και διευρύνεται περαιτέρω η ενεργειακή και οικονομική συνεργασία με την Ε.Ε. καθιστώντας αυτή τη συνεργασία υψηλού επίπεδου παρά την ενεργειακή εξάρτηση από την Μόσχα .Επίσης γίνεται προσπάθεια στα πλαίσια την νέας πολιτικής η ανάπτυξη και εμβάθυνση της συνεργασίας με χώρες της ευρύτερης Ευρασίας όπως Κίνα, Ινδία, Ιράν ,Ινδονησία ,Τουρκία αλλά και με τις χώρες τις Λατινικής Αμερικής και της Αφρικής προσαρμοσμένη στην πολυπολική αντίληψη (Δόγμα Πριμακόφ) της Ρωσικής εξωτερικής πολιτικής .³⁰

Βασική ωστόσο αλλαγή πολιτικής προσέγγισης αποτελεί ο στρατιωτικός τομέας, ο οποίος αναδιαμορφώνεται και προσαρμόζεται στις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Ρωσική Ομοσπονδία από το Ν.Α.Τ.Ο και τις Η.Π.Α με την δημιουργία ενός νέου στρατηγικού δόγματος επιθετικής προσέγγισης και πυρηνικής αποτροπής σε περίπτωση σύρραξης προσαρμοσμένο στις απειλές τόσο σε περιφερειακό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο.³¹

5.3.1. Ομάδα λήψης αποφάσεων Siloviki

Η έννοια της δημοκρατίας στην Ρωσία ανέκαθεν παρουσίαζε προβλήματα σε σχέση με το πως την αντιλαμβάνονται οι δυτικές κυβερνήσεις και κοινωνίες, ωστόσο μετά το βάρος των γεωπολιτικών προβλημάτων και προκλήσεων επιταχύνθηκε η κατεύθυνση προς το συγκεντρωτισμό όσον αφορά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων από ένα μικρό αριθμό ανθρώπων κοντά στον Πρόεδρο, παρακάμπτοντας πολλές από τις δημοκρατικές διαδικασίες. Στο πλαίσιο της ενίσχυσης του μηχανισμού λήψης αποφάσεων από τον Πρόεδρο Πούτιν έχει διαμορφωθεί από τον ίδιο, μια ομάδα με κοινή επαγγελματική πορεία ,η οποία από κοινού καθορίζει και λαμβάνει αποφάσεις για τη διαμόρφωση των πολιτικών που θα ακολουθηθούν .³²Οι Siloviki ,από την Ρωσική λέξη ‘δύναμη’, αποτελούν το στενό κύκλο του Προέδρου καθορίζοντας την πολιτική ατζέντα, τροφοδοτώντας με

την Σοβιετική Ένωση ως βήμα στη διαδρομή για τη δημιουργία μιας νέας εθνικής ταυτότητας που θα αντανάκλα τον μοναδικό χαρακτήρα της γεωπολιτικής θέσης της Ρωσίας.

³⁰ Γρίβας Κ. «Η Συσπείρωση της Ευρασίας και η Πιθανότητα Δημιουργίας της Πρώτης Multi-Power στην Ιστορία» στο Β. Γκουτόροφ – Α. Σιρινιάντς *Από τη Φιλελεύθερη Παγκόσμια Τάξη Πραγμάτων στο Πολιτισμικό Χάος*, Αθήνα: Τόπος, 2020.

³¹R. De La Pedraza, R. *Putin Confronts the West: The Logic of Russian Foreign Relation* , *op.cit* part 6

³² Galeotti M. «Russia’s Security Council: Where Policy, Personality, and Process Meet» October,2019, <https://www.marshallcenter.org/en/publications/security-insights/russias-security-council-where-policy-personality-and-process-meet-0>

πληροφορίες και ορίζοντας τους στόχους και τις κατευθύνσεις σε θέματα εσωτερικής και εξωτερικής ασφαλείας, αναδεικνύοντας τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Ρωσική Ομοσπονδία, προκρίνοντας τρόπους αντιμετώπισης των προβλημάτων με εισηγήσεις προς τον Πρόεδρο για την λήψη αποφάσεων προσαρμοσμένες στην ταχύτητα εφαρμογής.³³

5.4. Πολιτική ιδεολογία

Στο πλαίσιο διαμόρφωσης του νέου ρόλου μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης και την ιδεολογική πτώση της μαρξιστικής θεωρίας σε παγκόσμια κλίμακα, η νεοσχηματισμένη Ρωσική Ομοσπονδία ήταν αναγκαίο να επαναδιατυπώσει την πολιτική της ιδεολογία σε νέα πλαίσια προσαρμοσμένη στην διαχρονικότητα ανεξαρτησίας που χαρακτηρίζει την εξωτερική πολιτική και την κοινωνία, βάση των δυνατοτήτων της που της προσδίδει η έκταση της και η συνεχή ανάγκη ενεργού ρόλου στις γεωπολιτικές συγκρούσεις. Επί προεδρίας Πούτιν έγιναν προσπάθειες η πολιτική ιδεολογία και η Ρωσική εξωτερική πολιτική να συμβαδίζει στους σχεδιασμούς και τις βλέψεις του Κρεμλίνου για τον νέο ρόλο στην σημερινή σύγχρονη εποχή.³⁴ Η ανάδειξη προϋπάρχοντων ιδεολογικών τάσεων από ακαδημαϊκούς του Ευρασιανισμού και της πολυπολικότητας πλέον στην σημερινή Ρωσία διαδραματίζουν κομβικό ρόλο ως προς το ποιές κατευθύνσεις θα ακολουθηθούν στην εξωτερική πολιτική και συγκεκριμένα στην διαμόρφωσή και ανάδειξη διαφορετικής ιδεολογικού πόλου μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης ως αντιστάθμισμα στην δυτική φιλελεύθερη πολιτική της Δύσης.³⁵

Η ανάδειξη της ιδεολογίας του Ευρασιανισμού³⁶ ως μιας από τις κυρίαρχες πολιτικές ιδεολογίες που ασκούν άμεση επιρροή στην ρωσική εξωτερική πολιτική αποτελεί αίνιγμα της πορείας που θα ακολουθήσει η Ρωσία καθώς οι πολιτικές χαρακτηρίζονται από ακραία επέκταση, αναθεωρητισμό και σε κάποιες εκφάνσεις απαρχή διαδικασίας και προετοιμασίας ολικής σύγκρουσης όπως χαρακτηρίζεται από κάποιους Ρώσους ακαδημαϊκούς μεταξύ Ατλαντιστών-Ευρασιανιστών Η.Π.Α και συμμάχων κατά Ρωσικής

³³ Putin security elite-Siloviki <https://www.theguardian.com/world/2022/feb/04/putin-security-elite-siloviki-russia> (2022)

³⁴ Martynas Zapolskis, Russian geopolitics: between Atlantism and Neo-Eurasianism <http://www.geopolitika.lt/?artc=36> (2007) Part 3,4

³⁵ Deadly ideology Putin's Eurasianism <https://impakter.com/deadly-ideology-putin-eurasianism/>

³⁶ Gumilev L., *Alexander Sergeevich Titov. Ethnogenesis and Eurasianism* University College London School of Slavonic and Eastern European Studies In fulfilment of the requirements for the Degree of Doctor of Philosophy March 2005 <https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/1446515/1/U602440.pdf>, σελ. 185-191.

Ομοσπονδίας και Συμμάχων όχι μόνο σε στρατιωτικό πλαίσιο αλλά σε όλες τις εκφάνσεις της πολιτικής, οικονομικής, πολιτισμικής, κοινωνικής ταυτότητας και αντίληψης .

Σύμφωνα με τον Αλεξάντερ Ντούγκιν³⁷ (έναν από τους εκφραστές της «Ευρασιανικής σκέψης») ορισμένες θέσεις του, που απηχούν και εκφράζουν κάποιες από τις πολιτικές του Κρεμλίνου η Ρωσία δεν θέλει και δεν πρέπει να συνορεύει με καμία χώρα του Ν.Α.Τ.Ο πέραν των Βαλτικών χωρών, θα πρέπει να διαμορφωθεί ο άξονας Βερολίνου-Μόσχας για ενοποίηση και εμβάθυνση της συνεργασίας με την Ευρώπη.³⁸ Παράλληλα η Ουκρανία θα πρέπει να προσαρτηθεί στην Ρωσία γιατί είναι ένα κράτος χωρίς γεωπολιτική, πολιτισμική ή εθνική αποκλειστικότητα καθώς οι εδαφικές φιλοδοξίες της αποτελούν κίνδυνο για την Ρωσική Ευρασιατική ολοκλήρωση. Ενώ στην περίπτωση αναχαίτησης της επιρροής των Η.Π.Α απαιτείται συνεργασία των Ορθοδόξων χριστιανών με το Σιτικό Ισλάμ.³⁹ Ορισμένες από αυτές τις απόψεις έχουν δυναμική απήχηση στην σημερινή Ρωσική ελίτ, άλλες λιγότερη, καθώς θεωρούνται ιδιαίτερα αμφιλεγόμενες, εκφράζοντας έντονο αναθεωρητισμό, Μεσσιανισμό και επιθετικότητα σε γειτονικά έθνη κράτη. Οι Ευρασιανικές απόψεις δεν αποτελούσαν κεντρική εξωτερική πολιτική του Κρεμλίνου ωστόσο λόγω του συγκρουσιακού χαρακτήρα που αποκτούν οι σχέσεις Ρωσίας και Δύσης σε ενιαίο πλαίσιο στην σημερινή Ρωσική Ομοσπονδία, ισχυροποιούνται.⁴⁰

5.5. Εξωτερική πολιτική

Σε επίπεδο διαμόρφωσης της εξωτερικής πολιτικής της Ρωσικής Ομοσπονδίας τα τελευταία χρόνια σημαίνοντα απήχηση διαδραματίζει ο Σεργκέι Καραγκάνοφ,⁴¹ οι

³⁷ Ο Αλεξάντερ, Ντούγκιν (ρωσικά: Александр, Гельевич, Дугин. γενν. 7 Ιανουαρίου 1962, Μόσχα, ΕΣΣΔ) είναι Ρώσος γεωπολιτικός, παραδοσιοκράτης και ένας εκ των δημοφιλέστερων ιδεολογικών θεωρητικών της Ευρασιατικής Ένωσης. Είναι ευρύτερα γνωστός για το βιβλίο "Τα θεμέλια της Γεωπολιτικής: Το Γεωπολιτικό Μέλλον της Ρωσίας", το οποίο είχε μεγάλη επίδραση εντός των ελίτ του ρωσικού κράτους επάνω σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής, έχοντας καταστεί εγχειρίδιο σε πολλά πανεπιστήμια. Είναι επίσης πολύ γνωστός για την έλξη του προς ριζοσπαστικά αριστερά και δεξιά ιδεώδη μέσα από τα οποία, ανασυνθέτοντας τα, δημιουργεί την Τέταρτη Πολιτική Θεωρία, εναλλακτική προς τον Φιλελευθερισμό.

³⁸ Alexander Dugin *The Fourth Political Theory* by, Александр Дугин Published (May 28th 2012) by Arktos Media Ltd. (first published 2009) σελ. 85-88.

³⁹ Dugin A. *Foundations of Geopolitics: The Geopolitical Future of Russia*: English Translation by Alexander Dugin Published July 24th 2017 (first published January 1st 1999) <https://tec.fsi.stanford.edu/docs/aleksandr-dugins-foundations-geopolitics>

⁴⁰ *Op.cit.* βλ <https://impakter.com/deadly-ideology-putin-eurasianism/>

⁴¹ Ο Σεργκέι Καραγκάνοφ, επικεφαλής του Συμβουλίου Εξωτερικής και Αμυντικής Πολιτικής (αναλυτικού ιδρύματος της Ρωσίας) και κοσμήτορας της Σχολής Παγκόσμιας Οικονομίας και Διεθνών Σχέσεων στην Ανώτατη Οικονομική Σχολή της Μόσχας είναι ένας από τους πιο προβεβλημένους Ρώσους διανοούμενους της μετασοβιετικής εποχής και ταυτόχρονα ένας θερμός θιασώτης της Ευρασιατικής ολοκλήρωσης και της

απόψεις του οποίου απηχούν την ρωσική ηγεσία και ελίτ καθώς, επίσης, αποτελεί και τον πιο στενό διαμορφωτή της εξωτερικής πολιτικής και στενό συνεργάτη του Προέδρου Πούτιν.⁴² Σύμφωνα με τον ίδιο στα πλαίσια του δεύτερου ψυχρού πολέμου και του ελέγχου κλιμάκωσης, η Ρωσία θα πρέπει να καταφέρει να φέρει υπό έλεγχο συγκεκριμένες περιοχές του μετασοβιετικού χώρου και με αφορμή την Ουκρανία να στοχεύσει στο μαλακό υπογάστριο της Ευρώπης με σκοπό την διάσπαση συνοχής.⁴³

Θεωρεί πως η Ευρώπη χωρίς την αρχιτεκτονική ασφαλείας που θα συμπεριλαμβάνει και τη Ρωσία, όχι ως μέλος της Ευρώπης (το οποίο δεν είναι εφικτό σύμφωνα με τον ίδιο), αλλά ως απαραίτητη προέκταση με την οποία η Ρωσία και η Ευρώπη θα έχουν μια λογική ανταγωνισμού αλλά θα μπορούν να συνδιαλέγονται και να συνεργάζονται σε πολλούς τομείς. Επίσης, αναφέρει πως βασικός στόχος για την Ρωσία αποτελεί η απόκρουση της αμερικανικής επιρροής από την Ευρώπη και η μείωση του αποτυπώματός της στο μετασοβιετικό χώρο και την κεντρική Ασία, καθώς επίσης η Ρωσία θα πρέπει να καταστήσει και να επιτύχει έναν πιο ανενεργό ρόλο του Ν.Α.Τ.Ο στις στρατιωτικές συγκρούσεις που αφορούν την ίδια.⁴⁴

Ακόμα σημειώνει πως η αντίληψη και η διαμόρφωση από την ρωσική πλευρά για την Δύση και κυρίως για τις Η.Π.Α πως με τον τρόπο που επήλθε η πτώση της Σοβιετικής Ένωσης εκ των έσω και εξαιτίας της υπερέκτασης θεωρεί πως το ίδιο πρόβλημα αντιμετωπίζουν και οι Η.Π.Α δηλαδή βρίσκονται σε παρακμή.⁴⁵ Η διατύπωση αυτή επεκτείνεται έως το δεύτερο «ψυχρό πόλεμο» όπου η Ρωσία ξεκινάει από θέση ισχύος λόγω της γεωγραφικής της εγγύτητας και των στρατηγικών δεδομένων που αφορούν το συσχετισμό ισχύος στην ανατολική Ευρώπη. Παρόλα αυτά δεν υπάρχει η ψευδαίσθηση από Ρωσικής πλευράς πως το Ν.Α.Τ.Ο θα οδηγηθεί σε διάλυση αλλά η διάβρωση της

"επανεξισορρόπησης" των σχέσεων της χώρας του με τη Δύση.<https://www.capital.gr/diethni/3613637/ti-apokaluptei-o-consigliere-tou-poutine>

⁴²Sergey Karaganov the man behind Putin <https://www.theglobeandmail.com/news/world/sergey-karaganov-the-man-behind-putins-pugnacity/article17734125/> (2021).

⁴³ Sergey Karaganov: «We are at war with the West. The European security order is illegitimate»(

di Federico Fubini (08 april 2022) https://www.corriere.it/economia/aziende/22_aprile_08/we-are-at-war-with-the-west-the-european-security-order-is-illegitimate-c6b9fa5a-b6b7-11ec-b39d-8a197cc9b19a.shtml

⁴⁴ Sergey Karaganov: Russia's new foreign policy, the Putin Doctrine (16.02.) <http://karaganov.ru/en/publications/606>

⁴⁵ Sergey Karaganov An iron fist to keep NATO expansion at bay Council on Foreign and Defense Policy, Russia Honorary Chairman of the Presidium; National Research University–Higher School of Economics, Moscow, Russia Faculty of World Economy and International Affairs Academic Supervisor <https://eng.globalaffairs.ru/articles/an-iron-fist-to-keep-nato-expansion-at-bay/> (2019)

συνοχής του για να το κρατήσουν ενεργό μόνο ως προς το μέγεθος της αντίδρασης πχ. Γεωργία 2008 , Κριμαία 2014.⁴⁶

Ωστόσο ο Καραγκάνοφ αναφέρει πως η Ρωσική πολιτική στο νέο πολυπολικό κόσμο αλλά στην ουσία τριπολικό Η.Π.Α-Ρωσία -Κίνα πρέπει να σχεδιάσει επίσης πολιτική ανάσχεσης της Κίνας η οποία είναι σε μεταγενέστερο επίπεδο εφαρμογής.⁴⁷

5.6. Στρατηγική & Άμυνα

Κύριο χαρακτηριστικό της σημερινής στρατηγικής και άμυνας αναζητείται γύρω από την εξασφάλιση της ανεξαρτησίας της Ρωσικής ομοσπονδίας και της εδαφικής της ακεραιότητας .Για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος κρίνεται απαραίτητο από την πολιτική ηγεσία η εξασφάλιση ισχυρών ενόπλων δυνάμεων, οι οποίες θα πρέπει να αναβαθμιστούν τεχνολογικά για να μπορούν να αντιμετωπίζουν της εξωτερικές προκλήσεις ⁴⁸ .Ακόμη μέρος της στρατηγικής του Κρεμλίνου αποτελεί η επιλογή των πυρηνικών όπλων σε αναβαθμισμένη μορφή με δομική αλλαγή από την σοβιετική περίοδο έως τη σημερινή εποχή. Για παράδειγμα έχει το δικαίωμα να προκαλέσει άμεσο πυρηνικό χτύπημα και όχι αναμονή για να ανταποδώσει όπως παλαιότερα.⁴⁹

Επιπρόσθετα βασική προϋπόθεση, που αναφέρθηκε και παραπάνω ,αποτελεί η εξασφάλιση πολιτικής και πολιτισμικής επιρροής στις χώρες του "εγγύς εξωτερικού" και συγκεκριμένα στις χώρες μέλη της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ αλλά κυρίως στις χώρες οι οποίες έχουν ακόμα ισχυρό ρωσικό εθνικό στοιχείο όπως η Ουκρανία , οι Βαλτικές δημοκρατίες η Λευκορωσία και το Καζακστάν κυρίως και ευρύτερα σε περιοχές οι οποίες αποτελούσαν κομμάτια της επιρροής της Σοβιετικής Ένωσης. Αλλά και σε χώρες που εμπλέκεται η Ρωσική ομοσπονδία και απειλούνται γεωπολιτικά η οικονομικά συμφέροντα όπως η Συρία, η Λιβύη.⁵⁰

⁴⁶ The_new_Cold_War_and_the_emerging_Greater_Eurasia.(2019) <http://karaganov.ru/en/publications/517>

⁴⁷ . Where to Go and with Whom to Go: Russia's Foreign Policy on the Threshold of a New Decade (26.12.2019) <http://karaganov.ru/en/publications/537>

⁴⁸ Mark Galeotti , The mythical 'Gerasimov Doctrine 'and the language of threat Journal Critical Studies on Securityfrom academia.edu Publication (2019) Pages157-161 Publisher Routledge

⁴⁹ Deciphering Putins nuclear doctrine <https://outrider.org/nuclear-weapons/articles/deciphering-putins-nuclear-doctrine>

⁵⁰Russia ethnic relations and Russian near abroad <https://www.britannica.com/place/Russia/Ethnic-relations-and-Russias-near-abroad>

Σε επίπεδο αναβαθμισμένης έντασης με την Δύση η Ρωσία επανασχεδίασε την στρατηγική και την άμυνά της προς αντιμετώπιση των προκλήσεων ασφαλείας. Ο στρατηγός Βαλερέι Γκερασίμοφ αποτελεί τον αναμορφωτή της Ρωσικής ισχύος των ενόπλων δυνάμεων.⁵¹

Ωστόσο, το δημιούργημα αποτελεί κομμάτι της προϋπάρχουσας πολιτικής του πρωθυπουργού Γεβγκένι Πριμακόφ⁵² καθώς είχε έγκαιρα αντιληφθεί τους κίνδυνους ασφαλείας που αντιμετώπιζε η Ρωσική Ομοσπονδία, κίνδυνοι που διαμορφώνονταν με απαρχή τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας. Ο Πριμακόφ αποτέλεσε τον ιδεολογικό βραχίονα του υβριδικού δόγματος, ενώ πάνω στις ιδεολογικές βάσεις ο Γκερασίμοφ αποτέλεσε τον επιχειρησιακό.⁵³ Συνδυάζει, παράλληλα, όλους τους τομείς της πολιτικής, της οικονομίας καθώς και κάθε νευραλγικό τομέα ασφαλείας της χώρας, στόχου, δημιουργώντας ορισμένες φορές μια ψευδαίσθηση μη επιθετικότητας καθώς τα αποτελέσματα ενίοτε δεν είναι ορατά από το μέσο πολίτη.⁵⁴

⁵¹ Ο Βαλέρι Βασίλιεβιτς Γκεράσιμοφ (ρωσικά: *Валерий Васильевич Герасимов* Σεπτεμβρίου 1955) είναι 8 , Ρώσος αξιωματικός του στρατού, νυν αρχηγός του Γενικού Επιτελείου των Ενόπλων Δυνάμεων της Ρωσικής Ομοσπονδίας, μέλος του Συμβουλίου Εθνικής Ασφαλείας της Ρωσίας και πρώτος αναπληρωτής Υπουργός Άμυνας, αντικαθιστώντας τον Νικολάι Μακάροφ. Διορίστηκε σε αυτή την θέση από τον πρόεδρο Βλαντίμιρ Πούτιν στις 9 Νοεμβρίου 2012. Θεωρείται ο ιθύνων νους του νέου στρατιωτικού δόγματος της Ρωσικής ομοσπονδίας και ο εισηγητής της ρωσικής προσέγγισης στις στρατιωτικές επιχειρήσεις του 21ου αιώνα, του *Πολέμου Νέας Γενιάς* κατά τη ρωσική στρατιωτική σκέψη ή *Δόγμα Γκεράσιμοφ*, όπως έχει επικρατήσει να λέγεται στη Δύση

⁵² Ο Γεβγκένι Μαζίμοβιτς Πριμακόφ (*ЕвгенийМаксимовичПримаков*, *Κίεβο*, 29 Οκτωβρίου 1929 – *Μόσχα*, 26 Ιουνίου 2015) ήταν Ρώσος πολιτικός και διπλωμάτης.<https://el.cultureoivre.com/10918312-primakov-evgeny-maksimovich-biography-career-personal-life#menu-1>

⁵³ Το δόγμα Γκερασίμοφ υβριδικού ολιστικού πολέμου σύμφωνα με τους παραπάνω αποτελεί εργαλειοποίηση και κινητοποίηση όχι μόνο στρατιωτικών μέσων στις πολεμικές επιχειρήσεις αλλά ένα σύνολο μέσων προπαγάνδας, υπονόμησης, κυβερνοεπιθέσεων, παραπλάνησης, Μ.Μ.Ε έχοντας βασικά δομικά στοιχεία από την σοβιετική περίοδο αλλά προσαρμοσμένα στο σύγχρονο περιβάλλον της τεχνολογικής επανάστασης

⁵⁴ Galeotti M. , “Hybrid, ambiguous, and non-linear? How new is Russia’s ‘new way of war?’”, *Journal of Small Wars and Insurgences* , Vol.27, No.2, 2016,, σελ.282-301., https://dlwqtxts1xzle7.cloudfront.net/48907666/Hybrid_ambiguous_and_non_linear_How_new_is_Russia_s_new_way_of_war-with-cover-page-v2.pdf?Expires=1651794309&Signature=cmgjSbR9B7CSDtM0kaA3gvt27E1R1guHFgriYDqqsZLu40MsdTC6y8O-yCjG4v07VPLlwgFZv-RU-4rTq6Hi2Ug2RC6ijJKzt7y-aQjpiKY6zIPKrlqLihtBWwjUgv5AUSgVV12B6YO-6U5oGv3m6tOO9aBc~KXGmHYAuOC85BOOOvhVYwN00eGmqeAjq6X--Jv-p3rm90eLu~LVJjsdV15sRZazrJQGLK6xOdbb6hxX3lVv0B5VZSCTotNP3P7rH-77Ux~RqTQAqcmukVHFECuBSOYHrfUaxtbCVCDCJEJNZWYkyG78571cpn5kYLMZtHI7619U8O1Xu1UjSLV5VhQ_&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Οι ελληνορωσικές σχέσεις : 1991-1999

Η Ρωσική Ομοσπονδία στα πλαίσια αναζήτησης της νέας εξωτερικής πολιτικής της στην περιοχή προσέγγισε και υποστήριξε την Ελλάδα και την Κύπρο σε ζητήματα όπως η λύση του Κυπριακού προβλήματος και η διπλωματική και εξοπλιστική στήριξη στην Ελλάδα για κατευνασμό της τουρκικής απειλής καθώς για την Μόσχα η Τουρκία συγκεντρώνει ανταγωνιστικά στοιχεία ως προς τα συμφέροντα της στην γύρω περιοχή. Κατά συνέπεια, στα ευρύτερα πλαίσια συνεργασίας και οικονομικής ανάπτυξης Ρωσίας-Ε.Ε., για τις ελληνορωσικές σχέσεις η δεκαετία αυτή χαρακτηρίζεται από σταθερά βήματα οικοδόμησης συνεργασίας ανάμεσα στις δύο χώρες .Η Ελλάδα επωφελείται σημαντικά καθώς ανάμεσα στις δύο χώρες μπαίνουν οι βάσεις για περαιτέρω ανάπτυξη της συνεργασίας τους και αυτό διότι η Ρωσία βλέπει την Ελλάδα ως έναν διαμεσολαβητή ανάμεσα στην Ε.Ε για εξασφάλιση ευρύτερων συμφερόντων.⁵⁵

6.1. Οι διμερείς πολιτικές σχέσεις

Η αποκαθίλωση και η πτώση της Σοβιετικής Ένωσης έθεσαν τις βάσεις για την δημιουργία ενός νέου κόσμου καθώς τόσο η Ρωσική ομοσπονδία όσο και οι χώρες του «εγγύς εξωτερικού» της έπρεπε να διαμορφώσουν την πολιτική και οικονομική μεταβολή στο πλαίσιο της φιλελεύθερης δημοκρατίας και των πολιτικών της παγκόσμιας αγοράς .Η Ρωσική Ομοσπονδία κατά την πρώιμη περίοδο του σχηματισμού της αντιμετώπιζε ζητήματα ύπαρξης τόσο σε πολιτικό-ιδεολογικό επίπεδο όπως ο μετασχηματισμός κομμουνιστικής ελίτ σε φιλελεύθερη, με αποτέλεσμα τη δημιουργία αδύναμων πολιτικών σχηματισμών, ευάλωτων σε αποσταθεροποιήσεις εσωτερικού αλλά και σε πρακτικό επίπεδο ως προς το μέλλον της επιβίωσης της εδαφικής ακεραιότητας όπως εσωτερικά ζητήματά ασφαλείας ,αποσταθεροποίηση σε Τσετσενία και Νταγκεστάν. Στο πλαίσιο αυτών των συσσωρευμένων προβλημάτων προσπάθεια και επιδίωξη της κεντρικής πολιτικής της αποτέλεσε η καλλιέργεια καλών εξωτερικών σχέσεων και μηδενικών προβλημάτων με όλες τις χώρες, μέρος της οποίας αποτέλεσε και η Ελλάδα.⁵⁶

⁵⁵ Μαρούδας Λ.- Τσαρδανίδης Χ.,(επιμ), *Που βαδίζει η Ρωσία; Οικονομικές και πολιτικές προεκτάσεις της μετάβασης*,Αθήνα: Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων, Εξάντας,1999, σελ.106-110

⁵⁶ Τσάκωνας Παναγιώτης (επιμ), *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική Μια Συνολική Προσέγγιση* , Τόμος Αθήνα: Ι.Σιδέρης, Β΄, 2003, σελ 625

Έτσι, από τη σύσταση της Ρωσικής Ομοσπονδίας το 1991 και μετά, η ελληνορωσική πολιτική και πολιτιστική συνεργασία επεκτάθηκε σταδιακά και στους τομείς του εμπορίου, της ενέργειας, της άμυνας, της εκπαίδευσης και της τουριστικής συνεργασίας. Επιπλέον, στη Ρωσική Ομοσπονδία ιδρύθηκαν τα Γενικά Προξενεία της Ελλάδος στη Μόσχα, στην Αγία Πετρούπολη και στο Νοβοροσίσκ.⁵⁷

Έκτοτε, οι δύο χώρες πραγματοποιούν τακτικές διαβουλεύσεις σε σειρά πολιτικών, οικονομικών, εμπορικών και άλλων θεμάτων και βρίσκονται σε στενή συνεργασία, η οποία επιβεβαιώνεται κατά τη διάρκεια εκατέρωθεν επισήμων επισκέψεων και επαφών τόσο σε διμερές όσο και σε πολυμερές επίπεδο. Μετά την ανεξαρτητοποίηση των χωρών της Σοβιετικής Ένωσης, διευρύνθηκαν ιδιαίτερα οι σχέσεις της Ελλάδος με τη Ρωσία και οι θρησκευτικές επαφές μεταξύ των δύο Εκκλησιών, ενώ η αξιοσημείωτη αύξηση, κατά τα τελευταία χρόνια, του αριθμού των Ρώσων τουριστών στην Ελλάδα συμβάλλει σημαντικά στη συνεργασία και στην επικοινωνία των δύο λαών.⁵⁸

Οι σχέσεις της νεοσύστατης τότε Ρωσικής Ομοσπονδίας και της Ελλάδας, κατά την πρώιμη περίοδο, διαμορφώθηκαν από τον στρατηγικό σχεδιασμό της Ρωσίας σε κεντρικό και ευρύτερο πολιτικό-οικονομικό πλαίσιο προς την Ε.Ε. Καθώς επιδίωξη και προσπάθεια της Ρωσικής πολιτικής κατά την δεκαετία του 1990 ήταν να εξάγει τις πλουτοπαραγωγικές της πηγές με την σύναψη ισχυρών οικονομικών και πολιτικών σχέσεων φιλίας και αμοιβαίου συμφέροντος με όλα τα κράτη και κυρίως, με τα ισχυρά οικονομικά Γαλλία-Γερμανία. Έτσι, στα πλαίσια διαμόρφωσης και σχηματισμού νέων θετικών προοπτικών και αντιλήψεων μη εχθρικής στάσης από την Δύση, η Ελλάδα και η Ρωσία, κατά την περίοδο της προεδρίας του Μπόρις Γιέλτσιν, σύναψαν πολλές συμφωνίες και προγράμματα. Η πιο καθοριστική και σημαντική στην διαμόρφωση των βάσεων ανάπτυξης των διμερών σχέσεων των δύο χωρών που θα αποτελέσει το « Σύμφωνο Φιλίας και Συνεργασίας» (1993).⁵⁹ Σύμφωνα με αυτό, οι δύο πλευρές επιβεβαιώνουν την αποφασιστικότητα και την επιδίωξη τους να εδραιώνουν ενεργώς και με συνέπεια την αμοιβαία εμπιστοσύνη τους και να αναπτύσσουν σχέσεις συνεργασίας σε όλους τους τομείς με βάση τις αρχές του σεβασμού της πολιτικής ανεξαρτησίας, της ισότητας, της

⁵⁷Υπουργείο εξωτερικών ,Πρεσβεία της Ελλάδος στην Μόσχα , <https://www.mfa.gr/russia/presveia/history/>

⁵⁸ Τσάκωνας Παναγιώτης (επιμ), *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική Μια Συνολική Προσέγγιση* ,*op. cit.* σελ. 629

⁵⁹ *Εφημερίς της Κυβερνήσεως*, αρ. φύλλου 187, (10 Νοεμβρίου 1994)

εδαφικής ακεραιότητας, της μη επεμβάσεως στις εσωτερικές υποθέσεις και του αμοιβαίου συμφέροντος.⁶⁰

Παράλληλα, στην συμφωνία προβλέπονταν η ανάπτυξη τακτικού διαλόγου ανάμεσα στις δύο πλευρές και η ενίσχυση των διμερών σχέσεων και της συνεργασίας σε περιοχές κοινού ενδιαφέροντος όπως η Μαύρη θάλασσα, τα Βαλκάνια και η ανατολική Μεσόγειος με προοπτική την προώθηση της ασφάλειας και του πυρηνικού αφοπλισμού σε χώρες του πρώην Συμφώνου της Βαρσοβίας. Στην βάση αυτής της φιλικής οπτικής οι Ρώσο-ελληνικές σχέσεις άρχισαν να αποκτούν αντικείμενο και βηματισμό συνεργασίας σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος όπως η θρησκεία, η οικονομία, ο τουρισμός, οι επενδύσεις, η ενέργεια, η βιομηχανία και τα εξοπλιστικά προγράμματα. Με αργό αλλά σταθερό πρόσημο επίτευξης των διμερών στόχων ανάπτυξης.⁶¹

6.1.1. Περιεχόμενο συμφωνιών

Συγκεκριμένα κατά την περίοδο 1991-1999 οι ελληνορωσικές συναντήσεις υψηλού επιπέδου επισφραγίστηκαν με αμοιβαίες συμφωνίες κοινής ανάπτυξης. Ως βάση των συμφωνιών επίτευξης αυτής της συνεργασίας αποτέλεσε η επικύρωση του « Συμφώνου Φιλίας και Συνεργασίας»⁶² μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Το συγκεκριμένο σύμφωνο συνεργασίας αποτέλεσε την βάση για την κοινή ανάπτυξη των σχέσεων ανάμεσα στις δύο χώρες. Συγκεκριμένα οι δύο χώρες θα εργάζονταν από κοινού για την αμοιβαία ανάπτυξη και εμβάθυνση των σχέσεων τους σε πολιτικό, εμπορικό, οικονομικό, πολιτισμικό και επιστημονικό τομέα. Το Σύμφωνο υπογράφηκε με την επίσκεψη του Ρώσου Προέδρου, Μπόρις Γιέλτσιν, στην Αθήνα 29/6/1993.

Στη συνάντηση που είχε με τον Πρωθυπουργό, Κωνσταντίνο Μητσοτάκη, υπεγράφησαν το « Σύμφωνο Φιλίας και Συνεργασίας Αθήνας-Μόσχας», καθώς και άλλες 12 συμφωνίες συνεργασίας των δύο χωρών, σε όλους τους τομείς, οι οποίες αναλύονται σε 23 άρθρα.⁶³ Συγκεκριμένα αφορούσαν την αμοιβαία μη επέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις, το

⁶⁰ Τσάκωνας Παναγιώτης (επιμ), *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική Μια Συνολική Προσέγγιση*, *op. cit.* σελ 629-630

⁶¹ *Ibid.*, σελ 630

⁶² Νόμος 2250/1994 - ΦΕΚ 187/Α/10-11-1994 *Κύρωση Συμφώνου Φιλίας και Συνεργασίας μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Ρωσικής Ομοσπονδίας.*

⁶³ Οι σχέσεις Ελλάδας-Ρωσίας από 1993 έως σήμερα <https://tvxs.gr/news/ellada/oi-sxeseis-elladas-rosias-apo-1993-eos-simera> (2016)

απαραβίαστο των συνόρων, την ανάπτυξη της συνεργασίας στην Ανατολική Μεσόγειο τη Μαύρη θάλασσα και τα Βαλκάνια, τον τακτικό διάλογο κυβερνητικών αξιωματούχων και την επίλυση των διαφορών με ειρηνικά μέσα (σε περίπτωση κρίσης ανάμεσα στα κράτη θα πραγματοποιούνταν συνομιλίες διευθέτησης του προβλήματος). Ακόμα σε διακρατικό επίπεδο οι δύο χώρες θα πραγματοποιούσαν κοινές προσπάθειες εδραίωσης της σταθερότητας και αποτροπής συρράξεων οικοδόμησης μέτρων εμπιστοσύνης και ασφάλειας ,με κοινή συνεργασία και προσπάθειες μέσω του Ο.Η.Ε. και μέσω της προώθησης του Διεθνούς Δικαίου. Επίσης στις συμφωνίες εντάσσονταν η από κοινού δράση στην ανάπτυξη του οικονομικού ,τεχνολογικού, ανθρωπιστικού ,πολιτισμικού ,οικολογικού και συγκοινωνιακού τομέα. Ενώ ακόμα σε επίπεδο ασφάλειας οι δύο χώρες θα εργάζονταν για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, της τρομοκρατίας της διακίνησης ναρκωτικών της λαθρεμπορίας καθώς και η ανάπτυξη της στρατιωτικής συνεργασίας.

Τέλος, η ισχύς των συμφωνιών θα είχε διάρκεια τα 20 έτη.⁶⁴ Μέσα στα πλαίσια της συνεργασίας και των βάσεων που οικοδομήθηκαν από την κύρωση του « Συμφώνου φιλίας και συνεργασίας» πραγματοποιήθηκαν μερικές ακόμα επισκέψεις κυβερνητικών αξιωματούχων. Συγκεκριμένα στις 8/9/1995 οι ΥΠΕΞ Ελλάδας, Κάρολος Παπούλιας και Ρωσίας, Αντρέι Κόζιρεφ, κατά τη διάρκεια της συνάντησή τους στη Θεσσαλονίκη, ανακοίνωσαν την επιτάχυνση των διαδικασιών για την κατασκευή του αγωγού πετρελαίου Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη.(βλ. κεφάλαιο 6.2.1). «Ακόμα στις 30/10/1995 ο υπουργός Εθνικής Άμυνας, Γεράσιμος Αρσένης και ο υπουργός Άμυνας της Ρωσίας, Πάβελ Γκρατσόφ, υπέγραψαν στην Αθήνα, Συμφωνία συνεργασίας στον τομέα των εξοπλισμών και των αμυντικών βιομηχανιών.(βλ. κεφάλαιο 6.3).Ενώ στις 14/12/1995 Ο υφυπουργός Εξωτερικών, Γρηγόρης Νιώτης και ο αναπληρωτής ΥΠΕΞ της Ρωσίας, Σεργκέι Κριλόφ, υπέγραψαν στην Αθήνα, συμφωνία Ελλάδας-Ρωσίας για μορφωτικά θέματα.»⁶⁵

⁶⁴ Για περισσότερα σχετικά με το Συμφώνου Φιλίας και Συνεργασίας

<https://www.e-nomothesia.gr/diethneis-suntheke/nomos-2250-1994-phek-187a-10-11-1994.html> μέρος πρώτο 1-9 ,άρθρα 1-23

⁶⁵ *op.cit.*, σελ. <https://tvxs.gr/news/ellada/oi-sxeseis-elladas-rosias-apo-1993-eos-simera> (2016)

6.2. Οι διμερείς οικονομικές σχέσεις

Η περίοδος του 1991-1999 στις διμερείς οικονομικές σχέσεις ανάμεσα στην Ρωσική ομοσπονδία και την Ελλάδα παρουσιάζει στα πρώτα στάδια στασιμότητα λόγω της αναζήτησης κοινών τομέων συνεργασίας η οποία θα ξεπεραστεί με δύο υψηλού επιπέδου συμφωνίες αρχικά το Σύμφωνο Φιλίας και Συνεργασίας 1993 και η συμφωνία συμφωνία Οικονομικής, Βιομηχανικής, Τεχνολογικής και Επιστημονικής Συνεργασίας (1993)⁶⁶

⁶⁶ Η Συμφωνία Οικονομικής, Βιομηχανικής, Τεχνολογικής και Επιστημονικής Συνεργασίας (1993)

Το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τις οικονομικές σχέσεις των δύο χωρών περιλαμβάνει:

1. Συμφωνία Οικονομικής, Βιομηχανικής, Τεχνολογικής και Επιστημονικής Συνεργασίας
(Αθήνα, 30-06-1993, Ν 2249/1994, ΦΕΚ 187/Α/10.11.1994, έναρξη ισχύος 5.1.1995, ΦΕΚ 130/Α/26.6.2001)
2. Συμφωνία για την Προώθηση και την Αμοιβαία Προστασία των Επενδύσεων
(Αθήνα, 30.6.1993, Ν 2248/1994 ΦΕΚ 187 Α/Α/10.11.1994, έναρξη ισχύος 23/2/1997 ΦΕΚ 23Α/26.2.1997).
3. Συμφωνία για την Προμήθεια Φυσικού αερίου από την Ε.Σ.Σ.Δ.
(07.10.1987, Ν. 1748/1988 ΦΕΚ 20/Α/03.02.1988, έναρξη ισχύος 14.03.1987, Ανακοίνωση ΦΕΚ 79/Α/29.04.1988 25, Προσάρτημα 1.7.1993 και Πρωτόκολλο τροποποιητικό του προσαρτήματος 19/12/1994, Ν 2295/95 ΦΕΚ 43Α, ΦΕΚ 66/Α/7.4.1995).
4. Συμφωνία για Ανταγορές Ελληνικών Προϊόντων και Υπηρεσιών έναντι προμήθειας Φυσικού Αερίου (Κυρώθηκε με τον Ν 2032/92 ΦΕΚ 54).
5. Διακρατική Συμφωνία για τον Αγωγό Μπουργκάς- Αλεξανδρούπολη μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Κυβέρνησης της Ρωσικής Ομοσπονδίας και της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας (15.03.2007, έναρξη ισχύος 03.07.2007)
6. Συμφωνία Αποφυγής Διπλής Φορολογίας και Αποτροπής της Φοροδιαφυγής για Φόρους Εισοδήματος και Κεφαλαίου
(Μόσχα, 26.06.2000, Ν. 3047/2002 ΦΕΚ 200/Α/2002, έναρξη ισχύος 20.12.2007 ΦΕΚ. 12/Α/6.2.2008).
7. Συμφωνία Διεθνών Οδικών Μεταφορών
(υπεγράφη 2011, Ν. 4241/2014 ΦΕΚ 49/Α/28.02.2014).
8. Συμφωνία Τουριστικής Συνεργασίας
(30.06.1993, Ν 2210/1994, ΦΕΚ 73/Α/11.5.1994, έναρξη ισχύος 16/8/1994, ΦΕΚ 179/Α/27.10.1994)
9. Συμφωνία για Συνεργασία στο Γεωργικό Τομέα
(Αθήνα, 28.7.1999, Ν. 2823/2000 ΦΕΚ 89/Α/ 16.3.2000, έναρξη ισχύος 6/10/2000, ΦΕΚ 250/Α/14.11.2000)
10. Συμφωνία για την ανάπτυξη της Περιφερειακής Συνεργασίας Ελλάδας και Περιφέρειας Κρασνοντάρ
(Αθήνα, 1.7.1993, Ν. 2295/95 ΦΕΚ 43/Α/24.2.1995)
11. Συμφωνία για Συνεργασία στον Τελωνειακό Τομέα

Βασικοί τομείς της οικονομικής συνεργασίας ήταν η διμερής οικονομική δραστηριότητα κατά την Σοβιετική περίοδο με στοιχεία κοινού εμπορικού ενδιαφέροντος από την εποχή της αγοράς. Κατά κύριο λόγο οι διμερείς οικονομικές σχέσεις αναπτύχθηκαν στους ακόλουθους τομείς ενδιαφέροντος από την πλευρά της Ρωσίας: στην πώληση ορυκτών καυσίμων, πετροχημικών ,μετάλλων ,λιπασμάτων, οπλικών συστημάτων, σιταριού, ενώ από την Ελληνική πλευρά αφορούσαν τα αγροτικά προϊόντα, τον τουρισμό και την εμπορική ναυτιλία.⁶⁷

6.2.1. Συμφωνία αγωγού Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη

Ο αγωγός Μπουργκάς – Αλεξανδρούπολης, ήταν ένας σχεδιαζόμενος διαβαλκανικός τεχνητός αγωγός μεταφοράς αργού πετρελαίου από το Βουλγαρικό λιμένα Μπουργκάς στη Μαύρη Θάλασσα, στον Ελληνικό λιμένα πετρελαιοαγωγού της Αλεξανδρούπολης και η ρωσική πρότασή του υποστηρίχθηκε από τις ελληνικές κυβερνήσεις,⁶⁸ Το χρονικό του αγωγού ξεκινάει ως ιδέα το 1993 ξεκινώντας από τον Κωνσταντίνο Μητσοτάκη και στη συνέχεια διαμορφώθηκε από τον Ανδρέα Παπανδρέου, τον Κώστα Σημίτη και τον Κώστα Καραμανλή. Τον Ιούνιο του 1994, ο Έλληνας υπουργός Κάρολος Παπούλιας και ο

(Μόσχα, 23.7.1991, Ν 2529/1997 ΦΕΚ 217/Α/23.6.1998).

12. Συμφωνία Αεροπορικών Μεταφορών

(Αθήνα, 6.12.2001, Ν. 3077/2002/ΦΕΚ309/Α/10-12-2002, έναρξη ισχύος 13.02.2003 ΦΕΚ 96/Α/23-04-03).

13. Συμφωνία για την εμπορική ναυτιλία

(Αθήνα, 6.12.2001, Ν. 3857/2010, ΦΕΚ 101/Α/1.7.2010. Έναρξη ισχύος 22.8.2010)

14. Συμφωνία για τη συνεργασία στο τομέα καυσίμων και ενέργειας

90/Α/24.4.200(Αθήνα, 6.12.2001, Ν. 3136/2003, ΦΕΚ 89/Α/14.4.2003. Έναρξη ισχύος 2.3.2004 ΦΕΚ 4)

15. Συμφωνία για συνεργασία στον τομέα της κτηνιατρικής

(Αθήνα, 28.7.1999, Ν. 2822/2000, ΦΕΚ 88/Α/16.3.2000, Έναρξη ισχύος 6/10/2000, ΦΕΚ 250/Α/14.11.2000)

16. Συμφωνία περί συνεργασίας στον τομέα των ταχυδρομείων και των τηλεπικοινωνιών

[\(Αθήνα, 29.7.1999, Ν. 2887/2001, ΦΕΚ 35/Α/28.2.2001, Έναρξη ισχύος 28/3/2001, ΦΕΚ 130/Α/26.6.2001\)6Νόμος 2144/1993 - ΦΕΚ 87/Α/28-5-1993Κύρωση Συμφωνίας μεταξύ των Κυβερνήσεων της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Ρωσικής Ομοσπονδίας για τη συνεργασία σε θέματα αρμοδιότητας του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Υπουργείου Ασφαλείας της Ρωσικής Ομοσπονδίας](#)www.mfa.gr/russia/images/stories/emb.moscow/docs/2016/oey_gr4.doc

⁶⁷ Δ.Κ.Κώνστας-Π.Ι.Τσακόνας, *Ελληνική εξωτερική πολιτική-Εσωτερικές και Διεθνείς Παράμετροι*, Αθήνα: Εκδόσεις Οδυσσεας,1994,σελ..123

⁶⁸ Gogas P. –J. Mourmouris – T.Papadimitriou, “Economic Viability and Macroeconomic Impact of the Alexandroupolis Pipeline”, *International Journal of Economics and Management Engineering (IJEME)*, Vol.2, No.1, 2012, σελ. 37-62.

Βούλγαρος Χρίστο Τοτέφ υπέγραψαν διμερή συμφωνία για την κατασκευή του αγωγού. Ο τότε Έλληνας πρωθυπουργός Ανδρέας Παπανδρέου και ο Ρώσος αντιπρόεδρος Όλεγκ Ντάβιντοφ υπέγραψαν μνημόνιο συνεργασίας. Έξι μήνες αργότερα, τον Ιούνιο του 1995, συναντήθηκαν εμπειρογνώμονες από τη Ρωσία, τη Βουλγαρία και την Ελλάδα για να εξετάσουν τις λεπτομέρειες του έργου. Τον Ιανουάριο του 1997, ο Πρωθυπουργός της Ελλάδας Κώστας Σημίτης, η Υπουργός Ανάπτυξης κ. Βάσω Παπανδρέου και ο Ρώσος υπουργός Ενέργειας Πετρ Ροντιόνοβ συναντήθηκαν στην Αθήνα και ανακοίνωσαν ότι Ρωσία και Ελλάδα θα υπογράψουν πρωτόκολλο ενεργειακής συνεργασίας που προβλέπει τη συγκρότηση ομάδας εργασίας σχετικά με τον αγωγό Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη. Το Φεβρουάριο του 1998 ιδρύθηκε η ελληνική κοινοπραξία (DEP-Θράκη). Τον Μάιο του 1998 υπογράφηκε μνημόνιο για την ίδρυση της εταιρείας Transbalkan Oil Pipeline

Τα κοινά οφέλη από την επίτευξη του στόχου αναμενόταν να ήταν πολλαπλά καθώς η Ελλάδα αναβαθμιζόταν σε διαμετακομιστικό κέντρο φυσικού αερίου και πετρελαίου, διαφοροποιώντας την ενεργειακή της εξάρτηση από άλλες πηγές παρακάμπτοντας την Τουρκία. Παράλληλα, η Ρωσική πλευρά θα επωφελούνταν με την παράκαμψη μη φιλικών χωρών όπως η Ουκρανία καθώς θα εξασφαλιζόνταν οικονομικές και γεωπολιτικές εξαρτήσεις από χώρες καταναλωτές, αναβαθμιζοντάς έτσι το ρόλο της στην περιοχή.⁶⁹

6.3. Στρατιωτική συνεργασία Ελλάδας-Ρωσίας

Η στρατιωτική συνεργασία, κατά την δεκαετία 1990-2000 αναπτύσσεται με ραγδαίους ρυθμούς καθώς η Ελλάδα εκμεταλλεύεται την ευνοϊκή συγκυρία φιλικών σχέσεων και εξασφάλισης πληθώρας εξοπλιστικών προγραμμάτων και συστήματα υψηλής ποιότητας από τα πρώην Σοβιετικά αποθέματα, στα οποία η Ρωσική κυβέρνηση προσπαθεί να προσδώσει εξαγωγικό πρόσημο στην προσπάθεια εξασφάλισης και εισροής πόρων για την προβληματική οικονομία της. Ακόμα η Ελλάδα και η Ρωσία υπογράφουν συμφωνία στο τομέα των πληροφοριών και της συνεργασίας κατά της τρομοκρατίας.⁷⁰

Συγκεκριμένα, στο εξοπλιστικό τομέα στις αρχές του 1990 η Ελλάδα έλαβε στρατιωτικό εξοπλισμό Σοβιετικής εποχής, όπως τα τεθωρακισμένα οχήματα μάχης BMP-1, τους εκτοξευτές πυραύλων RM-70, αντιαεροπορικά όπλα ZU-23-2 και αντιαεροπορικά

⁶⁹ Peggy Papakosta SE Europe & the SE Mediterranean published (2007)https://web.archive.org/web/20070928133620/http://www.bridge-mag.com/magazine/index.php?option=com_content&task=view&id=111&Itemid=31

⁷⁰ Ορ.cit...,βλ.... [Νόμος 2250/1994 - ΦΕΚ 187/Α/10-11-1994](#)

συστήματα πυραύλων SA-8 από τον Εθνικό Λαϊκό Στρατό της πρώην Ανατολικής Γερμανίας. Την ίδια εποχή, η Ελλάδα προμηθεύεται πυραυλικά συστήματα TOR M-1 και S-300, τα οποία αρχικά προορίζονταν για τη Κύπρο. Ο Ελληνικός Στρατός (ΕΣ) συγκρότησε επιτροπές, οι οποίες μετέβησαν στα στρατόπεδα της πρώην Ανατολικής Γερμανίας για επιτόπια επιθεώρηση.⁷¹

Τον Μάρτιο του 1999 έπειτα από ισχυρές πιέσεις της Τουρκίας η Ελλάδα παρέλαβε από την Κύπρο τις δύο πυροβολαρχίες αντιαεροπορικών συστημάτων μεγάλου βεληνεκούς S-300PMU-1. Το 1998 αποκτήθηκαν 20 μεταχειρισμένα OSA-AKM και 3 ραντάρ Kasta-2E1 από τα Ρωσικά αποθέματα. Το 1999 αποκτήθηκαν 21 οχήματα εκτόξευσης του αντιαεροπορικού συστήματος TOR-M1 οχήματα υποστήριξης και 368 βλήματα 9M331. Από αυτά, τα έξι παραδόθηκαν στην Εθνική Φρουρά και τα τέσσερα στη Πολεμική Αεροπορία για την εγγύς αεροπορική προστασία των πυροβολαρχιών S-300PMU-1.⁷²

⁷¹Γιατί τα BMP-1 που στέλνει η Ελλάδα στην Ουκρανία είναι σημαντικά για το Κίεβο - Πώς έγινε η συμφωνία με τη Γερμανία Έθνος(2022) https://www.ethnos.gr/Politics/article/210400/giatitabmp1poystelneihelladasthnoykraniaeinaishmantikagiato_kieboposeginehsymfoniamethgermania-γ

⁷² List of equipment of the Hellenic Army ,2014 https://military-history.fandom.com/wiki/List_of_equipment_of_the_Hellenic_Army

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Οι ελληνορωσικές σχέσεις : 2000-2010

Η Ρωσική ομοσπονδία στις απαρχές του 21^{ου} αιώνα αναζητούσε το νέο της ρόλο σε έναν κατακερματισμένο μετασοβιετικό χώρο όπου οι αδυναμίες της πολιτικής ηγεσίας κατά την πρώτη δεκαετία ήταν παραπάνω από εμφανείς ωστόσο η ανάληψη της εξουσίας από τον Πούτιν αποτέλεσε την έναρξη του νέου ρόλου της στην Ανατολική Μεσόγειο. Η διεύρυνση των οικονομικών και ενεργειακών συνεργασιών σηματοδότησε την κεντρική πολιτική προσέγγιση οικοδόμησης συνεργασιών με όλες τις χώρες της περιοχής ανεξάρτητα από πολιτικές ή ιστορικές διαφορές.

Η συνεργασία και η εμβάθυνση με την Ελλάδα και τις χώρες των Βαλκανίων στον ενεργειακό τομέα στα πλαίσια της Ε.Ε αλλά και με όλες τις χώρες της Ανατολικής Μεσογείου στον οικονομικό τομέα αποτέλεσε την κύρια πολιτική της Μόσχας, η οποία στην προσπάθεια εξασφάλισης οικονομικών και εμπορικών συνεργασιών αποκόμισε αρχικά ,αρκετά οικονομικά και σε μεταγενέστερο πλαίσιο πολιτικά οφέλη από την συνεργασία με όλες τις χώρες της περιοχής .Συγκεκριμένα η Ρωσία εστίασε την πολιτική της σε Ελλάδα-Τουρκία λόγω εξασφάλισης του απαραίτητου ομαλού ναυτικού διαύλου διαμέσου των Στενών των Δαρδανελίων και του Αιγαίου ,αλλά και της Συρίας λόγω στρατιωτικής συνεργασίας και Κύπρου λόγω οικονομικής και τραπεζικής συνεργασίας.⁷³

Η ανάληψη της κυβέρνησης Πούτιν σηματοδοτεί για την Ρωσική Ομοσπονδία την δεκαετία αυτή μια προσπάθεια οικοδόμησης οικονομικών και πολιτικών συνεργασιών .Η συνεργασία σε ζητήματα τρομοκρατίας με τις Η.Π.Α σηματοδοτεί δευτερεύοντα ρόλο σε στρατιωτικές εμπλοκές στην περιοχή και το ρόλο παρατηρητή των εξελίξεων ,παρά τις λεκτικές προκλήσεις και αντιδράσεις σε διεθνή ζητήματα όπως η διεύρυνσή του Ν.Α.Τ.Ο στα Βαλκάνια, η περίπτωση του Κοσόβου και η Λιβύη .⁷⁴

⁷³ Ντόκος Θ., *Λευκή Βίβλος για την Ελληνική Εξωτερική Πολιτική Άμυνα και Ασφάλεια Προκλήσεις, Ευκαιρίες και Προτάσεις*, Αθήνα: *Ι. Σιδέρης*, 2016, σελ.197.

⁷⁴ Did Putin's 2007 Munich Speech Predict the Ukraine Crisis? By Ted Galen Carpenter (2022), <https://www.cato.org/commentary/did-putins-2007-munich-speech-predict-ukraine-crisis>

7.1. Οι διμερείς πολιτικές σχέσεις

Οι διμερείς πολιτικές σχέσεις αυτή την περίοδο παρουσιάζουν ιδιαίτερα σταθερή ποιοτική αναβάθμιση φθάνοντας σε ιστορικό σημείο εμβάθυνσης μέχρι την πτώση της κυβέρνησης Κωνσταντίνου Καραμανλή και την γενικότερη προβληματική οικονομική και πολιτική κατάσταση της χώρας στα τέλη της δεκαετίας από την κρίση χρέους και εποπτείας λόγω των μνημονίων .

Η ανάληψη της εξουσίας από τον πρόεδρο Πούτιν σηματοδότησε την εκκίνηση μίας νέας πολιτικής προσέγγισης με την Ελλάδα, η οποία εντασσόταν στην νέα διαμόρφωση πολιτικής του Κρεμλίνου οικοδόμησης οικονομικών και ενεργειακών σχέσεων και συνεργασίας με όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η περίπτωση της Ελλάδος για την Ρωσία παρουσίαζε ιδιαίτερο ενδιαφέρον λόγω γεωπολιτικής θέσης της χώρας μεταξύ της Μαύρης θάλασσας και της Μεσογείου αλλά και λόγω των διαχρονικών στενών πολιτισμικών σχέσεων εξαιτίας της κοινής ορθόδοξης πίστης και των φιλικών σχέσεων των δυο λαών . Επιπρόσθετα, η στήριξη της Μόσχας στην Αθήνα για πολλά διεθνή ζητήματα όπως η ξεκάθαρη θέση στην λύση του Κυπριακού στα πλαίσια του Διεθνούς Δικαίου και οι διαφορές με την Τουρκία στα θέματα της υφαλοκρηπίδας αποσκοπούσε στην εκατέρωθεν στήριξη της Αθήνας στην μη διεύρυνσή του Ν.Α.Τ.Ο η οποία αποτελεί πάγια πολιτική του Κρεμλίνου καθώς επίσης την διαφοροποίηση σε πολιτικές εντός της Ε.Ε. οι οποίες αποτελούσαν αντίθετες στα συμφέροντα της Μόσχας. Οι καλές και σταθερές ελληνορωσικές σχέσεις που οικοδομήθηκαν την δεκαετία 2000-2010 ωστόσο είναι αποτέλεσμα της γενικής θετικής πορείας συνεργασίας και ανάπτυξης στενών οικονομικών και ενεργειακών δεσμών μεταξύ Ε.Ε.-Ρωσικής Ομοσπονδίας παρά τα ιδιαίτερα ευνοϊκά χαρακτηριστικά συνεργασίας Αθήνας-Μόσχας που προαναφέρθηκαν.⁷⁵

7.2. Οι διμερείς οικονομικές σχέσεις

Η διμερής συνεργασία μεταξύ Ρωσικής Ομοσπονδίας -Ελλάδας πραγματοποιήθηκε άμεσα με την ανάληψη του Προέδρου Πούτιν της προεδρίας της χώρας με πρώτη επίσημη επαφή την επίσκεψη του στην Ελλάδα το (2001) με κύριο αυτοσκοπό την ανάπτυξη και ενίσχυση των σχέσεων των δύο λαών σε όλους τους τομείς συνεργασίας. Συγκεκριμένα η συζήτηση ανάμεσα στις δύο κυβερνήσεις στον οικονομικό τομέα αφορούσε την υπογραφή

⁷⁵ Φίλης Κ. Η νέα κατεύθυνση σε βασικές αρχές της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής και τα επακόλουθα στις σχέσεις Ρωσίας-Δύσης, (9/12/2003) σελ. 4-5,8-15 διαθέσιμο στο www.cere.gr

συμφωνιών σε έξι τομείς κοινού ενδιαφέροντος τις τραπεζικές και εμπορικές συνδιαλλαγές, την ενέργεια ,τους εξοπλισμούς την ναυτιλία και τις αερομεταφορές ⁷⁶

Κύρια επιθυμία ωστόσο της Ρωσικής πλευράς αποτελούσε η διεύρυνση και η εμβάθυνση της συνεργασίας των σχέσεων στον ενεργειακό και στρατιωτικό τομέα στα πλαίσια των βάσεων συνεργασίας που χτίστηκαν την προηγούμενη δεκαετία ανάμεσα στις δύο χώρες. Η Ρωσική εξωτερική πολιτική μέσω της εμβάθυνσης και οικοδόμησης οικονομικών δεσμών συνεργασίας με την Ελλάδα(η οποία εκείνη την περίοδο κατείχε την προεδρία της Ε.Ε στις αρχές της δεκαετίας), αποσκοπούσε διαμέσου της προσέγγισης της Ελλάδας να βελτιώσει και να αναπτύξει τις οικονομικές σχέσεις με ολόκληρη την Ε.Ε.⁷⁷

Με την ανάληψη της εξουσίας από την κυβέρνηση Κωνσταντίνου Καραμανλή (2004-2009) η οικονομική συνεργασία των δύο χώρων διευρύνθηκε σημαντικά και σε άλλους οικονομικούς τομείς όπως ο τουρισμός και η εισαγωγή και εξαγωγή γεωργικών προϊόντων. Ωστόσο η εντατική συνεργασία στον νευραλγικό τομέα της ενέργειας λόγω των σχεδιαζόμενων ενεργειακών διαδρόμων διαμέσου Ελλάδας καθώς και η συνεργασία στο ευαίσθητο τομέα της άμυνας και των εξοπλισμών αποτέλεσαν εστία καχυποψίας και έντασης ανάμεσα στις σχέσεις Ελλάδος-Η.Π.Α, Ελλάδας -Ε.Ε και Ελλάδας,-Ν.Α.Τ.Ο κυρίως λόγω του μεγάλου όγκου στρατιωτικού υλικού μη δυτικής προελεύσεως που είχε προμηθευτεί η Ελλάδα. Με την πτώση της κυβέρνησης του Κωνσταντίνου Καραμανλή και την εκλογή του Γ. Παπανδρέου στα τέλη της δεκαετίας οι σχέσεις ανάμεσα στην Ελλάδα και την Ρωσική Ομοσπονδία παρουσίασαν επιβράδυνση και στασιμότητα κυρίως λόγω των εξωτερικών πιέσεων στους προαναφερθέντες τομείς ,την ακύρωση της συνεργασίας σε ένα μεγάλο εξοπλιστικό πρόγραμμά προμήθειας τεθωρακισμένων οχημάτων BMP-3 αξίας 1,7 δις ευρώ και κυρίως την ακύρωση του αγωγού Μπουργκάς -Αλεξανδρούπολη.⁷⁸

⁷⁶ Οι σχέσεις Ελλάδας-Ρωσίας από το 1993 έως σήμερα: Η πρώτη επίσκεψη Πούτιν στο Άγιο Όρος με τον Καραμανλή, (2016), *Huffington Post*, <http://www.huffingtonpost.gr/2016/05/24/politikikarmanlis-putin>

⁷⁷ Κοτζιάς Ν. *Η εξωτερική πολιτική της Ελλάδας στον 21ο αιώνα Για μια νέα, ενεργητική, δημοκρατική, πατριωτική στρατηγική στην εποχή της παγκοσμιοποίησης*, Αθήνα: Καστανιώτη, 2010, σελ.54-55.

⁷⁸ Σούλης-Σκιαδόπουλος Ε., *Ελληνο-Ρωσικές σχέσεις από την αδράνεια στην ενσυνείδητη επιλογή αναθέρμανσης*, Αθήνα: Ινφογνώμων, 2014, σελ. 33-63.

7.2.1 . Εμπόριο

Τη δεκαετία του 2000-2010 οι ελληνικές επενδύσεις στην Ρωσία καθώς και οι ρωσικές επενδύσεις στην Ελλάδα παρά τις δυναμικές προσπάθειες ανάπτυξης και εμβάθυνσης κινούνται σε χαμηλό επίπεδο. Οι επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν την δεκαετία στην Ρωσία είναι από επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων οι οποίες δραστηριοποιούνται επενδυτικά διαμέσου κυρίως μέσω Κύπρου, Ολλανδίας και Λουξεμβούργου. Οι ελληνικές εταιρίες οι οποίες δραστηριοποιούνται στη Ρωσική ομοσπονδία βάσει δεδομένων και εκτιμήσεων είναι περίπου εβδομήντα (70) και με βάση τις εκτιμήσεις και τα χορηγούμενα στοιχεία των επιχειρήσεων αυτών, η αξία των επενδύσεων υπολογίζεται σε περίπου 2,5 δις ευρώ.

Η κύρια ελληνική επένδυση στη Ρωσία (περί το €1,5δις) ανήκει στην «Ελληνική Εταιρεία Εμφιαλώσεως – 3E», η οποία μέσω της θυγατρικής COCA-COLA HBC Eurasia έχει τα δικαιώματα επί των σημάτων της Coca-Cola για το σύνολο της επικρατείας. Διαθέτει 11 εργοστάσια εμφιάλωσης και το 2004 πραγματοποίησε, από κοινού με την The Coca-Cola Inc. των ΗΠΑ, τη μεγαλύτερη τότε ξένη επένδυση στην Ρωσία (εξαιρουμένου του ενεργειακού τομέα), εξαγοράζοντας την εταιρεία παραγωγής χυμών Multon. Η Multon κατέχει τη 2η θέση στην αγορά χυμών της Ρωσίας. Επιπλέον, εταιρική παρουσία στην Ρωσία (LLC FRIGOGLASS EURASIA) έχει και η FrigoGlass, θυγατρική της 3E, η οποία την προμηθεύει με επαγγελματικά ψυγεία για την διάθεση των προϊόντων της. Η εταιρεία διαθέτει εργοστάσιο παραγωγής στην πόλη OreI, νότια της Μόσχας.

Σημαντικές επίσης επιχειρήσεις, όσον αφορά το επενδεδυμένο κεφάλαιο, αναφέρονται: η κατασκευαστική εταιρεία «ΜΗΧΑΝΙΚΗ», η «CHIPITA» (με εργοστάσιο στην Αγία Πετρούπολη), η εταιρεία «TOGAS» (με 90 καταστήματα και με σημαντικό κανάλι διανομής λευκών ειδών), η Intracom, η Τσιμεντοβιομηχανία «PROMETHEUS» (με εργοστάσιο παραγωγής τσιμέντου στο Βόλγκογκραντ), τα «ΠΛΑΣΤΙΚΑ ΚΡΗΤΗΣ», ΓΕΚ, ΑΚΤΩΡ, η «MediaStrom» και άλλες επιχειρήσεις.⁷⁹

Οι κυριότεροι τομείς δράσης των ελληνικών εταιρειών είναι η ενέργεια, το εμπόριο (κυρίως γούνες, έτοιμα ενδύματα, τρόφιμα συμπεριλαμβανομένων και φρούτων), τα τρόφιμα, ο τουρισμός και οι μεταφορές. Η δραστηριοποίηση των γουνεμπορικών εταιρειών έχει ξεκινήσει εδώ και αρκετά χρόνια, καθώς η Ρωσία αποτελεί την υπ' αριθμόν

⁷⁹ Πρεσβεία της Ελλάδος στη Μόσχα – Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων

<http://www.seve.gr/wp-content/uploads/2007/08/2007reportrussia.pdf> κεφάλαιο 5

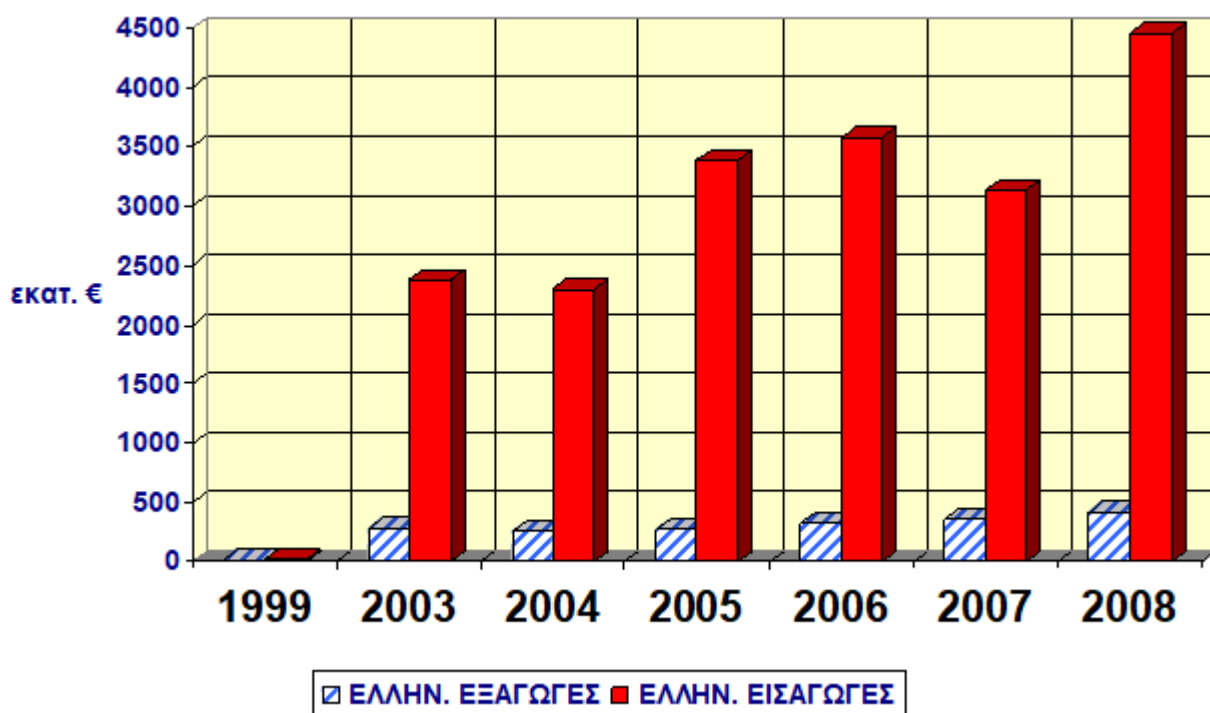
ένα αγορά για τα ελληνικά γουναρικά. Συμφώνα με την έκθεση, «εκτιμάται, παρά το γεγονός ότι οι ελληνικές επενδύσεις παραμένουν σε χαμηλό επίπεδο δεδομένων των δυνατοτήτων της Ρωσικής αγοράς. Η υπογραφή συμφωνιών στον τομέα ενέργειας, θα δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για μεγαλύτερη δραστηριοποίηση των ελληνικών επιχειρήσεων σε τομείς όπως: τράπεζες, υγεία και περίθαλψη, κατασκευές και έργα υποδομής, μεταφορές, ναυτιλία, δημιουργία καναλιών διανομής, καθώς και γεωργία, βιομηχανία και τεχνολογία».

Η Ελλάδα από την πλευρά της εισήγαγε προϊόντα συγκεκριμένων τομέων όπως πετρέλαιο και πετρελαιοειδή ,φυσικό αέριο ,σιτάρι και αλουμίνιο. Ωστόσο παρά το μέγεθος των εταιριών που δραστηριοποιούνται στην Ρωσία ο όγκος των συναλλαγών είναι σταθερά με αρνητικό πρόσημο προς την Ελλάδα λόγω της αξίας και των μεγεθών προϊόντων όπως τα ορυκτά.⁸⁰

⁸⁰ Πρεσβεία της Ελλάδος στη Μόσχα – Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων

<http://www.seve.gr/wp-content/uploads/2007/08/2007reportrussia.pdf> κεφάλαιο 7

Εικόνα 1

Πηγή: Πρεσβεία της Ελλάδος στη Μόσχα Γραφείο Οικονομικών & Εμπορικών υποθέσεων

Εικόνα 2

ΠΑ

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ΟΓΚΟΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ	2.663	2.565	3.665	3.896,7	3.486,8	4.872,9
ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ	285,0	262,0	275,7	319,7	356,5	418,7
ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	2.378	2.303	3.389	3.577	3.130,3	4.454,04
ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ	-2.092	-2.041	-3.113	-3.257	-3.220	-4.035,1

Πηγή: Πρεσβεία της Ελλάδος στη Μόσχα Γραφείο Οικονομικών & Εμπορικών υποθέσεων

Εικόνα 3

Δασμ. κατ/ρία	Περιγραφή	2008	% επί συνόλου	2007	% επί συνόλου	Μεταβολή 2007/2008 9
43	Γουνοδέρματα, γουναρικά	143.387.684	34,23	126.210.581	35,37	+13,61
08	Νωπά φρούτα , λαχανικά	52.126.108	12,44	34.012.030	9,53	+9,53
84	Ψυγεία Μηχανές	31.689.485	7,57	29.667.554	8,32	+6,82
	Παρασκευάσματα					
20	λαχανικών, φρούτων	23.727.628	5,66	29.667.544	8,28	-19,70
85	Ηλεκτρικά Μηχανήματα	23.253.949	5,55	5.677.914	1,87	+248,22
84	Ξαπούνια, Οργανικές ουσίες	19.724.359	4,71	5.623.805	1,58	+250,73
39	Πλαστικές ύλες	11.683.052	3,08	7.015.486	4,69	-26,10
24	Καπνός	15.373.977	3,67	16.730.238	2,90	-8,11
27	Ορυκτά καύσιμα	14.139.475	3,38	10.363.375	3,27	+36,44
39	Πλαστικές ύλες	11.416.998	2,73	11.683.052	3,00	-2,28
26	Μεταλλεύματα	3.150.320	1,95	1266	2,08	+643,685
76	Προϊόντα – Αλουμινίου	5.420.555	1,53	7.426.783	2,07	-13,55
83	Καλλυντικά	5.751.791	1,37	7.368.381	2,59	-21,94
	Σύνολο	418.876.702	100	356.779.357		+17,40

Πηγή: Πρεσβεία της Ελλάδος στη Μόσχα Γραφείο Οικονομικών & Εμπορικών υποθέσεων

Εικόνα 4

ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ					
ΕΞΑΓΩΓΕΣ			ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ		
ΠΡΟΪΟΝ	ΑΞΙΑ	% Μερίδιο	ΠΡΟΪΟΝ	ΑΞΙΑ	% Μερίδιο
Γούνες	108.41723	18%	Πετρέλαιο Αργό	3.416.268	56,83%
Ροδάκινα	48.187	10,30%	Πετρελαιοειδή παράγωγα	1.365.595	22,72%
Άλλα νωπά φρούτα	30.132	6,44%	Φυσικό Αέριο	920.163	15,31%
Μαρμελάδες, γλυκά κτλ.	26.083	5,58%	Αλουμίνιο	65.595	1,09%
Φράουλες	23.229	4,97%	Σιτάρι	54.634	0,91%

Πηγή: Πρεσβεία της Ελλάδος στη Μόσχα Γραφείο Οικονομικών & Εμπορικών υποθέσεων

Εικόνα 5

Δασμ. κατ/ρία	Περιγραφή	2008	% επί συνόλου	2007	% επί συνόλου	Μεταβολή 2007/2008
27	Αργό πετρέλαιο και προϊόντα αυτού	3.862.543.009	86,72%	2.496.430.966	79,75	+54,72%
76	Αλουμίνιο	221.454.790	4,97%	256.113.790	8,18	-13,53%
72	Σίδηρος	147.549.544	3,31%	110.161.190	3,52	+33,94%
10	Δημητριακά	52.722.036	1,18%	38.631.626	2,83	-40,52%
44	Ευλεία	26.679.288	0,60%	46.921.658	1,50	-43,14%
31	Λιπάσματα	18.573.740	0,42%	5.419.070	0,17	22,22%
15	Ηλιέλαιο	19.389.099	0,60%	15.862.557	1,56	26,66%
48	Χαρτί, Χαρτόνια	13.868.840	0,41%	17.683.614	0,04	23,52%
43	Γουνοδέρματα ακατέργαστα	9.196.115	0,28%	9.390.848	0,44	20,66%
31	Λιπάσματα	5.419.070	0,19%	9.907.912	0,62	-44,44%
	Σύνολο	4.454.048.615		3.130.302.437	100,00	+42,29%

Πηγή: Πρεσβεία της Ελλάδος στη Μόσχα Γραφείο Οικονομικών & Εμπορικών υποθέσεων

7.3. Ενέργεια

Την δεκαετία 2000-2010 οι σχεδιασμοί της Ρωσικής ομοσπονδίας στον ενεργειακό τομέα όσον αφορά την Ελλάδα αποκτούν κύριο και σημαίνοντα ρόλο στην ενεργειακή πολιτική εξαγωγών φυσικού αερίου και υδρογονανθράκων προς την Ε.Ε. Βάση των στρατηγικών ενεργειακών σχεδιασμών αποτέλεσε ο πετρελαιαγωγός Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη (ο οποίος ήταν προϊόν σχεδιασμού προηγούμενης δεκαετίας) και ο αγωγός φυσικού αερίου South Stream.⁸¹

7.3.1. Αγωγός Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη

Ο πετρελαιαγωγός Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη αποτέλεσε την βάση της Ρωσικής ενεργειακής πολιτικής στην Ελλάδα και κατά επέκταση στα Βαλκάνια και την Ανατολική Μεσόγειο. Παρά τον αρχικό σχεδιασμό προηγούμενων δεκαετιών και συζητήσεων η οριστική επικύρωση υπεγράφη στις 15/3/2007 ανάμεσα σε Ελλάδα-Ρωσία-Βουλγαρία. Ο 303 χιλιομέτρων αγωγός θα είχε χωρητικότητα 500.000 κυβικών στο Μπουργκά και 700.000 στην Αλεξανδρούπολη ,το κόστος κατασκευής θα ήταν στα 800 εκατομμύρια ευρώ και θα μπορούσε να μεταφέρει από 35 έως 50 εκατομμύρια τόνους ετησίως. Ο

⁸¹ Σούλης-Σκιαδόπουλος Ε., *Ελληνο-Ρωσικές σχέσεις από την αδράνεια στην ενσυνείδητη επιλογή αναθέρμανσης, op.cit*, σελ. 104.

αγωγός θα ξεκινούσε από το λιμάνι του Μπουργκά στην Μαύρη θάλασσα και θα κατέληγε στην Αλεξανδρούπολη στο Αιγαίο πέλαγος παρακάμπτοντας τα Στενά του Βοσπόρου και την Τουρκία

Σύμφωνα με στοιχεία του Ελληνικού Υπουργείου Ανάπτυξης η συμμετοχή της Ε.Ε στην μελέτη του έργου θα ήταν στο 30% και στην εκπόνηση της μελέτης στο 50% η συμμετοχή της Ελλάδας και της Βουλγαρίας μέσω Ελλήνων και Βουλγάρων μετόχων θα ήταν ισομερής στο 24,5% και η Ρωσική πλευρά στο 51%.⁸² Η κατασκευή του αγωγού από πλευράς Ρωσίας αποσκοπούσε στην αποσυμφόρηση των στενών του Βοσπόρου και την παράκαμψη της Τουρκίας για λόγους γεωπολιτικούς, Ωστόσο λόγω των έντονων πιέσεων από τρίτες χώρες και κυρίως τις ενστάσεις των Η.Π.Α για ζητήματα ενεργειακής ασφάλειας καθώς επίσης και λόγω των αμφιβολιών που εκφράστηκαν από την Βουλγαρική πλευρά για περιβαλλοντικούς λόγους το έργο ματαιώθηκε οριστικά το 2011.⁸³

Εικόνα 6

⁸² Περισσότερα για τον αγωγό Μπουργκάς – Αλεξανδρούπολης

http://www.yplex.gov.gr/www.mfa.gr/Articles/el-GR/15032007_SB1009.htm

⁸³ Russia said to be withdrawing from Burgas pipeline (2011) <https://www.ekathimerini.com/economy/131990/russia-said-to-be-withdrawing-from-burgas-pipeline/>

Εικόνα 7

7.3.2 Αγωγός φυσικού αερίου South Stream

Ο σχεδιασμός και η συμφωνία μεταξύ Ελλάδας και Ρωσίας για την κατασκευή διαμέσου της ελληνικής επικράτειας του αγωγού φυσικού αερίου South Stream αποτέλεσε το αποκορύφωμα των ελληνορωσικών σχέσεων. Η υπογραφή του στην Μόσχα στις 30/4/2008 σε διακρατικό επίπεδο και η επικύρωση στο Σότσι της Ρωσίας 15/05/2009 σε επίπεδο εταιριών μεταξύ της Gazprom και της Δ.Ε.Π.Α. ακολούθησε την οριστική δημιουργία κοινοπραξίας και δημιουργίας κοινών μηχανισμών λειτουργίας στις 7/6/2010.

Ο σχεδιαζόμενος αγωγός South Stream (μετέπειτα Turkish stream) σχεδιάστηκε για να αποστέλλει ρωσικό φυσικό αέριο μέσω του Μπουργκά και από εκεί διασχίζοντας την Ελληνική επικράτεια παρακάμπτοντας τα στενά του Βοσπόρου να καταλήγει στην Ιταλία και από εκεί στις αγορές της Ε.Ε. Ωστόσο λόγω των εντεινόμενων γεωπολιτικών προκλήσεων ανάμεσα στην Ρωσία και τις Η.Π.Α. για την ενεργειακή τροφοδοσία της Ε.Ε. Έχει σταματήσει τόσο η κατασκευή του όσο και η επέκταση στην ελληνική επικράτεια. Παρά τις συμφωνίες κατά την επομένη δεκαετία, το 2016 ο αγωγός πάγωσε με προτροπή της Ε.Ε. Ο συγκεκριμένος αγωγός ωστόσο μετονομάστηκε σε Turkish Stream διότι το μεγαλύτερο μέρος περνάει διαμέσου της Τουρκίας και η κατασκευή του στην Τουρκική επικράτεια έχει ολοκληρωθεί και λειτουργεί κανονικά.⁸⁴

⁸⁴ *The Guardian*, Putin blames EU as Russia abandons plans for South Stream gas pipeline (2014) <https://www.theguardian.com/business/2014/dec/01/russia-blames-eu-as-it-abandons-plans-for-south-stream-gaspipeline>, (2014)

Εικόνα 8

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Οι ελληνορωσικές σχέσεις 2010-2020

Η απαρχή της δεκαετίας του 2010 βρήκε την Ρωσική ομοσπονδία ενισχυμένη αρκετά σε γεωπολιτικό και οικονομικό πλαίσιο καθώς είχε ξεπεράσει αρκετά από τα δομικά προβλήματα προηγούμενων δεκαετιών και ήταν έτοιμη να αναζητήσει έναν πιο ενεργό ρόλο στην περιοχή της ανατολικής μεσογείου. Η κατάληψη της Κριμαίας το 2013 και η σύγκρουση στην ανατολική Ουκρανία αποτέλεσαν την πλήρη εφαρμογή των επεκτατικών σχεδιασμών της Μόσχας.⁸⁵

Επίσης η Ρωσική στρατιωτική παρουσία στην Ανατολική Μεσόγειο και την Συρία δημιούργησε προβληματισμό και αναθεώρηση σχεδιασμών σε πολλές χώρες της περιοχής για το ποια πολιτική θα έπρεπε να ακολουθήσουν στην περιοχή. Χώρες όπως η Τουρκία, το Ισραήλ, το Ιράν άλλα και η Ελλάδα με την Κύπρο δευτερευόντως, αναθέρμαναν η προσέγγισαν την πολιτική τους στα νέα γεωπολιτικά δεδομένα που διαμορφώνονταν προς αποκόμιση οφελών, ή περιορισμού απωλειών από την εμπλοκή τους.⁸⁶ Μέχρι το τέλος της δεκαετίας η Μόσχα σε συνδυασμό με την θετική έκβαση του πολέμου στην Συρία αναδεικνύεται σε βασικό ρυθμιστή στην περιοχή της ανατολικής μεσογείου (εν μέρει) αποκτώντας επιρροή σε χώρες όπως η Τουρκία το Ιράκ το Ιράν και η Συρία παρά την δεδομένη διατήρηση ισχύος και επιρροή της Ουάσιγκτον.⁸⁷

8.1 Οι διμερείς πολιτικές σχέσεις

Όσον αφορά τις ελληνορωσικές σχέσεις στην αρχή της δεκαετίας, αυτές παρουσιάζουν στασιμότητα σε αρχικό στάδιο από την ακύρωση ορισμένων οικονομικών συμφωνιών τόσο στον ενεργειακό τομέα λόγω της ακύρωσης εκ των πραγμάτων του αγωγού Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη αλλά και στον εξοπλιστικό τομέα με αποτέλεσμα το πάγωμα της αγοράς νέων οπλικών συστημάτων Ρωσικής κατασκευής αφήνοντας την

⁸⁵ Άρθρο του Κ. Φύλη «Ελλάδα – Ρωσία, μια σχέση χωρίς στρατηγικό βάθος» *Καθημερινή* <https://www.kathimerini.gr/politics/561937732/arthro-toy-k-fili-stin-k-ellada-rosia-mia-schesi-choris-stratigiko-vathos/>

⁸⁶ Πέντε χρόνια ρωσικής εμπλοκής στη Συρία, (2020) <https://www.capital.gr/diethni/3484454/pente-xronia-rosikis-emplokis-sti-suria>

⁸⁷ Τι έχει πετύχει μέχρι σήμερα η Ρωσία με την εμπλοκή της στη Συρία; (2018) <https://www.liberal.gr/diplomacy/ti-echei-petuchei-mechri-simera-i-rosia-me-tin-emploki-tis-sti-suria/227745>

συνεργασία να περιοριστεί στον τομέα της συντήρησης των υπαρχόντων συστημάτων άμυνας. Η επιπλοκή για μεγαλύτερη συνεργασία και εμπάθунση των ελληνορωσικών σχέσεων ωστόσο απορρέει από την προβληματική κατάσταση που είχε δημιουργηθεί στην Ελληνική πλευρά τόσο σε οικονομικό επίπεδο λόγω της κρίσης χρέους, αλλά τόσο και σε πολιτικό επίπεδο λόγω της αδυναμίας σχηματισμού ισχυρής κυβέρνησης.

Με την πτώση του Γεωργίου Παπανδρέου και των κυβερνήσεων που θα τον διαδεχτούν, όπως του Αντώνη Σαμάρρα, η Ελλάδα διέρχεται περίοδο εσωστρέφειας λόγω των οικονομικών προβλημάτων και της κρίσης χρέους δυσχεραίνοντας τις όποιες προσπάθειες βελτίωσης των σχέσεων. Παρόλο τους ανοιχτούς διάυλους επικοινωνίας μεταξύ των δύο χωρών, η τετραετία (2010-2014) χαρακτηρίζεται από στασιμότητα στις ελληνορωσικές σχέσεις υψηλού επιπέδου, παρά τις εκατέρωθεν επισκέψεις πρωθυπουργών και αξιωματούχων χωρίς ωστόσο να διαταραχθούν οι οικονομικές και ενεργειακές σχέσεις που οικοδομήθηκαν τα προηγούμενα χρόνια, ανεξάρτητα από τα όποια προβλήματα και τις διεθνείς πιέσεις για μη προσέγγιση. Η ανάδειξη ωστόσο της κυβέρνησης του Αλέξη Τσίπρα θα δημιουργήσει έμπρακτες προσδοκίες επανεκκίνησης των ελληνορωσικών σχέσεων σε άλλη βάση κυρίως τα πρώτα έτη διακυβέρνησης.⁸⁸ Η επίσκεψη του Αλέξη Τσίπρα στην Μόσχα⁸⁹ και η συνάντηση με τον Πρόεδρο Πούτιν και τον Πρωθυπουργό Μεντβέντεφ⁹⁰ θα εγκαινιάσει την επανεκκίνηση των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών και συγκεκριμένα την ανάπτυξη των δεσμών φιλίας και της οικονομικής συνεργασίας στον τομέα των αγωγών και της ενέργειας, πάρα τα προβλήματα που δημιουργεί το εμπάργκο της Ε.Ε. στην Ρωσία λόγω της κατάληψης της Κριμαίας και του εμφυλίου στην Ουκρανία.⁹¹

Η αρχή επαναπροσέγγισης θα πραγματοποιηθεί με των εγκαινιασμό κοινών δράσεων σε πολιτισμικό επίπεδο και εκδηλώσεων αφιερωματικών ετών ανάμεσα σε Ελλάδα και

⁸⁸ Karagianis E. «The new Greek-Russian relationship-rhetoric or reality?» *Baltic Rim Economies*, No.4, 2015, https://www.utu.fi/sites/default/files/media/drupal/BRE_4_2015.pdf

⁸⁹ Στο Κρεμλίνο ο Αλέξης Τσίπρας τη Μεγάλη Τετάρτη - Συνάντηση με Πούτιν και Μεντβέντεφ 2015 https://www.huffingtonpost.gr/2015/04/05/politiki-tsipras-mosxa_n_7006480.html

⁹⁰ <https://primeminister.gr/2016/05/27/14860>

⁹¹ Manoli P. *Aftermath of the Ukrainian Crisis*, London: Routledge, 2019, σελ. 90-96.

Ρωσία από το 2016 αρχικά και ανά έτος μέχρι και το τέλος της δεκαετίας, θα επεκταθεί σε όλους τους τομείς ήπιας ισχύος όπως τουρισμός, λογοτεχνία, ιστορία κ.α.⁹²

Ωστόσο, λόγω των εσωτερικών ελληνικών προβλημάτων, της κρίσης χρέους, των οικονομικών θεμάτων και των εξωτερικών πιέσεων από συμμαχούς για οριοθέτηση της σχέσης Αθήνας -Μόσχας στους κανόνες της Ε.Ε, για επιβολή οικονομικών κυρώσεων από την Ελλάδα κατά της Ρωσίας, οι ελληνορωσικές σχέσεις θα περάσουν και πάλι μετά το 2018 σε καθεστώς στασιμότητας και κατά κάποιο λόγο θα χάσουν την δυναμική εμβάθυνσης καθώς η ατζέντα θα περιορίζεται σε χαμηλού πολιτικού και οικονομικού επιπέδου θέματα.⁹³ Παρά τις συνεχιζόμενες επισκέψεις υψηλόβαθμων αξιωματούχων αλλά και του ίδιου του Προέδρου Πούτιν σε Αθήνα και Άγιον Όρος⁹⁴ και εκατέρωθεν του Αλέξη Τσίπρα το 2018 στην Μόσχα.⁹⁵

Απαρχή της οριστικής επιδείνωσης των ελληνορωσικών σχέσεων ωστόσο θα αποτελέσει η στενή συνεργασία και εμβάθυνσή των σχέσεων της Ελλάδος με τις Η.Π.Α σε όλους τους τομείς⁹⁶. Αποτέλεσμα τη όξυνση της ρωσικής παρεμβατικότητας σε θέματα ευαίσθητου ελληνικού ενδιαφέροντος όπως το Μακεδονικό, η αυτοκεφαλία της Ουκρανικής Εκκλησίας. Παράλληλα ενόχληση για την Αθήνα δημιουργεί η προσέγγιση Τουρκίας-Ρωσίας στο στρατιωτικό και τεχνολογικό τομέα, δημιουργώντας έτσι συγκρουσιακό κλίμα κυρίως στα τέλη της δεκαετίας του 2020.⁹⁷

8.1.1. Διατάραξη ελληνορωσικών σχέσεων

Οι ελληνορωσικές σχέσεις παρά τη θετική πορεία στις αρχές της δεκαετίας επαναπροσδιορίστηκαν αρνητικά προς τα τέλη της δεκαετίας. Ένας από τους λόγους, ο οποίος οδήγησε προς αυτή την κατεύθυνση αποτελεί η έναρξη της ένοπλης σύρραξης με

⁹² Υπάρχει ιστορικό βάθος στις σχέσεις Ελλάδας-Ρωσίας' (2016), <https://www.amna.gr/anarussia/article/156943/Yparchei-istoriko-bathos-stis-scheseis-Elladas-Rosias>

⁹³ Ελληνορωσικές σχέσεις από την φιλία στην σύγκρουση (2018), <https://www.tovima.gr/2018/07/11/politics/ellinorwsikes-sxeseis-apo-ti-filia-sti-syngkrousi/>

⁹⁴ Ο Πούτιν στο Άγιο Όρος, (2016), https://www.huffingtonpost.gr/2016/05/28/putin-agio-oros_n_10177454.html

⁹⁵ Στην παγωμένη Μόσχα ο Αλέξης Τσίπρας για «ξεπάγωμα» των σχέσεων Ελλάδας-Ρωσίας (2018), <https://www.protothema.gr/politics/article/845217/stin-pagomeni-mosha-o-alexis-tsipras-gia-xepagoma-ton-sheseon-elladas-rosias/>

⁹⁶ Με «σφραγίδα» της Γερουσίας νόμος των ΗΠΑ η στρατηγική συνεργασία με Ελλάδα τι ευκαιρίες ανοίγει, (2021), <https://www.liberal.gr/diplomacy/me-sfragida-tis-gerousias-nomos-ton-ipa-i-stratigiki-sunergasia-me-ellada-ti-eukairies-anoigei/420740>

⁹⁷ Op.cit..., βλ... <https://www.tovima.gr/2018/07/11/politics/ellinorwsikes-sxeseis-apo-ti-filia-sti-syngkrousi/>

εμπλοκή της Ρωσίας στην Ουκρανία, αλλά κυρίως ο περιορισμός της ρωσικής επιρροής στην ελληνική επικράτεια από τις Η.Π.Α και η οριοθέτηση της Ελλάδας μέσα στους σχεδιασμούς του Ν.Α.Τ.Ο. Ωστόσο δεν πρέπει να παραλειφθεί η παρεμβατικότητα και τα σφάλματα της Ρωσικής εξωτερικής πολιτικής στις ελληνικές εσωτερικές υποθέσεις .

Συγκεκριμένα, οι περιπτώσεις οι οποίες δημιούργησαν μερική ρήξη στις σχέσεις είναι η προσπάθεια ή οι κατηγορίες που δέχτηκε η Ρωσική εξωτερική πολιτική ότι προσπαθούσε να δημιουργήσει κλίμα αντιπαράθεσης στην Ελληνική κοινωνία την περίοδο των συλλαλητηρίων για το όνομα της Π.Γ.Δ.Μ. καθώς αποτελεί Ρωσική μόνιμη πολιτική η μη διεύρυνσης του Ν.Α.Τ.Ο.⁹⁸ Αποτέλεσμα της συγκεκριμένης διένεξης ήταν η απέλαση δύο Ρώσων διπλωματών και η απαγόρευση εισόδου στην χώρα για άλλους δύο, πράξη που εξόργισε την Μόσχα σε υψηλό επίπεδο.⁹⁹ Επίσης ένα δεύτερο σημείο τριβής στις ελληνορωσικές σχέσεις υπήρξε η χορήγηση αυτοκεφαλίας από το Οικουμενικό πατριαρχείο στην Ουκρανία, κίνηση που συνάντησε έντονη οργή και δυσαρέσκεια από την Ρωσική Ορθόδοξη Εκκλησία. Η πράξη αυτή μπορεί να μην είχε εμπλοκή σε πολιτικό επίπεδο. Ωστόσο, δημιούργησε προβλήματα σε επίπεδο πολιτισμικό και θρησκευτικό.¹⁰⁰

8.2. Οι διμερείς οικονομικές σχέσεις

Γενικά οι ελληνορωσικές οικονομικές σχέσεις τη δεκαετία 2010-2020¹⁰¹ παρουσιάζουν σταθερά πρόσημα σε κάποιους βασικούς τομείς, μείωση σε άλλους, ανάπτυξη παρά την οικονομική κρίση της Ελλάδας και τον εσωτερικό οικονομικό μαρασμό και την εσωστρέφεια στον τομέα των εξωτερικών επενδύσεων, σε αντίθεση με τα προβλήματα και τις γεωπολιτικές προκλήσεις και εντάσεις καθώς και το συνεχιζόμενο και εμπάργκο της Ε.Ε. σε εξαγωγές προς την Ρωσία μετά το 2014.¹¹²

⁹⁸ Greece draws in the US — and edges out Russia by Nectaria Stampouli, (2022) <https://www.politico.eu/article/greece-us-russia-military-energy-relation/>

⁹⁹ Απελάσεις Ρώσων διπλωματών: Η δήλωση Λαβρόφ και η στάση των ΗΠΑ,(2018),<https://www.cnn.gr/kosmos/story/138735/apelaseis-rososn-diplomaton-h-dilos-i-lavrof-kai-i-stasi-ton-hpa>

¹⁰⁰ Υπεγράφη το ιστορικό διάταγμα για την Αυτοκεφαλία της Ουκρανικής Εκκλησίας (2019),<https://www.ethnos.gr/ekklisia/article/13951/ypegrafhtoistorikodiatagmagiathnaytokefaliathsoykranikhsekkhsiasvid>

¹⁰¹ ΕΛΣΤΑΤ Ελλάδα-Ρωσία μέσα από τους αριθμούς (2016) https://www.statistics.gr/documents/20181/2071418/elstat_greece_russia.pdf/87cb2557-c534-47e3-8ce8-86bfc61b6c9d

Συγκεκριμένα, οι οικονομικές σχέσεις ανάμεσα στις δύο χώρες κρατούν σταθερό το ισοζύγιο στον τομέα της ενέργειας και των πετρελαιοειδών, στο σιτάρι με οικονομικό αντίκτυπο υπέρ της Ρωσικής Ομοσπονδίας παρά τις κυρώσεις στα τέλη της δεκαετίας.¹⁰² Το μερικό και στην συνέχεια ολικό εμπόριο στα Ελληνικά αγροτικά εξαγωγικά προϊόντα στα μέσα της δεκαετίας από πλευράς Ε.Ε. θα προσπαθήσει να καλύψει η δυναμική Ελληνική τουριστική βιομηχανία, η οποία ισοσκελίζει το αρνητικό ισοζύγιο και η οποία από το 2010 βρίσκεται σε διαρκή άνοδο στην Ρωσική αγορά.¹⁰³ Επίσης θα προχωρήσουν ορισμένες Ρωσικές επενδύσεις διαμέσου Ρώσων επιχειρηματιών όπως του Ντιμίτρι Ριμπολόβιεφ και του Ιβάν Σαββίδη σε τουριστικούς, ναυτιλιακούς (Ο.Λ.Θ.), αγροτικούς τομείς καθώς και στην αγορά ακινήτων. Τέλος θα υπάρξει Ρωσικό ενδιαφέρον για επενδύσεις στο θέμα της αγοράς του (Ο.Σ.Ε) και των περιφερειακών λιμανιών της Αλεξανδρούπολης και της Ηγουμενίτσας, διαδικασίες και διαγωνισμοί που βρίσκονται σε εξέλιξη.¹⁰⁴

8.2.1 Εμπόριο

Οι εμπορικές σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών οικοδομούνταν σταθερά ανοδικά τις προηγούμενες δεκαετίες και έφτασαν στο αποκορύφωμά τους το έτος 2013. Το επόμενο έτος και σταθερά μέχρι το τέλος της δεκαετίας παρουσιάζουν σταθερή πτώση. Κύριος συντελεστής της πορείας αυτής αποτελούν οι κυρώσεις της Δύσης και κατ' επέκταση της Ε.Ε. στην Ρωσία. Ωστόσο σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία αυτό επιβάρυνε ακόμα περισσότερο το αρνητικό ισοζύγιο σε βάρος της Ελλάδας, διότι τα εξαγωγικά προϊόντα της Ελλάδας τα οποία η Ρωσία επέβαλε κυρώσεις (κυρίως αγροτικά προϊόντα) δεν αποτελούν είδη πρώτης ανάγκης και σε πολλές περιπτώσεις υπάρχει δυνατότητα από την Ρωσία διαφοροποίησης και εύρεσης νέων αγορών από την Ρωσία.¹⁰⁵

¹⁰² Σούλης-Σκιαδόπουλος Ε., *Ελληνο-Ρωσικές σχέσεις από την αδράνεια στην ενσυνείδητη επιλογή αναθέρμανσης*, *op.cit.*, σελ. 130-131

¹⁰³ Υπουργείο εξωτερικών <https://www.mfa.gr/russia/presveia/news/upographe-sumphonias-sunergasias-sundesmou-ellenon-biomekhanon-kai-sundesmou-rososn-biomekhanon-kai-epikheirematon.html>

¹⁰⁴ Σούλης-Σκιαδόπουλος Ε., *Ελληνο-Ρωσικές σχέσεις από την αδράνεια στην ενσυνείδητη επιλογή αναθέρμανσης*, *op.cit.*, εκδ ινφογνώμων, σελ. 134-135

¹⁰⁵ Πρεσβεία της Ελλάδος γραφείο οικονομικών υποθέσεων Μόσχα Ετήσια έκθεση Έτους 2018 σελ 32 <https://agora.mfa.gr/ta-grafeia-oikonomikon-emporikon-upotheseon/office/863>

Εικόνα 9

Πίνακας 10: Διμερές Εξαγωγικό Εμπόριο Ελλάδας-Ρωσίας							
Έτος 2013: Έτος προ Επιβολής Κυρώσεων Δύσης στη Ρωσική Ομοσπονδία							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018/2013 (Διαφορά %)
Ελληνικές Εξαγωγές	406.110.188	356.034.438	213.081.393	215.179.172	235.092.160	231.849.171	-42,91%
Ελληνικές Εισαγωγές	6.621.573.682	4.890.658.880	3.399.314.931	2.821.886.310	3.426.105.094	4.145.123.835	-37,40%
Εμπορικό Ισοζύγιο	-6.215.463.494	-4.534.624.442	-3.186.233.538	-2.606.707.138	-3.191.012.934	-3.913.274.664	-37,04%
Όγκος Εμπορίου	7.027.683.870	5.246.693.318	3.612.396.324	3.037.065.482	3.661.197.254	4.376.973.006	-37,72%
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ				Ποσά: ευρώ			

Πηγή: Πρεσβεία της Ελλάδος στη Μόσχα Γραφείο Οικονομικών & Εμπορικών Υποθέσεων.

Εικόνα 10

Πίνακας #14: Κύριες Ελληνικές Εισαγωγές από Ρωσική Ομοπονδία (με πετρελαιοειδή)			
Φθίνουσα Κατάταξη με βάση το Έτος 2013 (προ δυτικών κυρώσεων)			
CN_2	CN2_ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	2013	2018
	Γενικό Σύνολο Ελληνικών Εξαγωγών (με πετρελαιοειδή)	6.621.573.682	4.145.123.835
27	ΟΡΥΚΤΑ ΚΑΥΣΙΜΑ,ΛΑΔΙΑ,ΚΕΡΙΑ.ΑΣΦΑΛΤΩΔΕΙΣ,ΥΛ.	6.324.633.755	3.542.209.059
76	ΑΡΓΙΛΙΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΡΓΙΛΙΟ	132.431.146	260.060.795
10	ΔΗΜΗΤΡΙΑΚΑ	52.034.027	74.665.956
43	ΓΟΥΝΟΔΕΡΜΑΤΑ - ΓΟΥΝΑΡΙΚΑ.ΤΕΧΝΗΤΑ ΓΟΥΝΟΔΕΡΜ	28.055.983	5.193.436
31	ΛΙΠΑΣΜΑΤΑ	24.071.167	23.352.097
28	ΑΝΟΡΓΑΝΑ ΧΗΜ.ΠΡΟΪΟΝΤΑ.ΕΝΩΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤ.ΜΕΤΑΛ.	10.080.950	6.090.326
44	ΞΥΛΕΙΑ,ΞΥΛΟΚΑΡΒΟΥΝΑ - ΤΕΧΝΟΥΡΓ.ΑΠΟ ΞΥΛΟ	6.993.152	15.832.145
48	ΧΑΡΤΙ ΚΑΙ ΧΑΡΤΟΝΙΑ.ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΑΡΤΙ	6.718.923	11.552.206
40	ΚΑΟΥΤΣΟΥΚ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΑΟΥΤΣΟΥΚ	4.943.026	4.762.160
72	ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟΣ,ΣΙΔΗΡΟΣ ΚΑΙ ΧΑΛΥΒΑΣ	4.667.647	52.672.468
29	ΟΡΓΑΝΙΚΑ ΧΗΜΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	4.575.026	3.869.954
12	ΣΠΕΡΜΑΤΑ,ΚΑΡΠΟΙ ΕΛΑΙΩΔΕΙΣ,ΒΙΟΜ.ΦΥΤΑ,ΑΧΥΡΑ	3.978.641	62.369
39	ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΥΤΩΝ	1.850.262	1.071.886
23	ΥΠΟΛΕΙΜΜΑΤΑ ΚΛΠ ΕΙΔΩΝ ΔΙΑΤΡΟΦ.ΤΡΟΦΕΣ ΖΩΩΝ	1.814.030	4.539.454
88	ΑΕΡΟΠΛΟΙΑ Η ΔΙΑΣΤΗΜΟΠΛΟΙΑ	1.717.961	1.410
47	ΠΟΛΤΟΙ ΑΠΟ ΞΥΛΟ ΚΛΠ.ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΑ ΧΑΡΤΙΟΥ	1.703.390	
83	ΔΙΑΦΟΡΑ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΟΙΝΑ ΜΕΤΑΛΛΑ	1.694.743	2.195.175
99	ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΑ. ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΙ ΠΛΟΙΩΝ	1.605.813	22.028
15	ΛΙΠΗ,ΛΑΔΙΑ,ΚΕΡΙΑ ΖΩΙΚΗΣ-ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ	1.549.219	3.242
54	ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ Η ΤΕΧΝΗΤΕΣ ΙΝΕΣ ΣΥΝΕΧΕΙΣ	1.195.683	2.023.768
21	ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ	883.446	15.648
22	ΠΟΤΑ,ΑΛΚΟΟΛΟΥΧΑ ΥΓΡΑ ΚΑΙ ΞΥΔΙ	667.365	803.109
85	ΜΗΧΑΝΕΣ,ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΚΛΠ	581.284	597.998
49	ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΩΝ ΕΚΔΟΤΙΚΩΝ ΟΙΚΩΝ,ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ,ΚΛΠ	502.069	183.026
25	ΑΛΑΤΙ,ΘΕΙΟ,ΓΑΙΕΣ,ΠΕΤΡΕΣ,ΓΥΨΟΣ,ΑΣΒΕΣΤ.ΤΣΙΜ.	449.535	772.455
38	ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΧΗΜΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ	378.531	460.164
08	ΚΑΡΠΟΙ,ΦΡΟΥΤΑ,ΦΛΟΥΔΕΣ ΕΣΠΕΡΙΔ/ΔΩΝ-ΠΕΠΟΝΙΩΝ	277.717	439
84	ΠΥΡΗΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΕΣ,ΛΕΒΗΤΕΣ,ΜΗΧΑΝΕΣ	199.695	2.140.002
94	ΕΠΙΠΛΑ,ΕΙΔΗ ΚΛΙΝΟΣΤΡΩΜΝΗΣ,ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΦΩΤΙΣΜ.	134.774	100.988
79	ΨΕΥΔΑΡΓΥΡΟΣ - ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΨΕΥΔΑΡΓΥΡΟ	103.500	
17	ΖΑΧΑΡΑ ΚΑΙ ΖΑΧΑΡΩΔΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ	96.044	1.970.507
33	ΑΙΘΕΡΙΑ ΕΛΑΙΑ - ΡΗΤΙΝΟΕΙΔΗ.ΕΙΔΗ ΑΡΩΜ/ΠΟΙΑΣ	93.823	45.416
90	ΟΡΓΑΝΑ - ΣΥΣΚΕΥΕΣ,ΟΠΤΙΚΗΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΛΠ	91.867	204.232

Πηγή:Πρεσβεία της Ελλάδος στη Μόσχα Γραφείο Οικονομικών & Εμπορικών Υποθέσεων.

Εικόνα 11

Πίνακας #15: Εμπορικό Ισοζύγιο Υπηρεσιών Ελλάδας - Ρωσικής Ομοσπονδίας					
(Έτος 2013: έτος προ Δυτικών Κυρώσεων)					
	2013	2016	2017	2018 (9μηνο)	2018 (9μηνο)/2013 (Διαφορά)
Ελληνικές Εξαγωγές Υπηρεσιών					
Εισπράξεις Ελλάδα από Ρωσία για την Πώληση Ελληνικών Υπηρεσιών	2.487.071	1.150.781	1.297.271	1.237.522	-50,24%
Ελληνικές Εισαγωγές Υπηρεσιών					
Πληρωμές Ελλάδα προς Ρωσία για την Αγορά Ρωσικών Υπηρεσιών	171.554	130.314	123.952	101.317	-40,94%
Διμερές Εμπορικό Ισοζύγιο Υπηρεσιών					
	2.315.517	1.020.467	1.173.319	1.136.205	-50,93%
Διμερές Όγκος Εμπορίου Υπηρεσιών					
	2.658.625	1.281.095	1.421.223	1.338.839	-49,64%
Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Ρωσικής Ομοσπονδίας					Ποσά: χιλ. ευρώ

Πηγή: Πρεσβεία της Ελλάδος στη Μόσχα Γραφείο Οικονομικών & Εμπορικών Υποθέσεων.

Εικόνα 12

Πίνακας #11: Κυριότερες Ελληνικές Εξαγωγές προς τη Ρωσική Ομοσπονδία Έτους 2018		
CN4	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	ΑΞΙΑ (ευρώ)
	Γενικό Σύνολο Ελληνικών Εξαγωγών	231.235.109
4303'	Ενδύματα, εξαρτήματα της ένδυσης και άλλα είδη από γουνοδέσματα (εκτός από γάντια που φέρουν ταυτόχρονα φυσικά γουνοδέσματα και δέρμα, υποδήματα και καλύμματα κεφαλής και μέρη αυτών, καθώς και εκτός από είδη του κεφαλαίου 95, π.χ. παιχνίδια για παιδιά	47.910.143
2710'	Λάδια από πετρέλαιο ή από ασφαλτούχα ορυκτά (εκτός από ακατέργαστα λάδια). Παρασκευάσματα περιεκτικότητας κατά βάρος >= 70% σε λάδια από πετρέλαιο ή σε ασφαλτούχα ορυκτά και στα οποία τα λάδια αυτά αποτελούν το βασικό συστατικό, π.δ.κ.α.	27.177.973
8517'	Ηλεκτρικές συσκευές για την ενσύρματη τηλεφωνία ή την ενσύρματη τηλεγραφία, όπου συμπεριλαμβάνονται οι συσκευές ενσύρματης τηλεφωνίας με ασυρματικές χειροσυσκευές (ακουστικά) και οι συσκευές τηλεπικοινωνίας για συστήματα με φερόμενη ηλεκτρική ενέργεια	15.102.965
7411'	Σωλήνες από χαλκό	12.958.172
2007'	Γλυκά κουταλιού, ζελέδες, μαρμελάδες, πολτοί και πάστες καρπών και φρούτων, που παίρνονται από βράσιμο, με ή χωρίς προσθήκη ζάχαρης ή άλλων γλυκαντικών	8.264.520
7607'	Φύλλα και λεπτές ταινίες, από αργίλιο, έστω και τυπωμένα ή επικαλυπόμενα σε χαρτί, χαρτόνι, πλαστική ύλη ή παρόμοια υποθέματα, με πάχος (χωρίς το υπόθεμα) <= 0,2 mm (εκτός από τα φύλλα εκτύπωσης της κλάσης 3212 και τα στολίδια για χριστουγεννιάτικο δ	8.003.141
8428'	Μηχανές και συσκευές για την ανύψωση, τη φόρτωση, την εκφόρτωση ή τη μετακίνηση, π.χ. ανελκυστήρες, κυλιόμενες σκάλες, ιμάντες συνεχούς μεταφοράς και εναέριοι σιδηρόδρομοι (εκτός από πολυσπάστα, βαρούλκα και εργάτες, γρύλους, γερανούς κάθε είδους, κτ	7.364.111
3208'	Χρώματα επίχρσης και βερνίκια με βάση συνθετικά πολυμερή ή τροποποιημένα φυσικά πολυμερή, διασκορπισμένα ή διαλυμένα σε μη υδατώδες μέσο. Διαλύματα μέσα σε οργανικούς πτητικούς διαλύτες, προϊόντων που αναφέρονται στις κλάσεις 3901 έως 3913, με αναλο	7.038.131
6802'	Πέτρες κατάλληλες για λάξευση ή για την οικοδομική, φυσικές, άλλες από σχιστόλιθο, επεξεργασμένες και τεχνουργήματα από αυτές. Κύβοι, ψηφίδες και παρόμοια είδη για μωσαϊκά από φυσικές πέτρες (ό. συμπ. ο σχιστόλιθος), έστω και πάνω σε υπόθεμα. Κόκκοι,	6.718.894
2401'	Καπνά ακατέργαστα ή που δεν έχουν βιομηχανοποιηθεί. Απορρίμματα καπνού	5.633.486
1509'	Ελαιόλαδο και τα κλάσματά του, που λαμβάνονται αποκλειστικά από ελιές με τη χρήση μηχανικών ή φυσικών μέσων υπό συνθήκες που δεν προκαλούν αλλοίωση του ελαίου, έστω και εξευγενισμένα, αλλά χημικώς μη μετασχηματισμένα	5.622.846
2005'	Λαχανικά παρασκευασμένα ή διατηρημένα χωρίς ξίδι, μη κατεψυγμένα (εκτός από τα διατηρημένα με ζάχαρη και εκτός από ντομάτες, μανιτάρια και τρούφες)	4.975.580
3816'	Τοιμήματα, κονιάματα, σκυροδέματα και παρόμοιες πυρίμαχες συνθέσεις (εκτός από παρασκευάσματα με βάση το γραφίτη ή άλλο άνθρακα)	4.567.869
3921'	Πλάκες, φύλλα, μεμβράνες, ταινίες και λουρίδες, από πλαστικές ύλες, ενισχυμένα, με απανωτές στρώσεις, με υπόθεμα ή όμοια συνδυασμένα με άλλες ύλες, ή από κυψελώδη προϊόντα, μη κατεργασμένα ή κατεργασμένα μόνο στην επιφάνεια ή κομμένα μόνο σε σχήμα τε	4.207.898
4302'	Γουνοδέσματα δεψασμένα ή κατεργασμένα στα οποία περιλαμβάνονται και τα κεφάλια, ουρές, πόδια και άλλα	3.818.450

Γρφ. ΟΕΥ Μόσχας / ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2018

σελ. 27

	κομμάτια, αποκόμματα και απορρίμματα, που δεν έχουν συναρμολογηθεί ή έχουν συναρμολογηθεί, χωρίς προσθήκη άλλων υλών (εκτός από ενδύματα, εξαρτήματα	
3824'	Συνθετικά παρασκευασμένα για καλόγηρα ή πυρήνες χυτηρίου. Χημικά προϊόντα και παρασκευάσματα των χημικών ή συναφών βιομηχανιών, στα οποία περιλαμβάνονται και εκείνα που αποστέλλονται από μείγματα φυσικών προϊόντων, π.δ.κ.α. Προϊόντα που είναι υπολείμμ	3.596.716
8802'	Αεροσκάφη με κινητήρα (π.χ. ελικόπτερα και αεροσκάφη σταθερής πτερύγων). Διαστημόπλοια, περιλαμβανομένων και των δορυφόρων, πύραυλοι φορείς διαστημοπλοίων, καθώς και υποτροχιακά διαστημόπλοια	2.838.776
2402'	Πούρα, στα οποία περιλαμβάνονται και εκείνα με κομμένα τα άκρα, πουράκια και τσιγάρα, από καπνό ή υποκατάστατα του καπνού	2.757.833
0602'	Φυτά ζωντανά στα οποία περιλαμβάνονται και οι ζωντανές ρίζες τους, μοσχεύματα, μπόλια και λευκό (φύτρα) μανιταριών (εκτός από βολβούς, κρεμμύδια, κόνδυλους, ρίζες βολβοειδείς και ριζώματα γενικά, καθώς και εκτός από φυτά και ρίζες κυκωρίου)	2.398.937
8424'	Μηχανικές συσκευές, έστω και χειροκίνητες, για τη διασπορά, εκτόξευση ή ψεκασμό υγρών ή σκόνης, π.δ.κ.α. Πυροβόλες, έστω και γεμάτες (εκτός από πυροβολικές βόμβες και φιάλες). Πιστόλια εξακοντισίως και παρόμοιες συσκευές (εκτός από τις ηλεκτρικ	2.264.958
3204'	Χρωστικές ύλες συνθετικές οργανικές, έστω και καθορισμένης χημικής σύστασης. Παρασκευάσματα των τύπων που χρησιμοποιούνται για το χρωματισμό κάθε ύλης ή που προορίζονται να μπου σαν συστατικά στην παρασκευή χρωστικών παρασκευασμάτων με βάση συνθετικ	1.867.030
5601'	Βάτες από υφαντικές ύλες και είδη από τις βάτες αυτές, υφαντικές ίνες με μήκος <= 5 mm χνοοίδι από την επεξεργασία των υφασμάτων, κόμποι και σφαιρίδια από υφαντικές ύλες (εκτός από βάτες και είδη από βάτες, εμπλατισμένα ή καλυμμένα με ουσίες φαρμακευτι	1.816.622
2008'	Καρποί και φρούτα και άλλα βρώσιμα μέρη φυτών, παρασκευασμένα ή διατηρημένα, με ή χωρίς προσθήκη ζάχαρης ή άλλων γλυκαντικών ή αλκοόλης (εκτός από εκείνα που είναι παρασκευασμένα ή διατηρημένα με ξίδι, διατηρημένα με ζάχαρη, χωρίς όμως να έχουν εισαχ	1.805.185
8421'	Μηχανές και συσκευές φυγόκεντρες, ό. συμπ. οι μηχανές σπιζίματος (εκτός εκείνων για το διαχωρισμό ισοτόπων). Συσκευές για τη διήθηση ή το καθάρισμα υγρών ή αερίων (εκτός των τεχνητών νεφρών)	1.730.776
3909'	Ρητίνες αμνικές, ρητίνες φαινολικές και πολιοουρεθάνες, σε αρχικές μορφές	1.719.460
6206'	Μπλούζες και μπλουζές-πουκάμια σεμιζέ, για γυναίκες ή κορίτσια (εκτός των πλεκτών, καθώς και εκτός από φανελάκια)	1.323.911
6106'	Μπλούζες και μπλουζές-πουκάμια σεμιζέ, πλεκτές, για γυναίκες ή κορίτσια (εκτός από τι-σερτ και φανελάκια)	1.255.764
1905'	Πρόϊοντα αρτοποιίας, ζαχαροπλαστικής ή μπισκοτοποιίας, έστω και με προσθήκη κακάου, όστιες, κάψουλες κενές των τύπων που χρησιμοποιούνται για φάρμακα, αζιμοσφραγιδίες, ξεραμένες ζύμες από αλεύρι ή άμυλο κάθε είδους σε φύλλα και παρόμοια προϊόντα	1.221.531
6406'	Μέρη υποδημάτων (ό. συμπ. τα άνω τμήματα έστω και προσαρμοσμένα σε πέλματα, αλλά όχι σε εξωτερικά πέλματα). Εσωτερικά κινητά πέλματα, υποφτέρνια και παρόμοια κινητά είδη. Γκέτες και παρόμοια είδη, καθώς και μέρη αυτών (εκτός των ειδών από αμίαντο)	1.108.531
7606'	Ελάσματα και ταινίες, από αργίλιο, με πάχος > 0,2 mm (εκτός από ανεπτυγμένα ελάσματα και ταινίες)	963.215
2509'	Κιμωλία	880.668
1510'	Λάδια και τα κλάσματά τους, που λαμβάνονται αποκλειστικά από ελιές και με μεθόδους άλλες από αυτές που αναφέρονται στην κλάση 1509, έστω και εξευγενισμένα, αλλά χημικώς μη μετασχηματισμένα, στα οποία περιλαμβάνονται και μείγματα από αυτά τα λάδια και	872.322
8455'	Έλαστρα μετάλλων και κύλινδροι αυτών	863.000
5806'	Είδη καρδελωποίας από υφαντικές ύλες, υφασμένα, ό. συμπ. ταινίες χωρίς υφάδι, π.δ.κ.α.	843.069
2519'	Ανθρακικό μαγνήσιο φυσικό μαγνησίτης. Μαγνήσιο που αποκτήθηκε με τήξη με ηλεκτρισμό. Μαγνήσιο πυρωμένη αδρανής φρυγμένη, έστω και αν περιέχει ελάχιστες ποσότητες άλλων οξειδίων που προστέθηκαν πριν από τη φρύξη. Άλλο οξείδιο του μαγνησίου έστω και κα	822.186
3903'	Πολυμερή του στυρολίου σε αρχικές μορφές	788.590
2001'	Λαχανικά, καρποί και φρούτα και άλλα βρώσιμα μέρη φυτών, παρασκευασμένα ή διατηρημένα με ξίδι ή οξικό οξύ	741.846
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ		Ποσά: ευρώ

Στον Πίνακα #12, αποτυπώνονται οι κυριότερες ελληνικές εισαγωγές από τη Ρωσική Ομοσπονδία, με τα προϊόντα υδρογονανθράκων να καταλαμβάνουν ποσοστό άνω του 50%.

Πηγή: Πρεσβεία της Ελλάδος στη Μόσχα Γραφείο Οικονομικών & Εμπορικών Υποθέσεων.

Εικόνα 13

Πίνακας #13: Κύριες Ελληνικές Εξαγωγές προς τη Ρωσική Ομοσπονδία (με πετρελαιοειδή)			
Φθίνουσα Κατάταξη με βάση το Έτος 2013 (προ δυτικών κυρώσεων)			
CN_2	CN2_ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	2013	2018
		404.578.638	231.135.109
08	ΚΑΡΠΟΙ,ΦΡΟΥΤΑ,ΦΛΟΥΔΕΣ ΕΣΠΕΡΙΑ/ΔΩΝ-ΠΕΠΟΝΙΩΝ	107.975.944	
43	ΓΟΥΝΟΔΕΡΜΑΤΑ - ΓΟΥΝΑΡΙΚΑ,ΤΕΧΝΗΤΑ ΓΟΥΝΟΔΕΡΜ	88.201.002	51.728.593
84	ΠΥΡΗΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΕΣ,ΛΕΒΗΤΕΣ,ΜΗΧΑΝΕΣ	32.808.131	16.549.371
20	ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ ΛΑΧΑΝΙΚΩΝ,ΚΑΡΠΩΝ,ΦΡΟΥΤΩΝ	25.621.015	16.220.325
32	ΔΕΨΙΚΑ - ΒΑΦΙΚΑ ΕΚΚΥΛΙΣΜΑΤΑ,ΧΡΩΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ	18.146.165	9.457.000
76	ΑΡΓΙΛΙΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΡΓΙΛΙΟ	12.344.137	9.624.845
39	ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΥΤΩΝ	10.507.984	9.498.077
03	ΨΑΡΙΑ,ΜΑΛΛΑΚΟΣΤΡΑΚΑ,ΜΑΛΑΚΙΑ,ΔΕΠΟΝΔΥΛΑ ΥΔΡΩΒ	10.507.171	23.288
15	ΛΙΠΗ,ΛΑΔΙΑ,ΚΕΡΙΑ ΖΩΙΚΗΣ-ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ	8.904.166	6.556.256
85	ΜΗΧΑΝΕΣ ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΚΑΠ	6.508.486	16.171.196
27	ΟΡΥΚΤΑ ΚΑΥΣΙΜΑ,ΛΑΔΙΑ,ΚΕΡΙΑ,ΑΣΦΑΛΤΩΔΕΣ,ΥΛ.	5.601.263	27.189.032
90	ΟΡΓΑΝΑ - ΣΥΣΚΕΥΕΣ,ΟΠΤΙΚΗΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΠ	5.465.353	1.431.262
07	ΛΑΧΑΝΙΚΑ,ΦΥΤΑ,ΡΙΖΕΣ ΚΑΙ ΚΟΝΔΥΛΟΙ,ΒΡΩΣΙΜΑ	5.184.830	4.520
24	ΚΑΠΝΑ - ΒΙΟΜΗΧΑΝΟΠΟΙΗΜΕΝΑ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤ.ΚΑΠΝΟΥ	4.518.476	8.391.385
68	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΠΕΤΡΕΣ ΓΥΦΟΥ,ΤΣΙΜΕΝΤΟ ΚΑΠ	4.212.398	6.893.892
74	ΧΑΛΚΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΑΛΚΟ	3.890.953	12.966.491
56	ΒΑΤΕΣ,ΠΛΗΜΑΤΑ ΚΑΠ. ΕΙΔΗ ΣΧΟΙΝΟΠΟΙΙΑΣ	3.712.503	2.184.959
62	ΕΝΔΥΜΑΤΑ - ΣΥΜΠΛΕΤΟΥ ΕΝΔΥΜ.ΑΛΜΑ ΑΠΟ ΠΛΕΚΤΑ	3.651.270	2.133.159
25	ΑΛΑΤΙ,ΘΕΙΟ,ΓΑΙΕΣ,ΠΕΤΡΕΣ,ΓΥΦΟΣ,ΑΣΒΕΣΤ,ΤΣΙΜ.	3.639.330	2.228.683
33	ΛΙΘΕΡΙΑ ΕΛΑΙΑ - ΡΗΤΙΝΟΕΙΔΗ,ΕΙΔΗ ΑΡΩΜ/ΠΟΙΙΑΣ	3.592.196	1.400.833
38	ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΧΗΜΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ	3.314.347	8.998.951
73	ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟ,ΣΙΔΗΡΟ-ΧΑΛΥΒΑ	3.094.023	729.075

Φ. ΟΕΥ Μόσχας / ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2018

σε

28	ΑΝΟΡΓΑΝΑ ΧΗΜ.ΠΡΟΙΟΝΤΑ,ΕΝΩΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤ.ΜΕΤΑΛ.	2.649.250	233.694
72	ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟΣ,ΣΙΔΗΡΟΣ ΚΑΙ ΧΑΛΥΒΑΣ	2.602.715	252.272
64	ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ,ΓΚΕΤΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΟΓΑ ΕΙΔΗ.	2.424.621	1.244.189
34	ΣΑΠΟΥΝΙΑ,ΑΛΥΣΙΒΕΣ,ΚΕΡΙΑ ΤΕΧΝΗΤΑ,ΠΑΣΤ.ΓΥΦΟΥ	2.323.555	526.615
49	ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΤΩΝ ΕΚΔΟΤΙΚΩΝ ΟΙΚΩΝ,ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ,ΚΑΠ	2.073.481	542.304
61	ΕΝΔΥΜΑΤΑ - ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝΔΥΜΑΤ.ΠΛΕΚΤΑ	2.072.214	1.477.408
87	ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ ΟΧΗΜΑΤΑ,ΕΛΚΥΣΤΗΡΕΣ,ΠΟΔΗΛΑΤΑ ΚΑΠ	2.046.862	275.004
71	ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΡΙΑ,ΠΟΛΥΤ-ΗΜΙΠΟΛ.ΠΕΤΡΕΣ,ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ	1.518.035	184.443
58	ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΕΙΔΙΚΑ - ΕΙΔΗ ΤΑΙΝΙΟΠΛΕΚΤΙΚΗΣ ΚΑΠ	1.437.371	969.620
23	ΥΠΟΔΕΙΜΜΑΤΑ ΚΑΠ ΕΙΔΩΝ ΔΙΑΤΡΟΦ.ΤΡΟΦΕΣ ΖΩΩΝ	1.402.263	
97	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΤΕΧΝΗΣ ΣΥΛΛΟΓΩΝ Η ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ	1.036.879	80.000
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ			Ποσά: ευρώ

Πηγή: Πρεσβεία της Ελλάδος στη Μόσχα Γραφείο Οικονομικών & Εμπορικών Υποθέσεων.

8.2.2 Επενδύσεις

Στον επενδυτικό τομέα οι εταιρίες ελληνικών συμφερόντων που πραγματοποιούν επενδυτικές κινήσεις και δραστηριοποιούνται στην Ρωσική Ομοσπονδία είναι 70 στον αριθμό και δραστηριοποιούνται κυρίως στους κλάδους της μεταποίησης, των μεταφορών, του χονδρεμπορίου, του λιανεμπορίου, των χρηματοοικονομικών και της σίτισης. Ο κύκλος εργασιών για τα μεγέθη της χώρας θεωρείται μικρός και υπολογίζεται στα 50 εκατομμύρια δολάρια το έτος 2018 σύμφωνα με την Κεντρική τράπεζα της Ρωσίας (Βλ. εικόνα 14) .«Σύμφωνα με την έκθεση του υπουργείου εξωτερικών κυριότερες ελληνικές εταιρίες είναι η εξής ελληνική εταιρία εμφιάλωσης 3E ,Frigoglass LLC,Chipita,Togas,Πλαστικά Κρήτης ,Prometheus Cement,Copelouzos Group,Oxette Jewellery,BSB,Lapin House ,Piraeus Bank,Eurobank».

Από την άλλη πλευρά οι Ρωσικές επενδύσεις στην Ελλάδα διαμορφώνονται κατά την διάρκεια της δεκαετίας στα 600 με 700 εκατομμύρια δολάρια.(βλ. εικόνα 14)Ο κλάδος που

δραστηριοποιούνται αφορούν, τον τομέα της ενέργειας ,το χρηματοπιστωτικό ,τις τηλεπικοινωνίες ,τον τουρισμό και τον τομέα των ακινήτων. Σύμφωνα με την έκθεση οι σημαντικότερες ρωσικές επενδύσεις στην Ελλάδα είναι η εξής Agroivenst-Mirum,Mouzenidis travel,Prometheus Gaz,B&N Bank ,Sistema Holding Telecommunications,Rosoboronexport Defense,SICP-Dodoma,Savakis Group(Makedonia Palace,Thessaloniki Port Authority).¹⁰⁶

Εικόνα 14

Πίνακας #17: Διμερές Επενδυτικό Ισοζύγιο Ελλάδας - Ρωσικής Ομοσπονδίας (Μεγέθη-Αποθέματα μετρήσιμα τον Ιανουάριο εκάστου έτους)				
	2015	2016	2017	2018
Ελληνικές Επενδύσεις προς τη Ρωσική Ομοσπονδία				
Απόθεμα Ελληνικών Επενδύσεων στη Ρωσία	86,7	81,2	167,3	46,8
Σύνολο Παγκόσμιου Αποθέματος στη Ρωσία	290.038,6	262.747,8	393.910,3	441.123,4
<i>Αναλογία Ελληνικού Αποθέματος</i>	<i>0,0299%</i>	<i>0,0309%</i>	<i>0,0425%</i>	<i>0,0106%</i>
Επενδύσεις Ρωσικής Ομοσπονδίας προς την Ελλάδα				
Απόθεμα Ρωσικών Επενδύσεων στην Ελλάδα	658,7	628,5	682,5	733,0
Σύνολο Ρωσικού Αποθέματος Παγκοσμίως	329.817,5	282.651,0	334.274,8	380.047,0
<i>Αναλογία Ρωσικού Αποθέματος</i>	<i>0,1997%</i>	<i>0,2224%</i>	<i>0,2042%</i>	<i>0,1929%</i>
Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Ρωσίας			Ποσά: εκ. δολλ. ΗΠΑ	

Πηγή: Πρεσβεία της Ελλάδος στη Μόσχα Γραφείο Οικονομικών & Εμπορικών Υποθέσεων

8.2.3 Τουρισμός

Η τουριστική κίνηση από την πλευρά την δεκαετία 2010-2020 σε σχέση με τις προηγούμενες δεκαετίες ,έφτασε στα υψηλότερα επίπεδα στην σύγχρονη ιστορία των σχέσεων των δύο χωρών οι επισκέψεις Ρώσων τουριστών συνέβαλαν σημαντικά στην ενίσχυση της Ελληνικής οικονομίας καθώς διαθέτουν μεγάλη αγοραστική δύναμη. Συγκεκριμένα, η Ελλάδα αρχικά το 2011 υποδέχτηκε περίπου 650.000 Ρώσους τουρίστες, σημειώνοντας αύξηση κατά 50% σε σχέση με το 2010,ενώ το 2012 στα

¹⁰⁶ Πρεσβεία της Ελλάδος γραφείο οικονομικών υποθέσεων Μόσχα Ετήσια έκθεση Έτους 2018 σελ 35-37 <https://agora.mfa.gr/ta-grafeia-oikonomikon-emporikon-upotheseon/office/863>

ίδια περίπου επίπεδα 750.000.¹⁰⁷ Τα επόμενα έτη οι αφίξεις από τη Ρωσία λόγω των δράσεων της ελληνικής πλευράς παρουσίαζαν σταθερή άνοδο ή διατηρούνταν σε καλό επίπεδο δεδομένων των γεωπολιτικών προκλήσεων.¹⁰⁸ Έτσι, τα επόμενα έτη κυμαίνονταν στα εξής επίπεδα το 2013 το οποίο αποτέλεσε την καλύτερη χρονιά στις ελληνορωσικές τουριστικές σχέσεις 1.460.000, το 2014-1.200.000 το 2015-650.000 ενώ το 2016-820.000. (Βλ. εικόνα 15).

Το επόμενο έτος αλλά και μέχρι τα τέλη του 2019 έγιναν περαιτέρω προσπάθειες από την Ελληνική πλευρά διατήρησης και προσέλκυσης Ρώσων τουριστών, οι οποίες ευοδώθηκαν και απέφεραν κάποιο αποτέλεσμα καθώς συνεχίστηκε η σταθερή συνεργασία και στόχευση μεγαλύτερης εμβάθυνσης, αποτέλεσμα της προσπάθειας υπήρξε η κήρυξη του 2019, "έτους τουρισμού Ελλάδας -Ρωσίας"¹⁰⁹.

Εικόνα 15

ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΠΟ ΡΩΣΙΑ ΑΝΑ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ			
	2013	2014	2015
ΑΘΗΝΑ	202.858,00	207.903,00	89.005,00
ΔΛΕΞ/ΛΗ	2.639,00	0,00	3,00
ΔΚΤΙΟ	0,00	0,00	3,00
ΔΡΑΞΟΣ	19.512,00	21.330,00	11.160,00
ΖΑΚΥΝΘΟΣ	45.924,00	36.664,00	5.952,00
ΗΡΑΚΛΕΙΟ	470.743,00	409.716,00	223.634,00
ΘΕΣ/ΚΗ	208.614,00	190.735,00	144.399,00
ΚΑΒΑΛΑ	2.240,00	1.352,00	20,00
ΚΑΛΑΜΑΤΑ	7.730,00	5.232,00	2.073,00
ΚΑΡΠΑΘΟΣ	0,00	8,00	0,00
ΚΕΡΚΥΡΑ	72.546,00	87.837,00	40.197,00
ΚΕΦΑΛΛΟΝΙΑ	5.907,00	3.860,00	9,00
ΚΩΣ	86.567,00	61.031,00	21.606,00
ΜΥΚΟΝΟΣ	51,00	259,00	132,00
ΜΥΤΙΛΗΝΗ	0,00	10,00	0,00
ΡΟΔΟΣ	284.960,00	243.805,00	114.101,00
ΣΑΜΟΣ	1.881,00	5,00	6,00
ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ	13.659,00	2.381,00	181,00
ΣΚΙΑΘΟΣ	825,00	1.840,00	0,00
ΧΑΝΙΑ	33.747,00	19.307,00	7.036,00
ΣΥΝΟΛΟ	1.460.383,00	1.293.275,00	659.517,00
		-167.107,00	-635.772,00
		11,42%	49,08%

Πηγή: <https://money-tourism.gr/ayxithikan-oi-rosoi-toyristes-stin-ellada-to-2018/>

¹⁰⁷ Αύξηση ρεκόρ στις προκρατήσεις Ρώσων τουριστών για διακοπές στην Ελλάδα, (27/03/2017), Η Καθημερινή, <http://www.Kathimerini.gr/902428/article/epikairothta/politikh/ay3hsh-rekor-stisprokrathseis-rwswn-toyristwn-gia-diakopes-sthn-ellada>

¹⁰⁸ Αυξήθηκαν οι Ρώσοι τουρίστες στην Ελλάδα το (2018) <https://money-tourism.gr/ayxithikan-oi-rosoi-toyristes-stin-ellada-to-2018/>

¹⁰⁹ Μόσχα: Κηρύχθηκε η επίσημη έναρξη του έτους Τουρισμού Ελλάδας-Ρωσίας, (20/09/2017), Η Καθημερινή, <https://www.kathimerini.gr/politics/927418/moscha-kirychthike-i-episimi-enarxi-toy-etoys-toyris moy-elladas-rosias/>

8.3 Πόλεμος στην Ουκρανία και Ελληνορωσικές σχέσεις

Η Ουκρανία ως γεωγραφική περιοχή κατά το ρου της ιστορίας της αποτέλεσε σταυροδρόμι ανταλλαγής πολιτισμών είτε από την Δύση, είτε από την Ρωσική κυρίως επιρροή από την Ανατολή. Επίσης η ελληνική πολιτισμική επίδραση διαμέσου της Ορθοδοξίας και του Βυζάντιου αποτέλεσαν σημείο αναφοράς στο σχηματισμό της Ουκρανικής πολιτισμικής ταυτότητας. Ωστόσο η καταλυτική επιρροή της Ρωσικής Αυτοκρατορίας και μετέπειτα της Σοβιετικής Ένωσης στη περιοχή και η επίδραση που δημιουργούσε η χρήση της Ρωσικής γλώσσας για πολλούς αιώνες στον πληθυσμό της Ουκρανίας δημιούργησε πρόβλημα εθνικού αυτοπροσδιορισμού με την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης.¹¹⁰

Οι προσπάθειες της Ουκρανίας στα τέλη της δεκαετίας του 2000 για απεξάρτηση από σφαίρα επιρροής της Ρωσικής Ομοσπονδίας και διασύνδεση της περαιτέρω με την Δύση και την Ε.Ε. δημιούργησαν διαφορετικές τάσεις στην ουκρανική κοινωνία καθώς οι πληθυσμοί στα ανατολικά της χώρας αυτοπροσδιορίζονται ως πιο εγγύς στην Ρωσική Ομοσπονδία. Η Ρωσική εξωτερική πολιτική στο πλαίσιο της αναθεωρητικής επεκτατικής πολιτικής του Ρωσικού κόσμου (Russian Mir) εκμεταλλεύτηκε τις αντιθέσεις στην ουκρανική κοινωνία με αποτέλεσμα την πολεμική σύγκρουσή ανάμεσα στις δύο χώρες.

111

Οι Ελληνορωσικές σχέσεις έφτασαν στο χαμηλότερο σημείο προσέγγισης των τελευταίων 30 ετών το έτος 2022. Αιτία αποτέλεσε το γεγονός της Ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία το Φεβρουάριο του ίδιου έτους. Η Ελλάδα υποχρεούνταν σε συνεννόηση με τα κράτη μέλη της Ε.Ε. και του Ν.Α.Τ.Ο να επιβάλει μαζικές κυρώσεις στους περισσότερους τομείς της Ρωσικής οικονομίας και των πολιτικών προσώπων ως αντίδραση στην Ρωσική εισβολή. Η Ελληνική κυβέρνηση καταδίκασε απερίφραστα τον πόλεμο και τάχθηκε στο

¹¹⁰ Rywkin, M. Ukraine: Between Russia and the West Pages 119-126 | Published online: (02 May 2014) <https://doi.org/10.1080/10803920.2014.908048>

¹¹¹ Ukraine agonizes over Russian culture and language in its social fabric (June 2, 2022) <https://www.npr.org/2022/06/02/1101712731/russia-invasion-ukraine-russian-language-culture-identity>

πλευρό της Ουκρανίας .Από την πλευρά της Ρωσίας, η αντίδραση της στις χώρες οι οποίες επέβαλαν τις κυρώσεις ήταν ο χαρακτηρισμός ως μη φιλικές χώρες'.¹¹²

Επίσης, η Ελληνική κυβέρνηση ως στήριξη στην Ουκρανία αλλά και ως υποχρέωση της ως κράτος μέλος του Ν.Α.Τ.Ο απέστειλε στρατιωτική βοήθεια και συγκεκριμένα τυφέκια εφόδου, πυρομαχικά, εκτοξευτές ρουκετών διάφορων τύπων και σε δεύτερη φάση άρματα μεταφοράς προσωπικού παλιάς σοβιετικής τεχνολογίας, με αποτέλεσμα την οργή της Μόσχας.¹¹³

Επιπρόσθετα οι σχέσεις οδηγήθηκαν σε περαιτέρω κρίση λόγω της κατηγορίας από την Ελληνική κυβέρνηση πως Ρωσικές δυνάμεις που συμμετείχαν στην κατάληψη της Μαριούπολης βομβάρδισαν χωριά της Ελληνικής μειονότητας με αποτέλεσμα των θάνατο 10 ομογενών, κάτι το οποίο αρνήθηκε η Ρωσία.¹¹⁴

Ο πόλεμος στην Ουκρανία έχει διαμορφώσει νέα δεδομένα στις Διεθνείς Σχέσεις ανάμεσα στην Δύση και την Ρωσία καθώς οι σχέσεις έχουν λάβει συγκρουσιακή τροπή. Η Ελλάδα λόγω της θέσης της ως κράτος μέλος της Ε.Ε. και του Ν.Α.Τ.Ο υποχρεούται να αναπροσαρμόσει την πολιτική της όσον αφορά την σχέση της με την Ρωσία, καθώς η εξωτερική της πολιτική είναι βασισμένη και θεμελιωμένη πάνω στο σεβασμό της εδαφικής ακεραιότητας και του διεθνούς δικαίου, καταδικάζοντας οποιαδήποτε εισβολή και αναθεωρητισμό.¹¹⁵

Η μεγαλύτερη ενόχληση της Μόσχας σε σχέση με την Αθήνα και μία από τις βασικές αιτίες των μηδενικών σχέσεων από το ξέσπασμα του πολέμου στην Ουκρανία αποτελεί η βάση των Η.Π.Α. στην Αλεξανδρούπολη η οποία έχει αναβαθμιστεί για να εξυπηρετήσει την στρατιωτική και την υλική στήριξη του Ουκρανικού στρατού .¹¹⁶

¹¹² War in Ukraine: What are the stakes for Greece?(2022)<https://fmes-france.org/war-in-ukraine-what-are-the-stakes-for-greece/>

¹¹³ Αυτά είναι τα όπλα που έστειλε η Ελλάδα στην Ουκρανία: Ο Παναγιωτόπουλος ενημέρωσε τη Βουλή,(2022)<https://www.ethnos.gr/Politics/article/211358/aytaeinaitaoplapyosteielladasthnoykraniaopagniotopoyloshmerosethboylh>

¹¹⁴ Δέκα οι νεκροί Έλληνες στην Ουκρανία (2022) ,https://www.efsyn.gr/kosmos/eyropi/333810_deka-oi-nekroi-ellines-stin-oykrania

¹¹⁵ Ο.π.,βλ <https://fmes-france.org/war-in-ukraine-what-are-the-stakes-for-greece/>

¹¹⁶ Strategic Port Access Aids Support to Ukraine, Austin Tells Greek Defense Minister,By C. Todd Lopez (July 18, 2022) <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3097081/strategic-port-access-aids-support-to-ukraine-austin-tells-greek-defense-min>

Συμπεράσματα

Τα δύο κράτη συνδέουν πολλαπλά στοιχεία διαχρονικότητας και ιστορικότητας τα οποία αποτελούν κύρια πηγή συνεργασίας μέχρι την εποχή μας. Η κοινή πορεία όσον αφορά κυρίως στο θέμα της Ορθόδοξης πίστης και της κοινής ιστορικότητας των δύο λαών στο πέρασμα τον χρόνων έχει καλλιεργήσει διαχρονικά μη ρεαλιστικούς στόχους επίτευξης σε άλλους διμερείς τομείς συνεργασίας καθώς οι δύο χώρες παρά τις μακροχρόνιες φιλικές σχέσεις δεν έχουν καταφέρει να μετουσιώσουν έμπρακτα την διασύνδεση αυτή σε διακρατικό επίπεδο.

Η σημερινή Ρωσική Ομοσπονδία υπό την ηγεσία Πούτιν έχει δημιουργήσει ένα διαφορετικό πλαίσιο άσκησης εξωτερικής πολιτικής σε σύγκριση με την πρώτη δεκαετία από την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, με εντεινόμενες εξωτερικές επεμβάσεις, όπως στη Γεωργία λόγω χάρη. Επίσης, οι δυνατότητες των ενόπλων δυνάμεων έχουν αναβαθμισθεί και έχουν διαμορφωθεί επιθετικά δόγματα σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής εφαρμόζοντας αναθεωρητική πολιτική, σε ιδεολογικό πλαίσιο, υιοθετώντας επεκτατικές πολιτικές στα πλαίσια του ευρασιανισμού και της έννοιας «του Ρωσικού κόσμου», και της ασφάλειας, υιοθετώντας κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις την πρώτη χρήση τακτικών πυρηνικών όπλων.

Από ελληνικής πλευράς, όλες οι Ελληνικές κυβερνήσεις από το 1991 και μετά είτε εμφανώς είτε διακριτικά, σε πολιτικό και διπλωματικό επίπεδο, αναζητούσαν την στήριξη από την Μόσχα και την ανάπτυξη και βελτίωση των σχέσεων των δύο χωρών καθώς κάτι τέτοιο αποσκοπούσε στην εξυπηρέτηση των ελληνικών συμφερόντων ως αντιστάθμισμα της έντασης είτε με την Τουρκία είτε με άλλες χώρες, κάτι το οποίο η Ελλάδα το χρησιμοποιούσε τακτικά. Ωστόσο η δυναμική σύγκρουσης με την Δύση που διαμορφώνεται τα τελευταία χρόνια στην Ρωσία και κατ' επέκταση στο σχηματισμό της Ρωσικής εξωτερικής πολιτικής δεν επιτρέπει κάτι τέτοιο.

Τα τελευταία τριάντα χρόνια, οι σχέσεις των δύο κρατών σε επίπεδο διμερής συνεργασίας, όπως αναλύθηκε εκτεταμένα, διακρίνονται από καλή θέληση διαχρονικά, στο πολιτικό επίπεδο, με πολλαπλά σημεία σύνδεσης, συναντήσεις και επισκέψεις υψηλού επιπέδου σε τακτικά χρονικά διαστήματα, περιορίζοντας ωστόσο τις συνεργασίες σε τομείς κυρίως δευτερεύουσας σημασίας. Ο βασικός τομέας της βελτίωσης εντοπίζεται στην ανάπτυξη των διμερών οικονομικών σχέσεων. Παρόλα αυτά παραμένει σε χαμηλό έως μέτριο επίπεδο παρά τις δυνατότητες και των δύο χωρών σε μία σειρά από τομείς συνεργασίας. Εκτός από τη συνεργασία στον τομέα της ενέργειας για την Ρωσία και του τουρισμού για

την Ελλάδα η διμερής οικονομική συνεργασία τις τρεις τελευταίες δεκαετίες χαρακτηρίζεται από ασυνέπεια επίτευξης στόχων για πολλαπλούς λόγους είτε περιορισμού, λόγω του εμπάργκο από την Ε.Ε. είτε από αδυναμία εύρεσης κοινών λύσεων.

Επιπρόσθετα οι σχέσεις ανάμεσα στην Ελλάδα και την Ρωσία προς τα τέλη της δεκαετίας του 2010 παρουσίασαν σημαντικές δυσκολίες και προκλήσεις καθώς μια σειρά από διμερή περιστατικά όπως απελάσεις διπλωματών, εμπορικό αποκλεισμό (λόγω του εμπάργκο της Ε.Ε.) παρέμβαση σε εσωτερικές υποθέσεις καθώς και η συνεχιζόμενη κρίση στην Ορθοδοξία για τον θέμα της αυτοκεφαλίας της Ουκρανίας επιδείνωσαν αλλά δεν ανατίναξαν τις σχέσεις των δύο κρατών. Επίσης η συνεχιζόμενη στρατιωτική και οικονομική συνεργασία ανάμεσα στην Ρωσική Ομοσπονδία και την Τουρκία έχει δημιουργήσει καχυποψία στην Ελλάδα.

Ωστόσο, το 2022 η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία οδήγησε σε οριστική ρήξη τις διμερείς σχέσεις οδηγώντας στο χειρότερο σημείο των τελευταίων ετών, καθώς η Ελλάδα σε κοινή πορεία συνεργασίας με την Ε.Ε. και το Ν.Α.Τ.Ο. ακολουθεί ξεκάθαρη στάση στήριξης της Ουκρανίας στην Ρωσική εισβολή. Η ξεκάθαρη στάση της Αθήνας στον πόλεμο μπορεί να αναλυθεί και από το γεγονός πως η Ελλάδα έχει στηρίξει την εξωτερική της πολιτική στην βάση του σεβασμού των συνόρων και του διεθνούς δικαίου για την αντιμετώπιση του απειλητικού Τουρκικού αναθεωρητισμού, καθώς η Ελλάδα και η Κύπρος απειλούνται συνεχώς από την επιθετικότητα της Τουρκίας. Παρόλα αυτά, ο Ρωσικός και ο Τουρκικός αναθεωρητισμός δεν είναι όμοια συγκρίσιμος ως προς την δυναμική και τις δυνατότητες των δύο χωρών. Συγκεκριμένα ο Ρώσο-Ουκρανικός πόλεμος για την Ελλάδα δεν είναι προς το συμφέρον της καθώς οι δύο χώρες έχουν παραδοσιακά καλές σχέσεις με την Αθήνα σε όλους τους τομείς. Η Ελλάδα στο πλαίσιο αυτής της σύγκρουσης θα μπορούσε να αναλάβει δράση και να διαμεσολαβήσει στην προσπάθεια τερματισμού του.

Οι ελληνορωσικές σχέσεις μετά από τριάντα περίπου έτη γόνιμης βάσης και πορείας βρίσκονται στο χειρότερο δυνατό επίπεδο. Η έκβαση του πολέμου θα κρίνει το μέλλον των διμερών σχέσεων και κατ' επέκταση θα καθοριστεί η βάση και ποιο θα είναι το επίπεδο συνεργασίας ανάμεσα στην Ε.Ε. και την Ρωσική Ομοσπονδία την επόμενη μέρα. Ρόλο-

κλειδί θα μπορούσε να διαδραματίσει η Ελλάδα καθώς η Ρωσική Ομοσπονδία σίγουρα θα προσπαθήσει σε πρώιμο στάδιο όταν επιτευχθεί η ειρήνη, να προσεγγίσει και να βελτιώσει τις σχέσεις της με μία χώρα φιλική της Ε.Ε, όπως η Ελλάδα.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσσα Βιβλία

Ανδριανόπουλος Α., *Από την αναστροφή πάνω από τον Ατλαντικό προς τον πολυπολικό κόσμο*, Μνήμη Γεβγκένι Πριμακόφ σύγχρονη Τρομοκρατία στο Β. Γκουτόροφ – Α. Σιρινιάντς *Από τη Φιλελεύθερη Παγκόσμια Τάξη Πραγμάτων στο Πολιτισμικό Χάος*, Αθήνα: Τόπος, 2020.

Close, D., *Ελλάδα 1945-2004*, Αθήνα: Εκδόσεις Θύραθεν, 2006.

Γρίβας Κ. «Η Συσπείρωση της Ευρασίας και η Πιθανότητα Δημιουργίας της Πρώτης Multi-Power στην Ιστορία» στο Β. Γκουτόροφ – Α. Σιρινιάντς *Από τη Φιλελεύθερη Παγκόσμια Τάξη Πραγμάτων στο Πολιτισμικό Χάος*, Αθήνα: Τόπος, 2020.

Κοτζιάς Ν. *Η εξωτερική πολιτική της Ελλάδας στον 21ο αιώνα Για μια νέα, ενεργητική, δημοκρατική, πατριωτική στρατηγική στην εποχή της παγκοσμιοποίησης*, Αθήνα: Καστανιώτη, 2010

Κώνστας Δ.Κ -Π.Ι.Τσακώνας (επιμ.), *Ελληνική εξωτερική πολιτική-Εσωτερικές και Διεθνείς Παράμετροι*, Αθήνα: Εκδόσεις Οδυσσεας, 1994

Μαρούδας Λ. – Χ. Τσαρδανίδης, (επιμέλεια), *Πού βαδίζει η Ρωσία; Οικονομικές και πολιτικές προεκτάσεις*. Αθήνα : Εκδόσεις Εξάντας, 1999.

Ντόκος Θ., *Λευκή Βίβλος για την Ελληνική Εξωτερική Πολιτική Άμυνα και Ασφάλεια Προκλήσεις, Ευκαιρίες και Προτάσεις*, Αθήνα: Ι. ΣιδέρηςΙ, 2016.

Παπουλίδης Κ. , *Διαχρονικές Σχέσεις Ελλάδας-Ρωσίας 9 ος -20 ος Αιώνας.*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αδελφών Κυριακίδη, 2011.

Σούλης-Σκιαδόπουλος Ε., *Ελληνο-Ρωσικές σχέσεις από την αδράνεια στην ενσυνείδητη επιλογή αναθέρμανσης*, Αθήνα: Ινφογνώμων, 2014.

Τσάκωνας Π. *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική Μια Συνολική Προσέγγιση Τόμος Β΄*, Αθήνα: Εκδόσεις Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ, 2003

Φίλης Κ., *Η νέα κατεύθυνση σε βασικές αρχές της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής και τα επακόλουθα στις σχέσεις Ρωσίας-Δύσης*, διαθέσιμο στο www.cere.gr 9/12/2003.

Άρθρα Εφημερίδων

Πέντε χρόνια ρωσικής εμπλοκής στην Συρία, Έτος έκδοσης 2020, <https://www.capital.gr/diethni/3484454/pente-xronia-rosikis-emplokis-sti-suria>

Τι αποκαλύπτει ο consigliere του Πούτιν, Έτος έκδοσης 2022 <https://www.capital.gr/diethni/3613637/ti-apokaluptei-o-consigliere-tou-poutin>

Απελάσεις Ρώσων διπλωματών: Η δήλωση Λαβρόφ και η στάση των ΗΠΑ, Έτος έκδοσης 2018 <https://www.cnn.gr/kosmos/story/138735/apelaseis-roson-diplomaton-h-dilosi-lavrof-kai-i-stasi-ton-hpa>

Γιατί τα BMP-1 που στέλνει η Ελλάδα στην Ουκρανία είναι σημαντικά για το Κίεβο - Πώς έγινε η συμφωνία με τη Γερμανία Έθνος Έτος έκδοσης, 2022 <https://www.ethnos.gr/Politics/article/210400/giatitabmp1poystelneihelladasthnoykraniaeinaiishmantikagiatokieboposeginehsymfoniamethgermania>

, Αυτά είναι τα όπλα που έστειλε η Ελλάδα στην Ουκρανία: Ο Παναγιωτόπουλος ενημέρωσε τη Βουλή Έθνος, Έτος έκδοσης 2022, <https://www.ethnos.gr/Politics/article/211358/aytaeinaitaoplapoyesteilehelladasthnoykraniaopanagiotopoylosenhmerosethboylh>

Εφ, συντακτών, Δέκα οι νεκροί στην Ουκρανία, Έτος έκδοσης 2022 https://www.efsyn.gr/kosmos/eyropi/333810_deka-oi-nekroi-ellines-stin-oykrania

Στο Κρεμλίνο ο Αλέξης Τσίπρας τη Μεγάλη Τετάρτη - Συνάντηση με Πούτιν και Μεντβέντεφ, huffingtonpost Έτος έκδοσης, 2015 https://www.huffingtonpost.gr/2015/04/05/politiki-tsipras-mosxa_n_7006480.html

Ο υβριδικός πόλεμος στη «γκρίζα» περιοχή, «κάτω απ' το κατώφλι του πολέμου και πάνω απ' το κατώφλι της ειρήνης». huffingtonpost,, Έτος έκδοσης 2021, https://www.huffingtonpost.gr/entry/konnos-lampropoulos-ta-evridika-epicheiresiaka-doymata-tholonon-ta-oria-metaxe-polemoe-kai-eirenes_gr_5cbedfb6e4b0f7a84a749f72

Ο Πούτιν στο Άγιο Όρος Έτος έκδοσης 2016 huffingtonpost https://www.huffingtonpost.gr/2016/05/28/putin-agio-oros_n_10177454.html

, Η διαχρονική ρωσική εξωτερική πολιτική από τον Καποδίστρια έως τον Λαβρόφ, Μαθήματα για την Ελλάδα και την Ευρώπη, huffingtonpost Έτος έκδοσης 2020, https://www.huffingtonpost.gr/entry/e-diachronike-rosike-exoterike-politike-apo-ton-kapodistria-eos-ton-lavrof_gr_5e60ea2dc5b62d548c9e2a55

Άρθρο του Κ. Φίλη στην «Κ»: Ελλάδα – Ρωσία, μια σχέση χωρίς στρατηγικό βάθος Η Καθημερινή, Έτος έκδοσης, 2022 <https://www.kathimerini.gr/politics/561937732/arthro-toy-k-fili-stin-k-ellada-rosia-mia-schesi-choris-stratigiko-vathos/>

Αύξηση ρεκόρ στις προκρατήσεις Ρώσων τουριστών για διακοπές στην Ελλάδα, Η Καθημερινή 27/03/2017, ,

<http://www.Kathimerini.gr/902428/article/epikairothta/politikh/ay3hsh-rekor-stisprokrathseis-rwswn-toyristwn-gia-diakopes-sthn-ellada>

Μόσχα: Κηρύχθηκε η επίσημη έναρξη του έτους Τουρισμού Ελλάδας-Ρωσίας, Η Καθημερινή 20/09/2017, <https://www.kathimerini.gr/politics/927418/moscha-kiryththike-i-episimi-enarxi-toy-etoys-toyris moy-elladas-rosias/>

Η Καθημερινή, Έλληνες και Γάλλοι κατά Μπολσεβίκων, Η Καθημερινή Έτος έκδοσης 2014, <https://www.kathimerini.gr/culture/books/763076/ellines-kai-galloi-kata-mpolsevikon/>

Τι έχει πετύχει μέχρι σήμερα η Ρωσία με την εμπλοκή της στη Συρία;, Έτος έκδοσης 2018 <https://www.liberal.gr/amyna-diplomatia/ti-ehei-petyhei-mehri-simera-i-rosia-me-tin-emploki-tis-sti-syria>

Με «σφραγίδα» της Γερουσίας νόμος των ΗΠΑ η στρατηγική συνεργασία με Ελλάδα, Έτος 2021 έκδοσης <https://www.liberal.gr/diplomacy/me-sfragida-tis-gerousias-nomos-ton-ipa-i-stratigiki-sunergasia-me-ellada-ti-eukairies-anoigei/420740>

Στην παγωμένη Μόσχα ο Αλέξης Τσίπρας για «ξεπάγωμα» των σχέσεων Ελλάδας-Ρωσίας, Έτος έκδοσης 2018 <https://www.protothema.gr/politics/article/845217/stin-pagomeni-mosha-o-alexis-tsipras-gia-xepagoma-ton-sheseon-elladas-rosias/>

Το Βήμα Ελληνορωσικές σχέσεις από την φιλία στην σύγκρουση, Έτος έκδοσης 2018 <https://www.tovima.gr/2018/07/11/politics/ellinorwsikes-sxeseis-apo-ti-filia-sti-syngkrousi/>

Πηγές από το Διαδίκτυο

Αθηναϊκό πρακτορείο ειδήσεων Υπάρχει ιστορικό βάθος στις σχέσεις Ελλάδας Ρωσίας Έτος έκδοσης 2016 <https://www.amna.gr/anarussia/article/156943/Yparchei-istoriko-bathos-stis-scheseis-Elladas-Rosias>

Αυξήθηκαν οι Ρώσοι τουρίστες στην Ελλάδα το 2018 Μελέτες Τουρισμός, Έτος έκδοσης 2019 <https://money-tourism.gr/ayxithikan-oi-rosoi-toyristes-stin-ellada-to-2018/>

Ελλάδα-Ρωσία μέσα από τους αριθμούς, Έτος έκδοσης 2016 https://www.statistics.gr/documents/20181/2071418/elstat_greece_russia.pdf/87cb2557-c534-47e3-8ce8-86bfc61b6c9d

Η στάση της Ρωσίας και η μεταστροφή της αγγλικής πολιτικής 1822-1825 Έτος έκδοσης 2010 http://www.ime.gr/chronos/12/gr/1821_1833/diethni/03.html

Η συνθήκη του Κιουτσούκ-Καϊναρτζή το κατόρθωμα της Ρωσικής διπλωματίας, Έτος έκδοσης 2021, <https://www.maxmag.gr/politismos/istoria/synthiki-kioytsoyk-kainartzi-to-katorthoma-tis-rosikis-diplomatias/>

Μακεδονικό πρακτορείο ειδήσεων, Ο ρόλος των ξένων δυνάμεων στον εμφύλιο πόλεμο Έτος έκδοσης 1999, <http://www.hri.org/MPA/gr/other/emfilios/xenoi.html>

Ο Κριμαϊκός πόλεμος και η εμπλοκή της Ελλάδας, Έτος έκδοσης 2022

<https://tvxs.gr/news/istoria/o-krimaikos-polemos-kai-i-emploki-tis-elladas>

Οι σχέσεις Ελλάδας -Ρωσίας από το 1993 έως σήμερα ,Έτος έκδοσης

2021,<https://tvxs.gr/news/ellada/oi-sxeseis-elladas-rosias-apo-1993-eos-simera>

1ος Ενεργειακός Διάλογος ΝΑ Ευρώπης: Ο αγωγός Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολης θ'αποσυμφορήσει τα Στενά των Δαρδανελίων

<https://web.archive.org/web/20070929134812/http://news.pathfinder.gr/finance/news/411274.html>

Υπουργείο Εξωτερικών και Κρατικές υπηρεσίες

Για περισσότερα σχετικά με το Συμφώνου Φιλίας και Συνεργασίας <https://www.e-nomothesia.gr/diethneis-suntheke/nomos-2250-1994-phek-187a-10-11-1994.html> μέρος πρώτο 1-9 ,άρθρα 1-23

Περισσότερα για τον αγωγό

Μπουργκάς,Αλεξανδρούπολης,http://www.ypex.gov.gr/www.mfa.gr/Articles/el-GR/15032007_SB1009.htm

<https://www.mfa.gr/russia/presveia/history/Νόμος 2250/1994 –ΦΕΚ 187/Α/10-11-1994>

Κύρωση Συμφώνου Φιλίας και Συνεργασίας μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Ρωσικής Ομοσπονδίας.https://web.archive.org/web/20070928133620/http://www.bridge-mag.com/magazine/index.php?option=com_content&task=view&id=111&Itemid=31

Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, Πρεσβεία της Ελλάδος στη Μόσχα, **Νόμος 2250/1994 - ΦΕΚ 187/Α/10-11-1994** ,<https://www.e-nomothesia.gr/diethneis-suntheke/nomos-2250-1994-phek-187a-10-11-1994.html>,

Πρεσβεία της Ελλάδος γραφείο οικονομικών υποθέσεων Μόσχα Ετήσια έκθεση Έτους 2018 σελ 32,33-37 <https://agora.mfa.gr/ta-grafeia-oikonomikon-emporikon-upotheseon/office/863>

Πρεσβεία της Ελλάδος στη Μόσχα – Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων <http://www.seve.gr/wp-content/uploads/2007/08/2007reportrussia.pdf> κεφάλαιο 5

<http://www.mfa.gr/russia/presveia/news/upographe-sumphonias-sunergasias-sundesmouellenon-biomekhanon-kai-sundesmou-roson-biomekhanon-kai-epikheirematon.html>

<https://primeminister.gr/2016/05/27/14860>

ΕΛΣΤΑΤ Ελλάδα-Ρωσία μέσα από τους αριθμούς 2016

https://www.statistics.gr/documents/20181/2071418/elstat_greece_russia.pdf/87cb2557-c534-47e3-8ce8-86bfc61b6c9d

Εφημερίς της Κυβερνήσεως, αρ. φύλλου 187, 10 Νοεμβρίου 1994

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Βιβλία

De La Pedraza, R. *Putin Confronts the West: The Logic of Russian Foreign Relations*, Jefferson: McFarland, 2021

Dugin A. *Foundations of Geopolitics: The Geopolitical Future of Russia*: English Translation by Alexander Dugin Published July 24th 2017 (first published January 1st 1999) <https://tec.fsi.stanford.edu/docs/aleksandr-dugins-foundations-geopolitics>

Dugin A., *The Fourth Political Theory* by АлександрДугин Published May 28th 2012 by Arktos Media Ltd. (first published 2009)

Galeotti M. *Heirs of the KGB: Russia's Intelligence and Security Services* London: Jane's Information Group, 1998.

Galeotti M. , “Hybrid, ambiguous, and non-linear? How new is Russia’s ‘new way of war?’” , *Journal of Small Wars and Insurgences* , Vol.27, No.2, 2016,, σελ.282-301., Vol.27, No.2, 2016, pp. 282-301.

Gogas P. –J. Mourmouris – T.Papadimitriou, “Economic Viability and Macroeconomic Impact of the Alexandroupolis Pipeline” *International Journal of Economics and Management Engineering (IJEME)*, Vol.2,No.1,2012,σελ. 37-62,

Gumilev L., *Alexander Sergeevich Titov. Ethnogenesis and Eurasianism* University College London School of Slavonic and Eastern European Studies In fulfilment of the requirements for the Degree of Doctor of Philosophy March 2005

<https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/1446515/1/U602440.pdf>

Kagarlitsky B., *Russia Under Yeltsin and Putin, Neo-liberal Autocracy*, London: Pluto Press, 2002.

Manoli P. *Aftermath of the Ukrainian Crisis*, London: Routledge , 2019

Πηγές από το Διαδίκτυο

Bezmenov *World through police* published 1986 https://ia800307.us.archive.org/5/items/BezmenovWorldThoughtPolice1986/World_Thought_Police-Tomas_Schuman-1986-68pgs-SOV-POL.sml.pdf

Bezmenov's *Steps (Ideological Subversion)* 1986
<https://unintendedconsequenc.es/bezmenovs-steps/>

CIA. *Soviet-sponsored societies of friendship and cultural relations* 1957. <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP78-00915R000800190022-9.pdf>

Ted Galen Carpenter *Did Putin's 2007 Munich Speech Predict the Ukraine Crisis?* By JANUARY 24, 2022, <https://www.cato.org/commentary/did-putins-2007-munich-speech-predict-ukraine-crisis>

Elena Chernenko *Deciphering Putin's Nuclear Doctrine* By June 7, 2022, <https://outrider.org/nuclear-weapons/articles/deciphering-putins-nuclear-doctrine>

Claude Fornthomme *The Deadly Ideology Driving Putin: Eurasianism* - March 14, 2019, <https://impakter.com/deadly-ideology-putin-eurasianism/>

P Gogas,, J MourmourisI, *Economic Viability and Macroeconomic Impact of the Alexandroupolis Pipeline*, international Journal, of, 2012 -
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00036846.2015.1026591>

List of equipment of the Hellenic Army, https://military-history.fandom.com/wiki/List_of_equipment_of_the_Hellenic_Army

Aura Sabado *Ukraine, Turkey emerging as eastern European gas transit options* -2019
<https://www.icis.com/explore/resources/news/2019/12/05/10450843/ukraine-turkey-emerging-as-eastern-european-gas-transit-options/>

C Todd Lopez *Strategic Port Access Aids Support to Ukraine, Austin Tells Greek Defense Minister*, July 18, 2022 |. <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3097081/strategic-port-access-aids-support-to-ukraine-austin-tells-greek-defense-min>

Michael Rywkin, *Ukraine: Between Russia and the West* Pages, Published online: (02 May 2014) <https://doi.org/10.1080/10803920.2014.908048>, σελ. 119-126

Άρθρα Επιστημονικών Περιοδικών

Galeotti M. «*Russia's Security Council: Where Policy, Personality, and Process Meet*» October, 2019, <https://www.marshallcenter.org/en/publications/security-insights/russias-security-council-where-policy-personality-and-process-meet-0>

Galeotti M. “*Mythical ‘Gerasimov Doctrine ‘and the language of threat’*” Published online: 27 Feb 2018, <https://doi.org/10.1080/21624887.2018.1441623>

Galeotti M. “*Reconstructing the Russian military*”, *Jane's Intelligence Review*, Vol.16, No.3, 2004, σελ. 54-55.

Karaganov S. «*An iron fist to keep NATO expansion at bay*» *Council on Foreign and Defense Policy*, National Research University–Higher School of Economics, Moscow, Russia Faculty of World Economy and International Affairs Academic Supervisor <https://eng.globalaffairs.ru/articles/an-iron-fist-to-keep-nato-expansion-at-bay/> (2019)

Karaganov S. «*Where to Go and with Whom to Go: Russia's Foreign Policy on the Threshold of a New Decade*» <http://karaganov.ru/en/publications/537> 26.12.2019

Karaganov, S. «*Russia's new foreign policy, the Putin Doctrine*» <http://karaganov.ru/en/publications/606> 16.02.2022

Karagianis E. «*The new Greek-Russian relationship-rhetoric or reality?*» *Baltic Rim Economies*, No.4, 2015, https://www.utu.fi/sites/default/files/media/drupal/BRE_4_2015.pdf

Katz, M.K. «*Arab spring and Russia intervention*» April 3, 2012 <https://www.mei.edu/publications/russia-and-arab-spring>

Levine L. «*Pan-Slavism and European Politics*» *Political Science Quarterly*, URL: <https://www.jstor.org/stable/pdf/2142012.pdf>

Lin, C. «*The Prince of Rosh: Russian Energy Imperialism and the Emerging Eurasian Military Alliance of the Shanghai Cooperation Organization*», Berlin, Institute for Strategic Political-Security-and Economic Consultancy (ISPSW), 2009

Papakosta P. «*SE Europe & the SE Mediterranean*», https://web.archive.org/web/20070928133620/http://www.bridge-mag.com/magazine/index.php?option=com_content&task=view&id=111&Itemid=31

What are the stake for Greece in Ukraine ,published 2022 <https://fmes-france.org/war-in-ukraine-what-are-the-stakes-for-greece/>

Zapolskis, M. «*Russian geopolicy between Atlantism and Neo Eurasianism*»2018 <http://www.geopolitika.lt/?artc=36> 3,4

Politico *Greece-US-Russia military relation* <https://www.politico.eu/article/greece-us-russia-military-energy-relation/>

The Guardian *Putin security elite Siloviki* <https://www.theguardian.com/world/2022/feb/04/putin-security-elite-siloviki-russia>

The Guardian *The Russia belief in NATO betrayal* <https://www.theguardian.com/world/2022/jan/12/russias-belief-in-nato-betrayal-and-why-it-matters-today>

Kathimerini *Russia said to be withdrawing from Burgas pipeline*, published 2011 <https://www.ekathimerini.com/economy/131990/russia-said-to-be-withdrawing-from-burgas-pipeline/>

Karaganov Sergey «*We are at war with the West. The European security order is illegitimate*»<https://www.theglobeandmail.com/news/world/Sergey-Karaganov-the-man-behind-putins-pugnacity/article17734125/#:~:text=MARK%20MACKINNON,PUBLISHED%20MARCH%2030%2C%202014:>

Karaganov Sergey K: «*We are at war with the West. The European security order is illegitimate*» di Federico Fubini 08 April 2022 https://www.corriere.it/economia/aziende/22_aprile_08/we-are-at-war-with-the-west-the-european-security-order-is-illegitimate-c6b9fa5a-b6b7-11ec-b39d-8a197cc9b19a.shtml

The Guardian, *Putin blames EU as Russia abandons plans for South Stream gas pipeline* <https://www.theguardian.com/business/2014/dec/01/russia-blames-eu-as-it-abandons-plans-for-south-stream-gaspipeline>,2014

Ukraine agonizes over Russian culture and language in its social fabric (June 2, 2022) <https://www.npr.org/2022/06/02/1101712731/russia-invasion-ukraine-russian-language-culture-identity>

Παράρτημα

Το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τις οικονομικές σχέσεις των δύο χωρών περιλαμβάνει:

1. Συμφωνία Οικονομικής, Βιομηχανικής, Τεχνολογικής και Επιστημονικής Συνεργασίας (Αθήνα, 30-06-1993, Ν 2249/1994, ΦΕΚ 187/Α/10.11.1994, έναρξη ισχύος 5.1.1995, ΦΕΚ 130/Α/26.6.2001)
2. Συμφωνία για την Προώθηση και την Αμοιβαία Προστασία των Επενδύσεων (Αθήνα, 30.6.1993, Ν 2248/1994 ΦΕΚ 187 Α/Α/10.11.1994, έναρξη ισχύος 23/2/1997 ΦΕΚ 23Α/26.2.1997).
3. Συμφωνία για την Προμήθεια Φυσικού αερίου από την Ε.Σ.Σ.Δ. (07.10.1987, Ν. 1748/1988 ΦΕΚ 20/Α/03.02.1988, έναρξη ισχύος 14.03.1987, Ανακοίνωση ΦΕΚ 79/Α/29.04.1988 25, Προσάρτημα 1.7.1993 και Πρωτόκολλο τροποποιητικό του προσαρτήματος 19/12/1994, Ν 2295/95 ΦΕΚ 43Α, ΦΕΚ 66/Α/7.4.1995).
4. Συμφωνία για Ανταγορές Ελληνικών Προϊόντων και Υπηρεσιών έναντι προμήθειας Φυσικού Αερίου (Κυρώθηκε με τον Ν 2032/92 ΦΕΚ 54).
5. Διακρατική Συμφωνία για τον Αγωγό Μπουργκάς- Αλεξανδρούπολη μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Κυβέρνησης της Ρωσικής Ομοσπονδίας και της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας (15.03.2007, έναρξη ισχύος 03.07.2007)
6. Συμφωνία Αποφυγής Διπλής Φορολογίας και Αποτροπής της Φοροδιαφυγής για Φόρους Εισοδήματος και Κεφαλαίου (Μόσχα, 26.06.2000, Ν. 3047/2002 ΦΕΚ 200/Α/2002, έναρξη ισχύος 20.12.2007 ΦΕΚ. 12/Α/6.2.2008).
7. Συμφωνία Διεθνών Οδικών Μεταφορών (υπεγράφη 2011, Ν. 4241/2014 ΦΕΚ 49/Α/28.02.2014).
8. Συμφωνία Τουριστικής Συνεργασίας (30.06.1993, Ν 2210/1994, ΦΕΚ 73/Α/11.5.1994, έναρξη ισχύος 16/8/1994, ΦΕΚ 179/Α/27.10.1994)
9. Συμφωνία για Συνεργασία στο Γεωργικό Τομέα (Αθήνα, 28.7.1999, Ν. 2823/2000 ΦΕΚ 89/Α/ 16.3.2000, έναρξη ισχύος 6/10/2000, ΦΕΚ 250/Α/14.11.2000)
10. Συμφωνία για την ανάπτυξη της Περιφερειακής Συνεργασίας Ελλάδας και Περιφέρειας Κρασνοντάρ (Αθήνα, 1.7.1993, Ν. 2295/95 ΦΕΚ 43/Α/24.2.1995)

11. Συμφωνία για Συνεργασία στον Τελωνειακό Τομέα (Μόσχα, 23.7.1991, Ν 2529/1997 ΦΕΚ 217/Α/23.6.1998).
12. Συμφωνία Αεροπορικών Μεταφορών (Αθήνα, 6.12.2001, Ν. 3077/2002/ΦΕΚ309/Α/10-12-2002, έναρξη ισχύος 13.02.2003 ΦΕΚ 96/Α/23-04-03).
13. Συμφωνία για την εμπορική ναυτιλία (Αθήνα, 6.12.2001, Ν. 3857/2010, ΦΕΚ 101/Α/1.7.2010. Έναρξη ισχύος 22.8.2010)
14. Συμφωνία για τη συνεργασία στο τομέα καυσίμων και ενέργειας 90/Α/24.4.200(Αθήνα, 6.12.2001, Ν. 3136/2003, ΦΕΚ 89/Α/14.4.2003. Έναρξη ισχύος 2.3.2004 ΦΕΚ 4)
15. Συμφωνία για συνεργασία στον τομέα της κτηνιατρικής (Αθήνα, 28.7.1999, Ν. 2822/2000, ΦΕΚ 88/Α/16.3.2000, Έναρξη ισχύος 6/10/2000, ΦΕΚ 250/Α/14.11.2000)
16. Συμφωνία περί συνεργασίας στον τομέα των ταχυδρομείων και των τηλεπικοινωνιών
(Αθήνα, 29.7.1999, Ν. 2887/2001, ΦΕΚ 35/Α/28.2.2001, Έναρξη ισχύος 28/3/2001, ΦΕΚ 130/Α/26.6.2001)⁶Νόμος 2144/1993 - ΦΕΚ 87/Α/28-5-1993.Κύρωση Συμφωνίας μεταξύ των Κυβερνήσεων της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Ρωσικής Ομοσπονδίας για τη συνεργασία σε θέματα αρμοδιότητας του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Υπουργείου Ασφαλείας της Ρωσικής Ομοσπονδίας
www.mfa.gr/russia/images/stories/emb.moscow/docs/2016/oe_y_gr4.doc